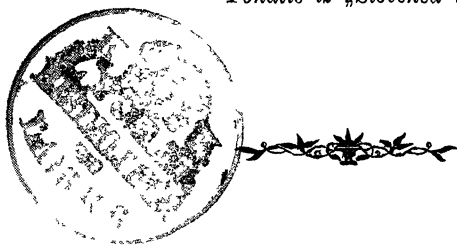

MLADEGA GAŠPARJA

ŽIVLJENJE IN TRPLJENJE.

Prosto poslovenil
J. S. Gombarov.

Ponatis iz „Slovenca“.

Tisk in založba „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani.

1884.

Predgovor.

Gašpar, junak naše povesti, je fant slovenske krvi, a njegove zgodbe so bile poprej Nemcem znane, kakor nam Slovencem; kajti ko je bil Gašpar svoj poklic dosegel, zgodilo se mu je, kakor marsikteremu drugemu Slovincu, da je moral med tujci služiti in dolžnosti svojega stanú opravljati. Na tujem je rad pripovedoval dogodbe iz svojih mladih dni in nekdo*) je vse to lepo uvrstil ter v nekem tirolskem časniku, poznej pa še posebej v drobni knjižici na svitlo dal.

Po teh virih sem jaz življenje Gašparjevih mladih dni opisal ter ga podam Slovencem — „Slovenčevim“ bralcem; ker se spodobi da Gašparjeva junaška dela, ki so že tako daleč po Nemškem znana, tudi naši ljudje zvedó, to tim bolj, ker sem prepričan, da bo čitanje te povesti marsikterega čitatelja razvedrilo in v marsičem podučilo.

*) Kakor smo poznej zvedeli, je povest spisal Franc Hacker, slavno znani nemški pisatelj, ki se navadno podpisuje z imenom Franc von Seeburg. On je sedaj vikar pri dvorni cerkvi sv. Kajetana v Monakovem in je bil rojen v Nymphenburgu 1836.

Gospoda Gašparja, ki še živi, bode pa gotovo veselilo, če bo v svojih starih dnevih slišal, da burke in šale, tuge in nadloge njegovih mladih dni Slovenci radi čitajo in se iz njih učijo, kako se ne sme in kako se mora obnašati, kdor hoče tudi v kljub najhujšim oviram svoj poklic doseči. Častitemu gospodu Gašparju pa to malenkost posvetim za letošnje petdesetletnico. Mnogaja leta!

J. S. Gombarov.

I. Poglavlje.

*Ko se je Gašpar narodil, je takoj marsikaj doživel
in pretrpel.*

Bilo je ravno na novega leta dan 1805, ko se je pri sv. Lovrencu v Stranicah rodil čvrst fantič. Beli menih iz Zajckloštra, ki je takrat ondi pastiroval, krstil ga je drugi dan na ime sv. Gašparja. Ko so malega Gašparja domov prinesli, vzel je boter pratiko s police, poiskal novo leto in ko je zagledal pod Gašparjevim rojstnim dnevom znamenje device, se zadovoljno nasmehne, češ, ta fant bo posebno priden, ker je pod tem znamenjem rojen.

Vremenskim prerokom in zvezdogledom nisem nikoli veliko verjel, pa to vendar moram priznati, da je Gašparjev boter pravo zadel, česar pa se Gašpar nima toliko zahvaliti znamenju device, kakor ljubemu Bogu, kar je gotovo tudi že večkrat storil.

Gašpar je takoj marsikaj doživel. Prvo je bilo, da je imel prav uboge starše. Uboštvo pa ohrani človeka krotkega in ponižnega ter ga laglje pripelje k Bogu, kakor veselo napihujoče bogastvo. Potem Gašpar ni bil edini otrok, kar je bilo zanj dobro; ker edini otrok se navadno strašno razvaja in toraj popači po zaslepljenih starših samih. Mati je

namreč že iz prvega zakona imela Ančko, Jerico in Miciko, za Gašparjem pa še je prišla Franca; toraj jih je bilo petero otrok. Čez nekoliko let prodá oče svojo kočó v Stranicah in si kupi drugo v Prihovski fari. Ker še Gašpar ni mogel urno hoditi, ko so se selili, vtaknil ga je oče v pranzo kad, in da mu ne bi bil dolg čas, dobil je zraven starega mačka, da se je ž njim zabaval. To je bilo Gašparjevo prvo potovanje po svetu.

S sestrami je Gašpar dobro izhajal; ni jih jezil in ne dražil, kakor hudobni fantje delajo, zato pa je vselej dobil požirek ali založej pijače ali jedila, ktereга je kaka sestrice dobila; stari maček, njegov potni tovariš, je bil navadno tudi zraven. Če je sestra pomolzla, je navadno dobil nekoliko toplega mleka. Skrbni materi to ni bilo vselej po volji, pa stareja sestra jih je hitro potolažila, rekoč: „Nikar se ne jezite, mati, krava je naša pa Gašpar tudi“. Pri jedi je včasih prav pičlo hodilo, in po materini volji bi bil vselej Gašpar najmanj dobil, ko bi se ne bila sestra Ančka zanj potegovala. Tudi koz mu niso vcepiti dali, ker je mati djala, da ima zadosti otrok, in rada enega Bogu daruje, če ga hoče v kozah k sebi vzeti. Tako darežljiva pa je mati le z Gašparjem bila, ki je poznej res kože dobil, pa vkljub maternemu darovanji ni hotel umreti.

Ko so leta 1809 Francozi po Stajarskem rogovilili, dobili so jih tudi Fošnerjevi, tako se je namreč oče pisal, in ker so rudečehlačkarji mislili, da

bi jim kdo utegnil s strupom jed zabeliti, moral je Gašpar vselej zraven jesti, kar je prav rad storil, ker Francozi so morali dobiti dovolj in dobrih jedil.

Vsa odgoja Gašparjeva pa ni bila po pravilih, ki se po visokih šolah učijo, ampak po posebnih očetovih nazorih. Nekteri izgledi o tem naj sledijo v pojasnjenje. Mali Gašpar je bil kakor žaba najrajši v vodi. Očetu to ni bilo po volji ter si mislijo: Jaz ga bom že tega odvadil, povedali pa niso nič. Bilo je že precej pozno v jeseni, in čez njive je vlekel hladen veter, ko Gašpar zopet kakor riba v vodi veselo skače. Toliko je bilo njegovo veselje v vodi, da še zapazil ni, kako so se oče skozi grmovje priplazili, njegovo obleko vzeli in domu odnesli. Ko se je že dolgo kopal, pride mu vendar na misel, da bo treba domu iti; gré toraj iz vode, pa o joj! nikjer ni njegove obleke; išče in išče, javka, zmrzuje in gladuje v šumi do večera, ko mu sestra prinese z doma obleko.

Po zimi je hodil Gašpar z drugimi fanti na mlako se drsat. Enkrat pridejo oče k mlaki, izujejo fantu škornje in jih domu nesejo, Gašpar je bos ceptal za očetom, pa ko ves premrznen do vrat pride, bila so zaprta, in komaj je skoz kurnjak zlezal na hram in od ondot v toplo kuhinjo. — Drugokrat je bilo, da sta Gašparjev oče in sosed mejnik stavila. Gašpar je stal zraven roke v žepu držeč. „Dečko, stopi sem-le na mejnik“, rečejo oče. Komaj stopi na mejni kamen, dobí gorko zaušnico, da mu

je zazvenelo po ušesih. „To imaš“, rečejo oče, „da boš si zapomnil, kje je tukaj meja“. In res ni svoje žive dni na to pozabil. Sploh so oče rajši s šibo nego z jezikom zapovedovali. In s šibo je imel Gašpar nenavadno veliko dela. Šibje za šibo je moral sam narezati, zvezati in kadar je bilo treba, s police vzeti in očetu v roke dati, potem pa se pustiti pretepati, dokler je bilo očetu ljubo; in na posled je moral šibo poljubiti in zopet na polico djati.

Sicer pa je bil Gašpar priden fant, je rad molil, v cerkvi se je lepo mirno obnašal in od gospoda kaplana je dobil marsiktero lepo podobico za darilo. Ko je bil deset let star, zbolela je mati in padar je rekel, da bi utegnili umreti. Gašpar je zavoljo tega jokal in žaloval, da se je vsem usmilil, in mati so ga tolažili in rekli: „Nič se ne joči, Gašpar; jaz bom še ozdravila in te še marsikterokrat natepala“. To je bilo za Gašparja veliko tolažilo ter ves vesel vsklikne: „Bog daj, da bi me še dolgo preteпали!“ Pa Gašparjeva želja se ni spolnila; mati mu je umrla na Dorotejino leta 1815. Bog ji daj večni mir in pokoj!

Od zdaj je doma sestra Ana gospodinjala. Gašparja pa je tudi zdaj doletela marsiktera nadloga in nesreča. Enkrat ga je hotla zdivjana svinja raztrgati in gotovo bi bilo po njem, ko bi ga ne bila rešila sestra Franca; za spomin je od tega imel nekatere rane. Drugikrat si je krava zmislila, da je rogove za Gašparjevo hlačnico vtaknila, ga v grmovje

zanesla in ga hudo zdelala, in bržkone bi se mu bilo še hujše godilo, ko ga ne bi angelj varuh posebno varoval.

Nekega dne se je Gašpar v prst vrezal in ko je videl kri teči, začel je strašno kričati. Med tem pride nek šavljivec mimo in mu pravi: „Meni je jako žal za-te, pa ti ne morem pomagati. Tù bodo zdaj čeva ven prišle in potem boš moral umreti“. Potem gré šaljivec švojo pot. Gašpar pa še bolj kriči, da so začeli sosedje vkup hiteti in popraševati, kaj da je. Še le potem, ko mu je Ana dopovedala, da so čeva v trebuhu in ne v prstu, se je potolažil pa jokal se je še dolgo ubogi Gašpar — dvomeč kdo ima prav, Ana ali šaljivec.

Nekega leta je bila huda huda zima, da so zajci v vas po hrano hodili in tički po šumi zmrzovali. Tisto zimo sta dobila oče in Gašpar srab (garje), kterege bi se jako rada rešila. Stara baba, ki se je v vse mešala, če tudi ni vsega vedla, svetuje jima, naj se v potoku skopata, pa bota rešena sraba. Pri teh besedah je pač Gašparja kurja polt obšla, pa to ni nič pomagalo. Oče so babi verovali, vzeli sekiro, šli z Gašparjem k potoku, presekali debeli led ter skočili z Gašparjem v vodo. Oh, ko bi takrat videli ubogega Gašparja, kako se mu je godilo! Najpred mu je vsa kri šinila k srcu, da bi lahko počilo, potem mu je postalo vroče, in kmalo ga strese mraz, da mu zobje klepečejo, pred očmi pa mu postaja vse modro, zeleno in črno, da so ga morali oče iz vode nesti. Domu je pač potem sam bežal in se v posteljo

zakopal, pa pod odejo je prisegel, da noče nobeni stari babi kedaj več kaj verovati. Najrajši bi jo bil pretepel, ko bi bil mogel in smel. Sicer pa se je bil kmalo ogrel in drugega nasledka ni čutil, kakor da je srab še imel prav dolgo potem.

V tisti zimi še ga druga nesreča zadene. Gašpar je stal v kolarni menda v globoke misli vtopljen, kar nevedoma dene prst na kolesno šino, in glej, prst se prime železa, kakor bi ga bil prilimal. Čudno! si misli, in še drugi in tretji prst dene na šinjo. Smejé se premišljuje, kako je to, da se njegovih prsti tako radi železa prijemajo, pa vzroka ni mogel najti, in tudi prstov ni mogel proč dobiti. „No, boš pa šinjo obliznil, si misli, potem bo že šlo.“ Res začne z jezikom prste odmakat, pa o joj! tudi jezik se kolesa prime, kakor bi bil pri-rašen. To mu je vendar bilo preveč. Potegne toraj, in res odtrga prste in jezik, pa kos kože je ostal na šinji in velike bolečine na jeziku.

Ko bi hotel vse povedati in popisati, kar je ubogi Gašpar še v mladih letih hudega in žalostnega doživel, moral bi cele knjige napisati. Pa že iz teh dogodkov, ktere sem ti tukaj povedal, lahko spoznaš, da je naš junak svoje dneve dobro porabil, da je marsiktero nesrečo prestal in marsiktero dvomljivo junaštvo izvršil, toraj naj bo o tem dovolj.

II. Poglavje.

Gašparjev prvi poduk, prva služba, prvo izobraževanje in marsikaj nerodnega o njem.

V vasi blizo Fošnerjevih je bilo doma dekle modrega vedenja in bistre glave. S tem dekletom se je Gašpar seznanil, in ona mu enkrat reče: „Gašpar, hočeš kedaj kaj biti, moraš se brati naučiti“; in ko je tudi Gašpar sprevidel, ga je dekle takoj začelo podučevati. V nekterih tednih je že znal Gašpar dobro slovenske knjige brati. Branje se mu je jako dopadlo, ali svoje knjige ni imel iz ktere bi bral. Prosil je toraj dekle za knjigo, ali ta mu reče, da ga je ona naučila brati, svoje knjige pa mu ne more dati, ker knjiga stane denar, denar pa se ne pobira po cesti.

Gašpar potem očeta tako dolgo za slovenske evangelje prosi, da oče nekega dne vzamejo klobuk in palico in odidejo v Celje h knjigarju. Pot semtertje je blizo deset ur dolga. Proti večeru pridejo domú, položijo knjigo na mizo in si hočejo odpočiti, kar začne Gašpar žalovati: „Kaj ste to kupili? To so nemške knjige, jaz pa nemški ne znam brati, ampak samo slovenski.“

„Hm, zagodrnjajo oče, pozabil sem slovenski evangelij zahtevati“, vzame knjigo in potuje ž njo nazaj v Celje. Knjigar pa knjige neče nazaj vzeti, ampak z ramami zmaja in pravi: „So že reht, fant

more teuč brati; slovensko nič, teuč vse, tako hoče regirenega“. Oče morajo tedaj spet nemški evangelij domov nesti.

Takrat je Gašpar dobil prvo službo vaškega kanasa ali svinjskega pastirja. Ni mu sicer nesla ne dosti časti ne denarja, pa nekaj je vendar bilo. Kakor se nam zdi, Gašpar tudi ni imel velikih misli o imenitnosti svoje službe, kajti takoj v začetku zaspil na paši, dasiravno javni služabnik ne bi smel nikoli spati, kedar je v svoji službi, ker to utegne slabe nasledke imeti. Tega se je prepričal tudi naš Gašpar. Ko je Gašpar zaspal, vdrle so jo vse svinje v koruzo in so tam strašno razsajale, zlasti med debelimi tikvami. Svinjam je bilo to tako po volji, da so začele veselja kruliti. Kruljenje je vzbudilo Gašparja, ki se je silno vstrašil nad grozno nesrečo. Zgrabil je bič in ž njim udrihal po svinjah, kar je mogel; svinje so letele domu, pa vsaka je nesla v rilcu kos tikve ali koruzin lat, ter so s tem po celi vasi naznanile, kaj se je bilo zgodilo. Vaščanje so zmerjali Gašparja in se jezili nad njim, ker vsak je mislil, da so bile svinje v njegovi koruzi.

Tiho je prilezel Gašpar domov, dobro si svest, da bo danes šiba pela. No, če tudi ni dosti manjkalo, do tega vendar ni prišlo, pa okregali so ga oče, da že dolgo ne tako. „S teboj bom še doživel lepe reči; za svinjskega pastirja nisi za nič, kaj tedaj naj iz tebe naredim? Če ti Bog ne bo kruha dajal, sam si ga ne boš nikoli zaslužil, ti trapec! — Ker doma nisi za nič, skusil bom še eno, od zdaj boš hodil v šolo“.

Tako so bile svinje krive, da so se mu izpolnile najsrčniše želje.

V šolo je hodil v Konjice, kjer je bil učitelj ravno z zlato svetinjo za zasluge odlikovan; njegove največe zasluge pa so bile, da je mlade fante in dekleta le nemški brati, pisati in govoriti učil, zato je še zdaj Konjiška nemščina tako znana, kakor Lemberška. Od učitelja skoro nikoli niso drugih slovenskih besed slišali, kakor če je rekel: „Zdaj bomo pa slovensko perilo prali“.

Prislovica pravi, da se poln trebuh ne uči rad, kakor pa če je čisto prazen? Prazen žakelj ne stoji po koncu. Tisto leto, ko je Gašpar začel v šolo hoditi, je bila znana lakota, od ktere še zdaj vedó stari ljudje veliko žalostnega povedati. Moj Bog! takrat že otroci niso imeli več rudečih lic, ampak vsi so bili bledi, slabi in izglajeni. Saj pa tudi ni čuda, ker so ljudje jedli kruh iz žaganja, in še tega ni bilo, kakor se Gašpar spominja. Gašpar je takrat veliko glada pretrpel, zraven pa je moral vsak dan eno uro daleč v šolo iti in se tam lačen nemški *abc* učiti. Opoldne ni imel nič družega, nego mrzle krompirje ali bob, in če ravno niso bili posebno okusni, se je vendar iz celega srca Bogu za-nje zahvalil, ko je enkrat na potu našel človeka, ki je od glada umrl. Ali Gašparju ni manjkalo samo dobre hrane, ampak tudi tople obleke. Tenka suknjica, ki bi bila poletu dobra, morala bi ga pozimi najhujšega mraza varovati! Takrat se je Gašparju res huda godila, ker ga je toliko nadlog trlo: glad, zima, dolga pot

in nemška slovnica. Pa prestal je vse in je zdrav ostal, kar kaže, da je imel dobro natoro in krepak život.

Ko pride pomlad, bilo je zanj takoj bolje. Takrat je bilo konec zmrzovanja in v lesu so rastle gobe in jagode; te je gredoč pobiral in prodajal, ter si kupoval knjige, zvezke, peresa in kar je v šoli potreboval, kajti na tihem se je že dolgo jezil, da so ga sošolci dražili zavoljo njegove prazne torbe in da ga je učitelj večkrat kregal in vprašal, kje da ima šolsko orodje.

Nekega dné, ko je spet gobe iskal, zagleda na drevesu kunico. „To moram imeti“, si misli, pleza na drevo in ga strese, in kunica pade tako srečno ali nesrečno, da se vdari z glavo ob kamen ter mrtva obleži. Tega je bil Gašpar silno vesel, ter gre ž njo naravnost h krznarju, ki mu za-njo dá osemnajst krajcarjev. Čez nekoliko časa pa presodi, da ga je krznar vkanil in mu premalo denarja dal, gre toraj spet h krznarju, da bi iztiral, kar mu gré. Tù pa je slabo naletel, kajti kunica se je od omedlevice zdramila in skoz zaprto okno ušla, ker drugod ni mogla. Ko Gašpar pride, bil je še krznar silno jezen zarad kunice in Gašpar, se vé, da ni dobil nič denarja, ampak kmalo bi bil dobil za poboljšek nekaj batin; zato pa poznej ni več lovil kunic.

Poleti je šel enkrat mimo češnje, na kateri so bile kaj lepe zrele češnje. Spleza na češnjo in jih zoblje. Ravno ko si misli: „Gašpar, zdaj pa imaš zadosti“, prileti nad-nj gospodinja in se krega in

dere, kakor sam hudi duh. Že iz tega lahko vgameš, da je bila stara baba, katerih od nekdanj Gašpar ni mogel trpeti. Komaj Gašpar to razdraženo živalco zagleda in zasliši, zgubi samega strahu ravnotežje ter pade z vrhunca drevesa, dobro da ga je med padanjem vejevje nekaj zadrževalo, da ni prehudo na tla pal. Starka pa se je tega menda še bolj vstrašila, kakor Gašpar; kajti ko vstane, vidi, da je ona pozabivši vso jezo klečala in molila, naj Bog tega malopridneža nesreče obvarje. Tiho sta drug drugega pogledala ter šla vsak po svojem potu. Gašparja in njegove posnemalce za to delo sicer ne moremo hvaliti, ker je zoper neko sedmo postavo; a ženica je imela boljše srce, kakor jezik.

Ker je v Konjicah bil pravi odlikovani izgledni učitelj, hotli so Konjičani imeti tudi izgledno šolo. Postavili so toraj 1817. leta lepo šolsko poslopje. Za šolo pa je bilo treba tudi otrok, in te so tako-le nalovili: Kakor je nekdanj Herodež dal vse otroke, ki še niso bili nad dve leti stari, v Betlehemu in v okolici poloviti in umoriti, tako so beriči vsled višjega pooblastila in povelja vse otroke v Konjicah in Konjiški okolici polovili in v Konjiško izgledno šolo odgnali. To je bilo tedaj že takrat ravno tako kakor dandanes.

Med nevednimi osli, tak naslov so namreč morali mnogokrat slišati, ki so se v Konjiško odgojišče gonili, da bi enkrat bili državi stebri, bil je se vé, da tudi naš Gašpar, ali njemu je ta — drugim tako neprijeten pot — bil čisto po volji. To bote takoj

umeli, če vam povem vzrok. Konjičani so namreč bili tudi veseli svoje šole, ter so stoječ pred svojimi hišami z veseljem gledali, kako ubogi beriči tirajo od vseh strani cele trume fantov in deklie iz bližnjih vasi. Če tudi jih je bila večina bosa in umazana, jim vendar tega niso zamerili; saj bo izgledna šola ravno iz teh divjakov naredila olikane otroke, so si mislili. Ne gledé na to, so toraj prvi dan pripravili vsem otrokom veliko obedo, kar je bilo, se vé da, vsem ljubše, kakor šola.

Gašpar in ž njim še sedem fantov in eno dekle so bili pogosteni v farovži. Gospod župnik so bili z otroci jako prijazni in so jim pravili, naj le marljivo v šolo hodijo, ker to bo za-nje jako koristno. Lepo pokrita miza in prijetno dišeča jedila pa so jim še bolj dopadla, kakor župnikove besede in opominjanja, naj bi pridno v šolo hodili. Vsi se hitro okoli mize vsedejo in radovedno ogledujejo beli prt, še bolj pa kuharico, ki je prišla z veliko skledo skozi vrata. In zdaj so začeli vsi svoje delo, da je bilo veselje gledati. Čeravno je vsak bil nekoliko neroden, bil jih je Gašpar vendar vse prekosal. Vsekoval se je v rokav, čeravno mu je deklica zraven šepetala, da je to grdó. Potem je bel prt tako naglo in močno k sebi potegnil, da je vsem s krožnikov župo razlil, s svojega krožnika pa je juho, ko je bil kosce iz nje polovil, kar izpil. Ker se je vedno sem ter tje vrtil, vrgel je svojo žlico in vilice na tla, prevrgel je solnjak itd., svoj kruh je pojedel, ko bi trenil; tudi svojega soseda kruhek pojé v srečni zmoti, da je

vse zanj, kar doseže. Kaj pak, da Gašpar ni bil sam tak; sem ter tje ga je kateri posnemal.

Gospod župnik se nad tem niso nič jezili, ampak tiho so se smejali in si mislili: Bode že drugače, ko bodo en čas v izgledno šolo hodili. Med tem prinese kuharica krožnik mesa tako tolstega, da so ga otroci že kar z očmi požirali. Komaj je Gašpar svoj kos na krožniku imel, popade ga z obema rokama in ga češe z zobmi, dokler ga je kaj bilo, potem pa položi mastni roki na beli prt, da se je vseh deset prstov na njem poznalo.

Dekle poleg njega se nad njim jezi, rekoč: „Ti pač nič „manire“ ne veš“.

Gašpar pa se nevoljen odreže ter nekaj od pihanja govori (ki pa ne smem povedati) in pristavi: „Kaj tebi mar, če meni jed diši“.

III. Poglavlje.

Gašpar želi biti študent in še kaj več; zavoljo tega piše pismo in dobi ugoden odgovor. Tudi oče rečejo: „Naj pa bo“.

Gašpar je vedno rajše v šolo hodil in se vedno bolj učil. Imel je dobro glavo in blago srce, toraj je prav po besedah sv. pisma rastel na letih in na pameti.

Kdor je Gašparja večkrat pazljivo opazoval, moral je spoznati, da mu nekaj po glavi roji; kajti cel

mesec dni že ni naredil nobene nerodnosti, ampak pobešal je glavo in najrajši sam za plotom sedel. Neko nedeljo popoldne pa gre h kramarju, si izposodi polo lepega belega papirja, gre v zadnjo hišico in po dolgem premišljevanji, med katerim je pero med zobmi grizel, začel je pisati sledeče pismo:

Ljubi gospod kaplan!

Meni je nekaj na srci, kar me tako teži, da prej ne morem mirovati, dokler vam tega ne razodenem. Očetu si tega ne upam povedati, bi tudi nič ne pomagalo; vam pa bom zdaj vse povedal, ker vem, da bote me razumeli; saj ste me že čisto pohvalili in obdarovali, ker sem se zmiraj rad in dobro učil. Sicer ste me že tudi za ušesa prijemali, pa ne zarad učenja, ampak zarad mojih nerodnosti.

Zdaj bom tedaj povedal, kar mislim. Kedar vas jaz vidim pred altarjem stati in sv. mašo brati, ali na prižnici tako resno in ginljivo govoriti, ali kedar vidim, kako Vam dečki in dekleta roke poljubujejo, kako vas veliki ljudje spoštljivo pozdravljajo ter že od daleč klobuk privzdigujejo, se meni to jako dopada. Vi tudi v lepi hiši stanujete, imate zmiraj lepo snažno obleko in v žepu imate zmiraj denar, saj sem videl, ko ste uni dan stari Rozini dajali milošnjo na prostem. Pa, da kratko povem: Jaz bi tudi rad študiral in gospod postal, kakor ste Vi. Vi bote tudi najbolj vedeli, kako moram to začeti in kaj storiti, da postanem gospod. In jaz bi rad hitro gospod postal, kajti če jaz kaj hočem, mora to hitro

biti. Bodite tedaj tako dobri in pomagajte mi, kolikor morete. Jaz bom Vam gotovo hvaležen in kedar postanem fajmošter, bom Vam vse povrnil.

Sklenem svoje pismo, ker Vam družega ne vem povedati. Storite mi tedaj to, kar sem Vam pisal.

Vaš

ljubi Gašpar.

„Hvala Bogu!“ vzdihne Gašpar, ko je bilo pismo zgotovljeno. Bilo pa je tudi prav, da je bilo pismo gotovo, kajti pero je bil že do kraja zgrizel in prste je imel vse s črnilom namazane črne kakor kak zamurček. Zdaj je še nekterokrat svoje pismo prebral, in vedno bolj se mu je dopadalo. „Gašpar, iz tebe bo še enkrat tak fajmošter, kadar boš velik,“ se sam hvali. „Kako bodo kmetje debelo gledali kadar Gašparja vidijo na prižnici! Če se bom prav pridno učil, bom v nekakih petih letih kaj postal.“

Po tem samogovoru zloži pismo lepo na tri vogle, kakor je na šoli božje oko namalano. Ker pečata ni imel, pustil ga je kar odprtega, misleč, saj tako ne sme nobeden v pismo pogledati!

Drugi dan je bežal s pismom v Konjice, pri farovžu pozvonil ter pismo kuharici izročil, rekoč, naj ga gotovo gospodu kaplanu izroči, kajti v njem je nekaj silno važnega, bode že tudi ona to izvedela in se čudila. Na to je spet domu tekel, kakor da bi ga doma že dekret za fajmoštra čakal. Po noči se mu je sanjalo o študentovskem in župnijskem življenji in ravno malo prej, kakor se je vzbudil, je že Konjičanom na prižnici hude levite bral.

Nekoliko dni preteče, — kar pride na Gašparja pismo; prvo, ki ga je v svojem življenju dobil. To pismo so mu pisali gospod kaplan in jaz ga v naslednjem od besede do besede priobčim za tiste mlade ljudi, ki tudi na študiranje mislijo.

Tako-le se glasi:

Moj ljubi Gašpar!

Z veseljem sem tvoje pismo prečital ter iz njega izvedel tvojo vročo željo, študent postati. Rad ti na to pokažem različne poti, po katerih zamoreš svoj namen doseči.

Prvi pogoj za študenta je neprenehljiva marljivost, ki se nikoli ne dá od lenobe premagati. To si prav dobro zapomni. Potem pride lepo pošteno obnašanje. Če tega ni, človeški trud tudi nima božjega blagoslova, in duh človeški se ne more navzeti lepega in dobrega, če je na duši umazan, kakor kuhinska brisalnica. Dalje je treba, da si miroljuben, ker prepirljiv človek je podoben kameniti zemlji, na kateri le osat in trnje raste. Spominjaj se vedno, da je strah božji začetek modrosti, nasproti pa napuh in prevzetnost pena in sleparija, ki hitro zgine. Bodi vselej lepo ponižen, kajti ti nisi nič in nimaš nič, razun če ti Bog kaj dá in če iz surovega štora On hoče narediti lepo podobo. Tudi potrpežljiv moraš biti; potrpežljivost namreč vse premaga, in kdor študira ima toliko premagovati, kakor da bi se vsak dan z voli ruval. Nikar toraj ne misli, če boš študent, boš imel veselo življenje. To ni res. Le vprašaj tiste,

ki so želeli že študirati, kakor ti sedaj želiš, in vsi bodo ti našteli dolgo vrsto nadlog: Glad, žeja, vročina in zima, in morebiti še mnogo drugih reči, ki niso nič manj neprijetne. Vendar v tej reči me za tebe ni toliko strah, ker takim nadlogam si ti že nekoliko privajen, pa gotovo boš še razun tega našel toliko hudega, da boš si nekterokrat mislil: „Ko pač ne bi bil začel študirati“. Na to te samo opomnim, da boš vedel, če te kedaj kateri profesor ne bo maral ter te dražil in jezil, čeravno boš nedolžen. Takrat se spomni na to in se ne daj od jeze zmotiti. Tudi drugim se je tako godilo. Vsak stan ima svoje težave. In česar zlasti ubožen študent vse svoje žive dni ne sme pozabiti je hvaležnost. Marsikaj boš potreboval, dobri ljudje ti bodo tudi dali, ne bodi skop z „Bog plati“, sicer ti ne bo dobro šlo. Saj tudi ni nič gršega, kakor nehvaležen človek.

Tukaj imaš tedaj pot in palico, nikaar se ne splaši, ampak le pogumno začni. To nič ne dene, da si siromašk. Denar študentu nič ne koristi, ampak le marljivost, pobožnost in poštenost. Tvoje bogastvo bodi nedolžno srce, za kruh bodo ti že usmiljeni ljudje skrbeli. Priden študent najde zmiraj dobre ljudi, ki mu pomagajo.

Kar mene zadeva, ti bom že pomagal, kolikor bom mogel. Če tvoj oče privolijo, prideš slobodno vsak čas in jaz bom storil, kar bo se dalo.

Varuj te Bog, Marija, Mati božja in tvoj sv. angelj varuh.

Tvoj

Ph. M., kaplan.

Ko je to pismo Gašpar prebral, postal je zelo resen. „Moj Bog! si misli, še nisem začel študirati, in že bi si moral toliko reči zapomniti, kedaj se bom pa vsega tega naučil? Bog vé, zakaj gospod nič ne pišejo, kako bi naj fajmošter postal; na to so pač pozabili.“

Najprej je Gašpar pismo sestri Ani pokazal, ker je do nje imel največ zaupanja, in ker je tudi ona želela, da bi Gašpar študiral in potem hitro postal fajmošter. Saj sestre sploh najrajši vidijo, če brat za duhovnika študira, deloma ker drug drugemu dobro želé in je to Bogu najbolj prijeten stan, deloma pa ker tako tudi one najdejo najlaglje topel kotiček.

Gašparjev oče so bili ta večer nenavadno dobre volje. Ko si oče pipo s tobakom natlačijo, pristopi Gašpar takoj z gorečo tresko, rekoč: „Oče!“

„Kaj češ?“

„Konjiški gospod kaplan so mi pismo pisali.“

„Tebi? Kaj pa? Ali si že spet kaj naredil?“

„Nič hudega, oče, berite to-le!“

„Norec, saj veš, da ne znam brati.“

Na to je Gašpar sam pismo bral, prav počasno in ginljivo. Oče so pa hladnokrvno gledali v kot, dejali noge navskriž, kadili in ne besede črhnili.

To Gašparju ni bilo po volji. Milo-bistro je pogledal očetu v obraz, pa nič ni mogel spoznati, jim je li to po volji ali ne, kajti ravno tako malomarno so pred se gledali, kakor bi jim bil pravil: enkrat ena je ena itd. Ali nekaj so oče vendar mislili, ker

dim se jim je tako gosto iz ust valil, da je pipa takoj prazna bila, pa tega Gašpar ni opazil.

Ko je Gašpar celo pismo prebral, ozrejo se nanj in rečejo: „Hm, študiral bi rad? No, zavoljo mene slobodno, če hočeš!“

„Hvala vam, oče!“ fant veselo vsklikne.

„To zdaj praviš, pozneje pa bi ti morebiti ljubo bilo, ko bi bil pa rekel: ne.“

„O, gotovo ne“, zatrjuje Gašpar.

„Bode me veselilo, če ne bo tako.“

„Da, da! začne zdaj Ana, ki je to poslušala; Gašpar mora študirati. Zakaj tudi ne bi? Saj je brihtne glave, in Konjiški gospod kaplan so mu tudi že dovolili. Takšni gospod pa že morajo vedeti, kdo je za študiranje in kdo ne, saj so sami dolgo študirali, toraj vejo, kako je in kdo je za to. Moj Bog! kakošna čast, kako veliko veselje bo za nas vse, če bo Gašpar gospod. Vsak bo se pred njim priklanjal, tako-le, kakor zdaj jaz, in sosedje bodo rekli: Lejte, lejte, tam grejo gospod Gašpar, idite in jim roko poljubite. In kedar bo že kaplan, ne bo dolgo in bo tudi kmalo fajmošter. Drugače ne more biti. Potlej bom tudi jaz k njemu šla.“

„To so babje čenče“, godrnjajo oče, in si mirno z nova pipo nabašejo.

IV. Poglavje.

Gašpar postane dijak, pa že od začetka ni šlo vse tako, kakor si je prej mislil.

Dolgo je že, kar sem tudi jaz začel študirati. Takrat se mi je vse zdelo tako veselo in lepo. Oče so šli z menoj h knjigarju in mi rekli: „Dečko, le izberi si, česar potrebuješ?“ In kmalo je ležal pred nama celi kup tiskane modrosti, in ko so morali oče prav globoko v žep seči, da so vse potrebne knjige platili, mislil sem si: „Če bom marljivo študiral, in to hočem, zaslužil bom si gotovo hitro toliko, da očetu to desetkrat povrnem in jim na starost brezskrbne vesele dneve pripravim.“ Pa kako je prišlo? Oče so mi umrli, ko so se bili celo življenje za svoje otroke trudili, meni so samih skrbi lasje izpali, našel sem mnogo veselja in prijateljev, pa mnogo sem jih tudi zgubil, črnila in papirja sem dosti porabil, knjig veliko prečital, in za vse to imam toliko, da glada in sile ne trpim. In ko bo prišel moj zadnji dan, moral bom Bogu račun dati, nisem med tolikim študiranjem pozabil prave modrosti, namreč Boga častiti in njegovo sveto voljo izpolnovati.

Mene vselej jeza popade, če slišim, da hoče kak fant samo zavoljo tega študirati, da bi kmalo gospod postal ter mu ne bi trebalo nič delati, starši, bratje in sestre pa bi naj zanj skrbeli. V takem slučaju je treba presoditi, ali ima otrok tudi poklic in glavo za študiranje. To pa se ne zgodi vselej.

Če pa nepoklican fant hoče študent biti, pa ne študirati, vleče voz modrosti, kakor vol, prav počasno, v najhujšem blatu pa ga pusti celó tičati ter pride v tisti stan, ki je na zemlji najrevniši in najnesrečniši: on je zgubljen dijak, ki navadno ni več za nobeno rabo.

Gašparjev oče so vse to pretuhtali, zato ni dosti manjkalo, in vse njegovo veselje bi bilo po vodi splavalo.

Vršilo pa se je to tako. Staremu Fošnarju so Gašparjevi nameni vsakovrstne misli vzbudili, katerih doma v sobi ni mogel v red spraviti. Šel je toraj v krčmo, naročil si masele vina ter sam pri sebi premišljeval.

„Kaj pa vam je?“ oče Fošnar, nagovori ga v hišo stopivši padar ter se k njem usede.

„Veste gospod, jaz samo študiram, kako bo z mojim Gašparjem, ki hoče študirat iti.“

„Kaj? Vaš sin hoče študirat iti? Ali še imate kaj pameti? kriči padar. Ali veste vi, kaj se pravi študirati? Vi tega ne veste, jaz pa vé, ker sem sam študiral. Naj vam toraj dopovem. V šolo sem moral toliko knjig nositi, da bi bili lahko osla ž njimi obložili, kajti zraven svojih sem jih moral še za dva druga mlada dijaka nositi; bogati pa še več knjig potrebujejo, kakor siromaški, zakaj ti morajo to v glavi imeti, kar imajo bogati v knjigah. Samo pri meni ni bilo tako. Imel sem sicer prav debelo bučo, pa moji tovariši z drobnimi glavami so me po mislih učiteljevih vsi prekosili v znanji in pameti.

To pa mojemu očetu ni bilo po volji in čez nekoliko let so me iz šole vzeli. Mati so prosili in ugovarjali: „Nikar tega ne stori. Če mu zdaj tudi učenje ne gre tako gladko, upam vendar da bo poznej, ko doraste, najboljši jezični dohtar, ker jezik ima že zdaj ojster, kakor britva“. „Prav, da si me na britvo spomnila, odgovorijo oče. Da bi moj fant kedaj z jezikom ljudi gulil in bril, tega jaz ne bom dovolil, pač pa naj z britvo brade brije, to je pošten kruh in ga lahko vsak osel doseže. Naš fant ne bo derež, ampak padar. In tako je moralo biti, zakaj kar so moj oče rekli, to je držalo, kakor bi bil z žebljem pribil. In kaj rečete: ali ni bilo to prav za-me? Ali ne pravi vsak, ki me vidi: Glejte gospoda padarja Krištofa, kako si žvižga in poje, kako je vesel in dobre volje, in si je s svojo britvo lepo gnjezdo raztrgal, v katerem zadovoljno živi z ženo in otroci.“ Zdaj pa idite v mesto in pogledjte si učeno gospodo. Eden je bled, kakor stena, ker še enkrat v tednu nima zadosti jesti; noč in dan piše, bere, misli, želodec pa mu kruli, kakor lačno prase. In ni čuda! Saj se študentje množijo kakor gobe in drug drugemu od ust kruh trgajo, vsi vkup pa z ženo in otroci stradajo. S tem: če se kdo res kaj poštenega nauči, pa ne sme vsega povedati, kar misli; ako pa vendar povsod resnico pové, imajo ga takoj v luknji, kjer potem lahko premišljuje, kaj je modrost in resnica. Jaz pa vas kmete brez strahu vsak dan prijemljem za nos ter si iz vaših lic strižem svoje groše, med tem ko v mestu učeni gospod sedi lačen, čelo pod-

pira, si nohte grize in v steno gleda, pa se vendar ne domisli, kje bi skorjico kruha za lačen želodec dobil.“

„Morebiti imate prav, pa vse to ne zadeva mojega Gašparja, ki hoče duhovnik biti. „Dominus vobiscum“ še ni kruha stradal.“

Padar je svojo kupico na drugo stran potegnil in nadaljeval: „Tako? Duhovnik hoče Gašpar postati? Hm, zoper to nimam nič. Duhovski stan je lep, svet, vsega spoštovanja vreden stan. Pa povejte mi sosed, imate li kaj denarja? Dvanajst let študirati, to ni šala. Bote marsiktero uro med tem doživeli. Sicer pa mene to nič ne briga. Samo to bi vam še rad povedal, da se jako motite, če mislite, da bo Vaš sin jedel dober kruh, kedar postane kaplan. Duhovni gospodje imajo komaj toliko, kar sami potrebujejo, pa bi morali od tega še na vse strani dajati in vse podpirati. Zavaljo tega nikar tako temno ne gledajte; jaz govorim, kakor vem, vi pa lahko storite, kakor se vam bolje zdi.“

Stari Fošnar je pogledal na križ v kotu ter s čudno mirno besedo odgovoril padarju: „Kdor se s posvetnimi vednostmi peča, naj le računi, koliko bodo mu nesle, kdor pa hoče sveti duhovniški stan nastopiti, za tega bi bilo drzno vprašati, koliko bode mu ondu neslo. Veste, gospod padar, mojemu Gašparju sem jaz oče in jaz rad zadnji kos kruha ž njim delim, dokler bo študent. In če bo duhovnik, pa bo moral najslabši kruh jesti, to ne bo njemu in ne meni las na glavi belilo. „Človek ne živi samo

od kruha, ampak od vsake besede, ki pride iz božjih ust.“ Tako slišimo vsako leto iz prižnice oznanovati in tako jaz verujem. Z Bogom gospod padar!“

Pravo; tako odločne besede oče Fošnar še ni kmalo izrekel.

Bilo je jesenskega jutra in gosta megla je ležala po Dravinski dolini. Mrzel veter je vleket čez polje, dokler ni meglene odeje pretrgal ter je solnce prijazno in jasno posvetilo, da se je tisoč in tisoč rosnih kaplic po travi lesketalo. „To je dobro! oče, pravi Gašpar in svojo prtljago bolj pod pazduho stisne; zdaj bova laglje šla do Maribora, ker ljubo solnce sveti. Zdi se mi, kakor da bi prav zavoljo mene posvetilo in se veselilo, da grem v šolo.“ Oče na to samo prikimajo v znamenje, da jim je prav Gašparjeva zadovoljnost. Tako sta šla urno po cesti in oče mu je še marsikteri dober nauk za dijaško življenje podal; toda vselej kratko in jedrnato brez nepotrebnih besedi.

„Tam-le je Maribor“, zakliče Gašpar in obstoji; kajti ko je zagledal mesto, ki je v večernem žaru tako lepo med vinskimi goricami ležalo, utripalo mu je mlado srce hitreje in glasneje. Vkljub veselju bi mu vendar kmalo skrivna solza oči zalila, kajti misel: „kako bode se tebi tukaj godilo?“ se mu je vsilila, in le bodočnost bode mu to vprašanje odgovorila.

V Magdalenskem predmestji obstojita z očetom pred malim hramom. Ondu je stanoval krojač, s katerim so se oče že poprej pogodili za stanovanje.

Šla sta po tesnih in temnih stopnjicah navzgor ter prideta do vrat, skoz ktere sta slišala grozen krič. In kar sta videla, ko sta vrata odprla, ni Gašparju čisto nič dopadlo.

Soba je bila velika s tremi okni in potrto pečjo, stene in tla pa so bile tako umazane, da se je vse kar črno zdelo. Krojač, majhen mož, škiljastih oči in kuštravih las, je ravno sedel pri svojem delu, in se krepčal z zraven stoječo steklenico žganja. Njegova žena z nekakšnimi čudnimi cunjami oblečena je kuhala večerjo, trije umazani paglavci pa so se valjali po tleh, da je bilo težko uganiti, ali otroci mažejo pôd ali pôd otroke. Na nekem stojalu, ki je menda nekdanj bilo kanapé, ležal je raztegnjen suh dečko z dolgimi lasmi in še daljšo pipo in je bral v oglodanih knjigah, ki si jih je menda iz kakošne knjigarne izposodil; pri majhni mizi pa sta sedela dva druga manjša fanta in sta na karte igrala. Govorila sta malo, a kdor jima je v obraz pogledal, videl je, kako so se njima oči žarile, ter usta in roke krčevito tresle. Dasiravno sta le za drobiž igrala, bila sta vendar že v oblasti tiste grozne strasti, ktere se vsak lakomen igralec naleze. Eden je ravno zgubil in zato je grozno klel, s pestjo ob mizo in z nogo ob tla bil, kakor bi bil pijan. Zraven teh je bil še jeden fant v sobi, ki pa je sam pri oknu sedel in mirno gledal v knjige, ki so pred njim ležale. To je bil ljubeznjiv fant z odkritosrčnimi očmi, sicer revno pa snažno oblečen. Ti štirje dijaki so bili že pri mojstru Klavžu v stanovanji, Gašpar je bil peti.

So pač čudne razmere s takšnimi dijaškimi gospodarji. Ubogi otrok s kmetov se nadja, da najde v mestu dobre ljudi, ki bodo ga z veseljem sprejeli in za majhno plačo lepo oskrbovali. Gospodar pa si misli: jaz bom prav dosti dosti dijakov najél, da mi najemščino, če ne vso, vsaj večinoma plačajo; in mesto da bi oni pri njem jeli, je on pri njih, svoj zaslužek pa porabi za žganje, tobak in veselice.

Kaj pa strah in red, pobožnost in poštenje? Oh, kako malo je takih, ki bi na to gledali. Pa o tem bi se dalo celo dolgo poglavje pisati, žalostno, da bi se lahko zjokali. Naj tedaj zadostuje to, kar smo slišali o Gašparjevem stanovanji.

V. Poglavje.

Podoba usmiljenega gospodarja dijakov, ki bojda vse iz ljubezni do bližnjega stori, in zraven še nekaj o spridenih dijakih. Oboje bolj žalostno, kakor veselo.

„Aha, zdaj ste prignali svojega dečka“, pozdravi krojač prišleca ter dene delo na stran. „Pri nas se bo gotovo hitro privadil. He, Ljudevit, se zadere nad suhim dijakom na kanapeju, vstanite in naredite prostor, da se zamorejo ptuji ljudje vsesti.“

Študent se počasi vzdigne in gre k igrajočima.

„Toraj vsedite se, govori dalje krojač. Vidite, oče, pri nas je vse po domače. Mi vsi jemo skupaj,

prebivamo skupaj in spimo skupaj; vse lepo mirno in veselo. Ker ravno od spanja govorim, moram vam takoj povedati, da dijaki spijo v zadnji hiški, kjer ste dve veliki lepi postelji. Imajo zadosti prostora, samo kavsati se ne smejo. Po dnevu so fanti tù v moji sobi, in kakor vidite, lahko dela, kar kateri hoče, jaz nobenemu nič ne rečem, saj morajo sami znati, kedaj se imajo kaj učiti in kedaj se utegnejo igrati. In da pridemo do glavne reči. Vi hočete fantu z doma hrano pošiljati? Je že prav, čisto prav! Morate pač v redu prinašati špeha, masla, jaje, moke, kruha in parkrat z vozom pripeljati krompirja in zeljnih glav. Vi ne verujete, kako študenti radi jedó. Moja gospá mora celi dan kuhati, da ne stradajo. Ko bi se človeku fantje ne usmilili in ko bi jih iz ljubezni do starišev ne imel, nobenega bi v stanovanje ne vzel; kajti dostikrat moram še od svojega dostavljati, da imajo zadosti. Pa, moj Bog, kaj bi ubogi dijaki začeli, ko bi ne bilo usmiljenih ljudi, kateri jim pomagajo!“

Suhi študent se po teh besedah tako strašno zakrohoče, da po celem hramu odmeva.

„No, kaj pa ta krohot?“ vpraša krojač in osorno pogleda Ljudevita.

„Ej, ne dajte se motiti“, porogljivo odgovori. „Vaše usmiljeno srce v resnici take hvale potrebuje, kakor ste jo zdaj sami izrekli.“

„Nagajive dijaške čenče!“ se odreže krojač. „Ni vredno, da bi jih človek poslušal. — Toraj oče, zarad hrane je vse v redu. Kaj pa za stanovanje?“

Za to bom vam čisto malo računil, ker se mi fant dopada, le jeden goldinar vsak mesec.“

To slišati zavrti se gospá krojačeva na peti, stopi pred krojača in zavrešči: „Kaj, samo jeden goldinar? Misliš, ti stari norec, da bom jaz vsakemu pritepenemu kmetskemu fantalinu za jeden goldinar pokorna služabnica? Kdo pa more postiljati, pometati, kuhati, snažiti in vse v redu imeti, če ne jaz? In vse to za bori goldinar! Za goldinar na mesec si le iščite drugo gospodinjo.“

„No, koliko pa zahtevate?“ vprašajo Gašparjev oče.

„Dva goldinarja vsak mesec; po zimi pa še za drva in luč kaj posebej. Če vam to ni po volji, pa le kje drugej stanovanje iščite.“

„Je res veliko, odgovarjajo oče in segajo po svoj klobuk; vendar bom vam tudi toliko pošteno plačeval, če se bo le Gašparju dobro godilo.“ Potem so vstali in se poslovili, kajti odločili so se ponoči domov iti, da si prihranijo, kar bi morali v krčmi za prenočevanje plačati.

„Oče, naj še grem nekoliko z vami“, prosi Gašpar in oče mu prikimajo.

„Ne zamerite mi, oče, začne Gašpar, ko na cesto prideta, v tej hiši se meni nič prav ne dopada.“

„Imaš prav, tudi meni ni po volji, pa za zdaj ti ne morem pomagati. Moraš pač potrpeti, kar se ne dá pre narediti.“

Gašpar je jako resno v tla gledal in si mislil: „Oče storijo, kar morejo, zato pa hočem tudi jaz pošteno storiti, kar bom mogel.“

Molčé sta še šla en čas, kar prideta do majhne cerkvice. Tu sta šla notri in sta molila. Po kratki molitvi vzamejo oče blagoslovljene vode in blagoslovijo Gašparja, pa bilo jim je silno tesno pri srečanju, ko so rekli: „Varuj te Bog in ljuba Mati Božja! Bodi priden in pošten, lepo moli in rad se uči, pa izogibaj se hudobnih tovarišev; kajti med dijaki je veliko ničvrednežev. Bilo bi moja smrt, ko bi se ti spridil. Jaz vem, da ti svojega očeta ljubiš, toraj boš mi prihranil jezo in žalost.“

Gašpar veselo z glavo prikima; govoriti ni mogel, ker so mu solze silile v oči. Tiho sta si roke podala v slovo ter šla vsak po svojem potu.

Gašpar je šel v svoje stanovanje, kjer se mu že od kraja ni jako dopadlo, sedaj pa celo ne. Suhi Ljudevit ga je namreč takoj predsé postavil in porogljivo nagovoril: „No, ti okorna kmečka nedolžnost, mislim, da boš se tudi ti našega reda držal. Pri nas je taka navada, da je najmlajši študent naš famulus in nam mora vse postreči. Čeravno še si ti zdaj neveden in priprost, bomo te pa že mi naučili, da boš pameten in prebisan, kakor se študentu spodobi. Pred vsem se moraš učiti molčati; ko bi nas tožil ali ovajal, zdrobili bi ti vse kosti. Če boš imel denar, je tvoja dolžnost, da ga z nami deliš, če ga ne boš imel, vzeli boš pa pero v svojo desno roko ter očetu naznanil, da potrebuješ knjig, papirja

in peres; da so škornji strgani, in kar še ti drugih reči na misel pride. Tako boš imel denarja in z denarjem je dijak vedno vesel. Tako, to si zapomni! in zdaj sezuj mi škornje!

Gašpar, Gašpar, kam si zašel? Malo, da nisi med razbojnike padel, kakor oni, ki je šel iz Jeruzalema v Jeriho!

Krojač je svoji ženi vesel na uho šepetal: „Da mi tega kmeta redno skubeš!“ in starka je prikimala in svojo nalogo točno izvrševala, da so se Gašparjev oče za ušesi praskali. Gašpar, ki še ni nikoli preobilo jesti imel, je zdaj gladoval, da mu je hudo postajalo in mu je želodec krulil, kakor prase v hlevu. Misлил si je večkrat: „ko bi mi le oče več jesti poslali“, oče pa so doma z glavo majali in tožili: „Nikoli ne bi bil mislil, da študiranje človeka tako sestrada; naj pošljem kolikor hočem, za fanta je vedno premalo“.

Da je krojač največ za-se ohranil in se debelil, se umé samo po sebi. Oj dobrotljivi in usmiljeni gospodar, kako je tvoje srce navdano ljubezni do bližnjega!?

K gladi je pa še marsikaj družega prišlo, kar je Gašparja žalostilo. Tako je že od začetka mislil, da ni mogoče trem v eni postelji spati; on tega ni bil navajen in zdelo se mu je nespodobno. In postelje, ktere je krojač imenoval lepe, so bile tako umazane, da se mu je gabilo, in kaj bi tudi ne? ker je gospa (!) mislila, da je zadosti, če se prti in rjuhe o Božiču

in o Veliki noči operejo, kedar fantje na počitnice odidejo.

Potem sta bila dva teh dijakov silno hudobna fanta, posebno pa suhi Ljudevit. To je bilo človeče polno strupa in žolča, pa brez vere in vesti. Najrajši ne bi nič o njem govoril, vendar se mi zdi potrebno nekaj omeniti zavoljo starišev, ki mislijo svoje otroke dati v mesto, bodisi v šolo, bodisi v rokodelski poduk.

Povedal sem že, da je Ljudevit bral oglodano knjigo, ki se je imenovala: „Sedem naglavnih grehov“ od Eugena Sue. Misliš li, ljubi bralec, da bila je to dobra knjiga, iz ktere se čitatelj lahko uči, kako se moramo hudega ogibati? Ali če ne tako podučljiva, saj nespodtıkljiva za oddih in kratek čas? Oj ne, žalibog ne! Naj bil bi knjigo tudi hudi duh pisal, hujše in zapeljivše ne bi mogel napisati, kakor jo je spisal E. Sue. Take knjige je bral Ljudevit; pregovor pa pravi: „Kdor strup pije, ta strup pljuva“. Da, res; pljuval ga je tudi Ljudevit.

Prvi večer je hotel Gašpar, kakor je bil doma navajen, klečé in glasno večerno molitev opraviti. A Ljudevit in njegov tovariš Ferdinand, ki ni bil veliko boljši, planeta nad-nj: „Kaj, moliti? Tega mi tù ne trpimo. Molijo naj svečeniki, študent pa mora biti olikan človek, kteremu ni treba ne vere, ne molitve, ampak le učiti se. Naobraženost, svoboda in človeško dostojanstvo — vse drugo je mračnjaštvo, neumnost in trinoštvo.“ Gašpar ni vedel in tudi ni razumel, kaj ta dva s temi hudobnimi besedami hočeta. Klečal je in začuden Ljudevita gledal. Tega pa je to še

bolj razjezilo ter ga je s pestjo dregnil in zarežal: „Marš v posteljo! Neumni fantalin, in če še enkrat poskusiš svoje neumne bedarije vganjati, natolčem te, da boš ves črn.“

Gašpar na to zleze v posteljo, se prekriža pod odejo in svojo molitev tako tiho opravlja, da ga nihče ni slišal, kakor ljubi Bog. Pa prav pobožno vendar ni mogel moliti, ker je bil preveč prestrašen in ker sta Ljudevit in Ferdinand tako grdo govorila, da je Gašparja rudečica oblivala in se je ves žalosten zjokal. Ubogi Gašpar je bil nevedoma in po nedolžnem zašel v pravo jamo razbojnikov; le svojemu angelju varhu se je imel zahvaliti, da se ni v nravni mlakuži pogreznil.

Ljubi stariši! ne zamerite, če Vam še enkrat priporočim: Pazite, komu bote nedolžno mladež zapupali! Poprašujte pri pametnih, zaupljivih možéh, kakošni so ljudje, katerim mislite svoje otroke zaupati in izročiti.

Da, ljubi stariši, verujte mi, da so dvonožne omikane gujdike (svinje), katerim ni zadoti, da se same v kaluži grehov valjajo, ampak posebno veselje jim je, lastno blato tako dolgo na čisto nedolžnost metati, dokler se tudi ta ne ognjusi. Naj še pri tej priliki nekaj opomnim. Liberaluhi, ki hočejo vse najbolj vedeti in znati, radi kričijo zoper dijaška semenišča, ktera duhovniki vodijo in nadzorujejo. Jaz vem in vam tudi povem, zakaj so oni zoper semenišča. Ker je v takšnih semeniščih red, pobožnost in strah božji; tukaj se dijaki učijo samega

sebe premagovati, pravosvo bodo spoznavati in si zanj prizadevati, podvreči se pa edini modrosti, Bogu in njegovi sv. volji. Taka odgoja pa smrdi liberaluhom, kakor pelin in žolč, ker nasprotuje njihovim namenom. Zato kričijo, naj se duhovnikom šole in semenišča odvzemejo, češ, da ne vejo iz mladine obče-koristnih državljanov izrejevati. Cerkev, da goji le mrač-njaštvo, fanatizem, itd., pametna omika pa dela človeka svobodnega, plemenitega in pa društvo človeško koristnega. Mar li res? Oj pač ne! Skušnja nasproti uči, da na tem polju rastejo le sprideni značaji, na ktere se ne more nihče zanašati. Dà, ne le to, mar več tú rastejo največi zapeljivci, največa kuga in nesreča za človeštvo. Pomislite le, koliko hudega zamore tak spriden, brezveren dijak storiti, če postane uradnik, ali učenik (profesor), znabiti časnikar! Vse pokvari in okuži, tisoče in tisoče ljudi nesrečnih stori: resnično — „strup pljuva!“

VI. Poglavje.

Kako se je Gašparju po domu tožilo in kako se mu je dalje godilo na stanovanji in v šoli.

Prvi teden je Gašpar srečno prebil, pa kdor ga je pogledal, je lahko uganil, kako hudo mu je bilo pri srcu. Doma so ga vsi radi imeli, in oče, sestre in tovariši so se lepo ž njim zgovarjali, tukaj pa so

bili ž njim osorni, so ga le zasramovali in preganjali, da glada niti ne omenim. Profesor v šoli mu tudi ni bil jako prijazen, dasiravno mu še hudega ni nič storil. Pa mestni pobalini so kaj radi nad njim svoje jezike brusili, zakaj ničesar ni bilo na njim, česar ne bi oni prereševali in obirali. Da je bos po ulici hodil, da je bil borno oblečen in imel debelo spodno srajco, zavolja tega so ga zasramovali, kakor da bi bilo siromaštvo nepošteno. Fantalini, zlasti gospôski, so res tako mislili ter ga vsak dan zasramovali.

Pa še hujše kakor v šoli je bilo doma pri krojaču in suhem Ljudevitu. Tù mu skoro ni bilo obstati. Samo eno tolažbo je tukaj imel. Eden njegovih tovarišev, Konrad po imenu, je bil priden, pošten in pobožen mladeneč; ta se je Gašparju pridružil in mu marsikaj dobrega storil. Ta dva sta pa tudi vedno zvesta prijatelja ostala.

Bilo je v nedeljo in lepo jesensko vreme. Gašpar in njegov ljubi prijatelj Konrad gresta iz mesta ter se zunaj v šumi pod gosto grmovje vsedeta. Nobeden ni besede govoril, ampak oba sta glave pobesila in mirno gledala v velo travo; obema je bilo tako hudo pri srcu, da sta zdaj pa zdaj globoko zdihovala. To slišati pogledata drug drugega v obraz in vsak je imel oči zalite z britkimi solzami.

„Zakaj se jočeš, ljubi Gašpar!“

„Jaz sem te ravno to hotel vprašati, Konrad.“

„Povej mi ti poprej svojo žalost.“

„Ne, ti meni poprej povej svojo.“

„Veš, meni je tako tesno pri srcu, da sam ne vem, kako bi rekel. Od kar sem od doma in pri tem groznem krojaču, zdi se mi, kakor da bi mi kdo bil vse veselje ukral. Povem ti, da sem se vsega naveličal in najrajši bi umrl, še koj tu v šumi.“

„Konrad, meni se ravno tako godi, kakor tebi, ihti Gašpar, in tudi jaz bi najrajši umrl. Jaz sem bil poprej doma najveselejši fant v vasi, zdaj pa — kakor da bi bilo vse črno, tako se mi vse žalostno zdi.“

„In glej, če pomislim, koliko svoje stariše staneva?“

„In še vendar morava glad trpeti.“

„In če naposled iz naju ne bo nič, tedaj sva čas in denar potratila. Oh, ubogi stariši!“

„Konrad, meni se zdi, da bi za-me bilo najbolj pametno, ko bi bil doma ostal in se kakšnega rokodelstva učil. Res je tudi študiranje lepo, pa le kedar je že prestano, zakaj fajmošter biti je pač bolje, kakor čevljar ali krojač.“

„Ko bi že le počitnice kmalo prišle, da bi šel domu.“

„Ko bi prej domu prišla, bi se vendar morala sramovati.“

„Da, prijatelj, zdaj se morava učiti, ker sva začela.“

To sta oba potrdila, in čeravno se jima ni nehalo po domu tožiti, sta vendar od zdaj svoje nadloge bolj srčno prenašala. Sčasoma pa je tudi žalost po domu zginila, kakor megla jesenskega dne,

dasiravno še je dolgo trajalo, preden je bilo njuno srce mirno in čelo vedro.

Med tem pa zima prikima in Gašparja je pod tenko obleko jako zeblo, dasiravno mu je profesor včasih z latinskimi nalogami tako podkuril, da ga je pot oblival. Profesorji navadno mislijo, da njihove učene besede in njihovo visoko modrost vsak mladeneč tako lahko razume, kakor oni, ki imajo to že dolgo v glavi; pa temu ni tako; modrost fantom v glavo ubijati je včasih težavniše, kakor drva sekati, še težavniše pa je modrost sprejemati. Gašpar in Konrad se nista dala preplašiti, ampak učila sta se na vso moč in zraven gladovala, kajti za to je že krojač skrbel. Česar pa Gašpar celo ni mogel umeti, bilo je to, da je moral drugim tovaršem po sveče hoditi in jih prižigati, učiti se pa mu pri njihovi luči niso pustili, da je moral večkrat pri mesečini svojo nalogo izdelovati.

Zima je minula. Gašpar in Konrad sta se že davno pogovorila, da bota v spomladi krojaču slovo dala in si drugo stanovanje poiskala. Ko sta ga že našla in se z novim gospodarjem pogodila, zbereta svojo korajžo in stopita pred krojača, rekoč: „Veste gospod mojster, da se nama pri vas več ne dopada. Gladovala sva že zadosti dolgo in tudi precej shujšala, tudi marsikaj drugega, vi že sami veste, kaj se nama ne dopada. Zahvaljujete se vam lepo za vse in odideva brez zamere, pa veselega srca od vas.“

Pri teh besedah se krojaču čelo nagrbanči in rad bi bil zagromel, pa si je premislil ter je začel

s sladkimi besedami dijaka pregovarjati. Prijazno njima poda roki, rekoč: „O kratkovidna mladina, ki ne more sreče prenašati in ne sprevidi, kedar se njej dobro godi in v varstvu skrbne ljubezni živi. Jaz se ne hvalim rad, pa zdaj vama vendar moram povedati, da sta mi vidva najljubša in da sem za vaju bolj skrbel, kakor za lastne otroke. To pa me najbolj žali, da se zavoljo gladu pritožujeta. Vesta, da sta se s temi besedami jako pregrešila. Pravi študent ne sme veliko jesti, kajti „plenus ventus von studirt libenus“ ali kakor se že glasi prislovica. Ko bi vama bil jaz dal jesti, kolikor bi sama poželega, morebiti bi že bila v prvem semestru dvojko domov prinesla. In dalje se pritožujeta, da sta shujšala! Moj Bog! Ravno zato pa sta tudi bolj gibčna, lepa, bolj gosposka, in ne od kraja — vsa nadeta kakor pitana prešička. Sploh vama tako dobro ne bo nikdar šlo, kakor pri meni. Ostanita toraj tukaj pri meni, moja ljubljena otročiča.“ Kmalo bi se bil neskušanima študentoma hinavec smilil, a kaj — novemu gospodarju sta besedo dala, toraj vendar nista ostala, ampak vesela sta šla iz krojačeve hiše pod pazduho vsak s svojo culico. Zadržano jezo pa je potem krojač nad ženo izpustil, da je bil strašen krik in prepir. Kteri je zmagal, ne vem povedati? Brž ko ne, gospa krojačica, ker ženski jezik je navadno ostrejši kakor možki, in še zlasti te — gospé!

Če ni dobro, da kdo iz ostre zime naglo na toplo pride, tedaj tudi našima dijakoma ne bi bilo dobro, ko bi v novem stanovanji našla vse najboljše.

Zadosti je, da so bili gospodarjevi ljudje pošteni in tovariši pridni; gledé hrane in gladú pa je vse pri starem ostalo. Sicer pa je bil v družini red, pobožnost, in strah božji in zavoljo tega sta večasih rada malo glada trpela.

Novi gospodar je bil klobasar. Ta služba pa malo nese in stanovanje v predmestji je precej drago, zato je sklenil, še za dalje zunaj mesta se nastaniti, kjer je za par goldinarjev za svojo družino in dijake dobil stanovanje. Njegovih pet dijakov je selitev izvršilo, to se pravi, oni so staro šaro na vozičke naložili in v novo stanovanje prepeljali. Njim se je to še veselo zdelo, ko so po predmestji z vozičkom urno dirjali; če se je tudi kateri spotaknil, zato ni nič maral. Gospodar jim je bil zato hvaležen ter jim je zvečer precejšno steklenico žganja na mizo postavil.

To pa dijakom ni dobro storilo, ker nobeden ni bil žganja vaje, najmanj Gašpar. Toda žeja je bila velika, žganje sladko in je tako prijetno dišalo, toraj so steklenico kmalo izpraznili. Gašpar kmalo meni, da je drugo glavo dobil, kajti stara ni bila nikoli taka, tudi po celem životu mu je vroče postalo, kakor bi po žilah ogenj tekel. Šel je toraj na hladni zrak, pa to ni nič pomagalo. Zunaj se mu je zdelo, da zvezde na nebu plešejo in da se mesec semtrtje maja, in ko okoli sebe pogleda, vidi tudi visoke drevesa ob cesti se vrtiti in zemlja se je pod njegovimi nogami zibala, da se je moral za vogel prijeti. V tem trenutku se je pa tudi kočá začela sukati, od

kraja počasi, potem pa vedno hitreje. Sploh vse je bilo pred njim in pod njim živo in je plesalo in se vrtelo, kakor bi norelo. Tedaj je Gašparja strah obšel in je hotel tovariše klicati, ali, o joj, ni mogel jezika ganiti in ne glasa od sebe dati. Komaj je v hišo zlezl in potem v posteljo, po noči so ga hude sanje mučile in zjutraj ga je strašno glava bolela.

Takrat je bil Gašpar prvič pijan; poznej se mu je še enkrat nekaj takega pripetilo, zato še tisto takoj tù povem.

Visoko na Pohorju je cesar Henrik IV. za pokoro postavil cerkev na čast sv. Arika (sv. Henriku), kamor so Mariborčani radi na božjo pot hodili in še zdaj hodijo. Tudi Gašpar je šel s svojim gospodarjem k sv. Arika in ponudeno žganje, ki ga je gospodar s saboj imel, mu je res mesto v želodec vse v glavo zlezlo ter se je začel z nekim steklarjem prepirati. Gašpar je potem za nekim grmom zaspal in steklar ga je namenil ostro pretepati, pa so ga drugi ljudje zapodili in tako Gašparja rešili.

To je Gašparja nagnilo, da se je zarotil, nikdar več ne žganja piti. In to je bilo dobro zanj, kajti za mladino ni hujše pijače kakor žganje, ki dušo in telo ostrupi in podobo božjo v človeku grdo ognjusi. Kdor se žganja navadi, navadno v njem svojo srečo potopi.

Gašpar je bil mož beseda, zato niti več žganja ni pil, niti je kako reč bolj sovražil kakor pijanost. Zato je večkrat rekel: žganje je hudoba iznašel, z njegovo robo se pa jaz ne pečam. Oj, naj bi tudi

drugi ljudje Gašparja posnemali, koliko manj nesreč in koliko manj hudobije bilo bi na svetu!

VII. Poglavje.

Nektere Gašparjeve nezgode na vodi in na kopnem; ena bolj žalostna od druge.

Ali naj zdaj pripovedujem o Gašparjevem študiranju. Ne, pustiva to rajši. Študiranje je že samo na sebi dolgočasno, pripovedovanja o njem pa gotovo ne bi dolgo čital, ker bi ali zaspal, ali knjigo na stran položil in jaz bi zastonj pisal. Naj bo toraj zadosti, če ti povem, da je marljivo študiral in ko je iz pete šole šel na počitnice, nesel je pod pazduho lepo vezane knjige, ktere je bil za darilo dobil. Jaz mislim, da bo zdaj najprimerniše povedati nektere Gašparjeve nezgode, katerih je on skoro vsak dan nekaj doživel.

Da je poleti Gašpar najrajši v vodi tičal, to sem že enkrat povedal. Tudi v Mariboru se je šel nekega dne s svojimi tovariši kopat in sicer pod most, koder imajo usnjarji svoje delavnice ter svoje smrdeče kože perejo. Pri kraji pa so imeli usnjarji pod vodo hlode z ostrimi žreblji, na ktere so kože obešali. Ko je Gašpar v vodo prišel, skakal je sem trtje, potapljal se, splaval in vsakovrstne norije vganjal, ki so mu na misel prišle. Pa ko je ravno najbolj vesel bil, ga nekaj silno zbode in preden se zavé,

kaj mu je, bilo je okoli njega vse krvavo. Zadel se je namreč na žrebelj pod vodo in si trebuh razparal. K sreči ga žrebelj ni globoko ranil, sicer bi si zapomnil, kedaj se je pod mostom kopal.

Drugokrat pa se gre s tovariši kopat k spodnjim mlinom. Tam so plezali od ene ladije do druge ter na zadnje skočili v Dravo. V mlinu, ki je na teh ladijah stal, je bil čmeren pomagač, ktereга je kopanje dijakov pri mlinu že dolgo jezilo. Ko vidi spet naše dijake priti, skrije se in sklene nad enim, ktereга bo ravno dobil, svojo jezo ohladiti. In ta nesrečnež je res bil spet Gašpar. On je bil zadnji, ki se je čez ladije plazil in je ravno hotel v vodo skočiti, kar ga skoz veliko luknjo, mimo ktere je plezal, zgrabi močna mlinarjeva roka ter mu hrbet tako s koprivami nadrgne, da je bil rudeč, kakor kuhan rak in imel mehurje kakor groš velike. Gašpar je kričal, s povzdignjenimi rokami prosil, vse obljuboval, kar je imel in česar ni imel, klical je na pomoč vse svetnike, kterih se je spomnil, pa vse zastonj; jezni mlinar še ni nehal ribati hrbta, ko je vse koprive zdobil; ko ga je mlinar spustil, hotel je naglo čez vodo na kopno, pa je zašel v vrtinec, ki ga je vkljub upiranju vedno bolj pod mlin vlekel. Lahko si mislite, da je Gašparju postajalo črno pred očmi in da je začel na strašno smrt misliti. Vendar še napne vse moči, se zažene proti pobrežju, in hvala Bogu! srečno pride na suho. Pa še dolgo se je s strahom spominjal na prestano nevarnost in na grozne koprive, in ko ne bi bila krščanska zapoved, da moramo

razžalnikom odpustiti, morebiti ne bi bil žive dni tega mlinarju odpustil.

Gašpar si je mislil: v vodi nimaš sreče, morebiti boš jo imel v zraku. Gre torej okoli Binkošti na veliko češnjo, ki je bila polna lepih češenj. Gašpar je med vejami sedé zobal, kar je srce poželelo, kajti v tek mu je bila vsaka jed, ker je bil vedno lačen. Na nekaj, seveda, ni pomislil, da namreč češnja ni njegova in da ni imel dovoljenja gospodarjevega na češnjo iti. Ko ga gospodar zagleda na češnji, premišluje, kako bi vjel tega nepoklicanega tiča, ki hodi njegovih češenj krast. Hitro mu pride nekaj na misel. Blizu je imel velik kup trnja in tega nanosi okoli drevesa, da se je Gašpar, ki ni imel škornjev na nogah in ne rokovic na rokah, dol gredé hudo opraskal ter gotovo več kapljic krvi zgubil, kakor je češenj pozobal. Kmet je izza plota gledal in se glasno smejal, ko je videl, kako se ubogi Gašpar ves krvav iz trnja izmotava.

Nič bolj srečen ni bil drugokrat pri češnjah. Bil je o binkoštnih počitnicah doma. Takrat spleza na češnjo, ne da bi pomislil, da je ta češnja najhujšega očetovega sovražnika. To je bil divji človek brez vere in vesti, silno surov in neotesan; Gašparja je navadno imenoval „študiranega gujdeka“, njegovo sestro pa „glisto“. Kogar je on v pesti dobil, si je to pomnil. Tudi Gašparja je zdaj huda čakala; kajti ko ga je na drevesu zagledal, je jezno zakričal: „Zdaj bom pa tega h vendar dobil in prej ga ne izpustim, dokler ga ne naučim, kaj se

pravi češnje krasti“. Na to si ureže dolgo leskovico in kakor graničar na straži hodi gori in doli. Gašpar je s strahom vse to opazoval in mislil, da bo morebiti vendar z lepimi besedami svojega sovražnika pomiril.

„Dober dan, oče sosed, kakor vidite, si jaz češnje nabiram, ktere na našo stran visijo; kajti v meji stoječe drevo je naše in vaše“.

„Misliš?“ odgovori sosed porogljivo. „Pojdi prej doli z drevesa, potem bova dalje govorila“. Pri teh besedah pa tako pomenljivo zavihti leskovico, da je Gašpar takoj zastopil, kakošen bo ta pogovor.

„Saj me menda ne bote topli.“

„Se vé da, le hitro doli!“

„Prosim vas, pustite me v miru; sicer mi storite veliko krivico“.

„Tako, kriči kmet, ti študirana zel bi me učila, kaj je pravica ali krivica? Ti si še premlad zato. Kakor sem rekel, jaz te bom danes našeškal, da si boš pomnil, prej mi ne greš domov. Najbolje bo za te, da takoj doli prideš in prejmeš svoj delež, kajti čim dalje moram jaz čakati, tem bolj bom se razjezil in tem hujše bom te pretepal.“

„To je res slaba tolažba“, misli si Gašpar. „Danes gotovo brez batin ne uidem. Čudno je le, da me pri češnjah vselej zasačijo. Kaj si čem, ali na drevesu ostati ali se dati pretepstí.“

Na to nekoliko vej niže zleze in bojzljivo vpraša: „Ali še si niste drugače premislili?“

Mesto odgovora zažvižga kmet hlapcu ter mu veli sekuro prinesiti, da češnjo z Gašparjem vred podere.

„Tako tedaj, si misli Gašpar. Naj pa bo po božji volji“. Stopi nekaj vej više, se krepko zažene in skoči na očetov travnik. Takoj spet vstane in začudenemu kmetu zakliče: „Srečno sosed, batine le za sebe ohranite!“ — In zginil je!

Gašpar je bil 17 let star in bi moral stopiti v Parvo. Takrat pa mu oče z žalostnimi srcem naznani, rekoč: „Veš Gašpar, kar se je sestra omožila, nimam jaz nič več doma zapovedovati. Jaz sem zdaj le na izgovoru in imam komaj toliko, kar sam potrebujem. Tebi toraj ne morem več pomagati, in boš moral doma ostati. Močen in velik si zadosti, da se kakega dela poprimeš, mislim, da bi se šel usnjarije učiti.“

Gašpar je naredil kisel obraz, kajti če tudi v dijaških letih ni imel veliko veselih dni, veselja do študiranja pa vendar ni zgubil. Zdaj bi tedaj naj vse prestane nadloge in vse pridobljeno znanje bilo zastonj? Z glavo zmaja in resno reče: „Oče, če mi vi ne morete več pomagati, pa mi dovolite na lastno roko študiranje nadaljevati. V Mariboru bi pač moralo vse krščansko usmiljenje usahniti, če ne bi nikoga našel, ki bi ubogemu dijaku kos kruha dal, saj več ne potrebujem. Pustite me le v Maribor in ondu bom od vrat do vrat prosil, dokler ne dobim toliko, kar potrebujem.“

Te besede so očeta silno ganile. „Greva skupaj, pravi, jaz bom ti pomagal prositi.“

Šla sta tedaj v Maribor in to-le dosegla: V prvi hiši, kjer prav ponižno potrkata, so njima prijazno rekli: „Če vidva nam kaj dasta, bomo hvaležno

vzeli, vama pa ne moremo nič dati, ker sami nimamo nič.“

Pri drugi hiši se gospod nad njima razjezi, rekoč: „Bog vé, kako je to: Dijaki beračijo, delavci fêhtajo, mestni zastop pobira za siromake in berači nas vsak dan nadlegujejo. V tem mestu bi moral človek samo za berače služiti.“

Tedaj dalje. „Tu imata par krajcarjev in pustita me pri miru!“ In takoj so se vrata za njima zaprle.

Nekaj boljše je bilo pri četrti hiši. „Če drugod kaj dobita, tudi jaz ne odrečem. Poprašajte toraj poznej.“

V peti, šesti, sedmi hiši pa nista nič dobila.

Zdaj zapusti starčeka korajža. „Pustiva to, Gašpar; midva bi morala pol sveta preberačiti in vendar ne bi dobila kos kruha. Le pojdi z menoj domov.“

„Pri eni hiši še poskusiva, oče. Če mi tam spodleti, tedaj pač vse pustim in tudi študiranje na klin obesim. Poznam še staro premožno medičarco; pri njej hočem zadnjo srečo poskusiti.“

Gre toraj k medičarci in pové svojo prošnjo prav lepo in ginljivo. Medičarca se mu tako britko nasmeji, da ni bilo nič prida pričakovati. „Glejte mi tako močnega cepca, pa se ne sramuje za kruh beračiti. Kdor si v svojem napuhu naprej vzame gospod študent biti, mora tudi za svoj želodec skrbeti; kdor pa tega ne more, naj svinje ali ovce pase, pa bo si že kruh prislužil.“

Na to je Gašpar odšel in skoraj bi se bil razjokal.

Beračiti je britko, kedar dar dobi, kako še le, kedar mesto dara mora poslušati zasramovanje in psovanje!

VIII. Poglavje.

Kako ubogi Gašpar v največi sili najde dobrotnika, ki ga goljufa; potem postane plačan inštruktor in postrežček.

Nobeden ni besedice govoril, ne oče in ne Gašpar, ampak tiho sta šla po cesti iz Maribora, žalostna in nevoljna, posebno Gašpar. Bilo je v jesen in proti večeru. Po prašni cesti njima je naproti prišel ovčar, ktereга kratko pozdravita in hočeta mimo iti, on pa se vstopi pred nju ter vpraša od kod in kam?

Bil je ta ovčar majhno čudno človeče s pravim fakinskim obrazom; s svojimi rujavimi očmi je vedno mežikal, z rokami pa je krilil in z nogami mezil, kakor bi imel kršele; jezik je imel boljši, kakor ktera koli ženska in lagati je znal, da se mu je kar kadilo od ust.

„Hm, tako je tedaj zdaj z vašim fantom! Ali ste mi povedali vse resnično? No, jaz vam verujem. Saj pravim, tem Mariborčanom manjka vsem tukajle notri v srcu, nemajo žive krščanske vere. In to je grdo, to je sramota. Če jaz vašega sina pogledam, si ne morem drugače misliti, kakor da bo iz njega

enkrat goreč fajmošter, ki bo preobračal nevernike, kakor jaz vračam svoje ovce. Le pogledjte si ga, če mojim besedam ne verujete. Ta fant mora študirati, pa je. Če ne — in pri teh besedah povzdigne svoj prst — če ne, bote vi enkrat pred Bogom odgovor dajali, če svojega fanta odtegnete njegovemu vzvišenemu poklicu. Tako je, pa je! Toraj dalje! Jaz vzamem vašega fanta k sebi, saj veste, kaj se to pravi, jaz vzamem vašega fanta, ktereга nihče v celem mestu ni hotel vzeti. Vaš Gašpar bo pri meni stanoval, jaz ga vzamem k sebi, jaz, da jaz ga vzamem!“

„Naj vam Bog povrne!“ rečejo oče ginjen in vesel; Gašpar pa ni nič rekel, ker ta brbljav človek mu ni bil nikakor všeč.

„Bog, se vé da, mora povsod največ storiti, nadaljuje resno ovčar; nekaj pa morate tudi vi. To se pravi: Vi mi zato, da bo Gašpar pri meni, pošljete, kar zamorete: kruha, mesa, drv, krompirja... Kaj delate tako dolg obraz? Mar preveč zahtevam? Ali sem za stanovanje kaj zahteval? Ne krajcarja ne. Ne bodite toraj nehvaležni in porabite priložnost, ki se vam ponuja. Vem, da ste na izgovoru, da nimate nič, pa dobre prijatelje imate, strice in tetice, sosede in druge usmiljene ljudi. Tem dajte ponižno prijazno besedo in vsi bodo vam radi pomagali, da vaš Gašpar dalje študira. Vsak bo že zavoljo časti rad nekaj storil, da bodo dobili gospoda v fari. No, dajte roko, mož-beseda! Čez teden dni pride Gašpar k meni, in tako dobro mu bo, kakor Bogu v nebesih.“

Oče so dali roko, če tudi malo nezaupljivo, pogovarjali so se še to in to ter se razšli.

Čez teden dni je prišel Gašpar k ovčarju in je imel ondu mirne dneve, dokler je še bilo kaj, kar je bil s seboj prinesel. Ko pa so vse potrosili in „poštene“ ovčar ni imel več kaj od Gašparjevega vzeti, bilo je tudi prijateljstva konec. Zdaj bi se rad be-raškega študenta znebil in to je na sledeči način izpeljal.

Neko nedeljo ide h Gašparjevemu profesorju, se globoko prikloni ter pravi: „Žal mi je, pa ne morem drugače; prišel sem Gašparja tožit. Ta študent se je k meni vsilil ter obljubil, da bo si za hrano in svoje potrebe sam skrbel, zdaj pa hoče, da bi ga jaz redil. Tega jaz ne morem, ko bi tudi hotel. Tudi drv sem moral zavoljo njega kupiti, da ne bi zmrzaval, zdaj pa neče nič plačati. Meni se zdi, da je to lahkomišeln slepar. Prosim milostljivi gospod profesor, zapovejte mu Vi, da naj plača, kar je dolžan, potem bom mu pa odpovedal stanovanje.“

K nesreči je bil Gašparjev profesor čmeren človek, v svojih sklepih bolj nagel kakor pravičen. Pokliče toraj zatoženega Gašparja k sebi in ga oestro ošteje. V uvodu svojega nagovora ga je imenoval sleparja, je veliko žvekal o dijaški časti in poštenji, ki se po takih pritepencih oskruni ter mu zapové, obljubljeni in dolžni denar svojemu dobrotniku kmalu plačati, sicer bi bil on prisiljen zoper njega z vso postavno ojestrostjo postopati.

Gašpar je spoznal, da profesorjeve besede ne

potrebujejo nikakšnega pojasnila, vendar gledé modrosti in pravičnosti se mu niso zdele dostojne visoko učenega gospoda; zakaj po njegovem mnenji si je pošteni ovčar pač njegove hrane pošten del prisvojil in drva je ovčar tudi za-se kupil, pa bi zdaj rad, naj bi jih Gašpar plačal.

S čem bi jih naj plačal? On ni imel groša in od doma ga tudi ne bo dobil, to že naprej vé. In vendar je gospod profesor modro razsodil: Plačaj. V tej sili se spomni Gašpar stare klobasarice, pri kateri je poprej stanoval; njej je svojo nadlogo potožil, in blaga ženka mu ni le z denarjem pomagala, ampak ga je tudi spet na stanovanje vzela. O blaga klobasarica, ti si bila Gašparju pravi angelj varuh. Tvoje blago srce in tvoje dobre klobase ima hvaležni Gašpar vedno v blagem spominu!

Tako je Gašpar bil v parvi in je marljivo študiral. O Božiču pride h klobasarici, daleč okoli poznani dijaški materi, nekega mizarja žena zavoljo svojih hčeri se posvetovat. Njeni dve deklici ste bili tako ubogi na duhu, da ju niso hoteli v šoli imeti. Za učitelja je bilo to seveda prijetno, take otroke kar odpustiti, da mu ni bilo treba se ž njimi mučiti; mati pa vendar ne bi rada imela, da bi njeni otroci brez vse omike odrastli, kakor divjaki, zato je prišla h klobasarici vprašat, ali ve za kakšnega dijaka, ki bi si hotel s podučevanjem njenih hčeric kos kruha prislužiti. Mati klobasarica je priporočila našega učenega Gašparja, in tako je on postal inštruktor ali domač učitelj.

Dragi čitatelj! ali si že kedaj jel tak kruh? Jaz sem ga dosti imel, pa kolikor se spominjam, ni ravno okusen in tečen tudi ne. Potrebni so zanj močni zobje in dober želodec in potrpežljivost večja od oslove, kajti osel brsne, če preveč njegovo potrpežljivost mučiš, inštruktor pa tega nikoli ne sme, sicer bi moral šila in kopita pobrati in iti.

Prvo, kar je imel Gašpar od te službe, bil je uro hodá dolg pot, da je prišel do svojih učenk. Njegovi škornji bi znali pripovedovati, kako prijeten je bil ta hod. Drugo je bilo, da je imel s svojima učenkama, katerih ena je bila škiljasta, druga pa grbava, strašen križ in večkrat je sam seboj godrnjal nekaj o Nürnberškem trahtarju. Za vse to je imel samo hrano.

Z Gašparjem pa so bili vsi tako zadovoljni, da ga čez mesec dni vzamejo tudi na stanovanje, ter mu ni trebalo več tako daleč hoditi.

Pri mizarju je bila gostilna, in ker je hiša stala na samoti pri Vindavskem lesu, so se zlasti ob nedeljah raznovrstni ljudje ondi zbirali. Zato je vsako nedeljo minolo poprej polnoči, preden se je zadnja kupica izpraznila in zadnji prepir poravnal. To pač Gašparju ni bilo po volji, ker njegova postelja je bila široka klop, toraj je moral čakati, dokler niso vsi gostje odšli. Enkrat je sicer poskusil poprej pod odejo zlesti, pa pričujoči gostje se skregajo in začnejo tepsti, in Gašpar je moral iz hiše zbežati, da ni bil z drugimi tepen.

Lahko si tedaj misliš, da to ni prijetno življenje. Gašpar pa je vendar zdržal šest let in še zraven plačeval 30 ranjškov šajna na leto. Njemu se je tedaj v tej beznici gotovo bolj dopadlo, kakor pri krojaču Klavžu.

V tem času so Gašparju ljubljene oče umrli. To ga je hudo zadelo, ker žnjimi je zgubil svojega največjega dobrotnika in pomočnika.

Dolgo se je za njimi jokal, dosti je za nje molil, in ko je šel od groba, v kterega so jih položili k večnemu pokoju, zdelo se mu je, da je tudi vse njegovo veselje v tem grobu pokopano. Kmalu potem še sestrin mož umrje, in ona se spet omoži, češ, da ni dobro človeku samemu biti. Novi svak pa ni bil Gašparju prijatelj, zlasti ne, kedar ga je za denar prosil. Vselej mu je rekel: „Če ti tvojo dedšino že zdaj izdajam, ko si še mladoleten, utegnili bi poznej, ko dorasteš, še enkrat vse zahtevati, zato ti rajši zdaj nič ne dam.“ To je svaku nek oskrbnik v uho vtaknil, ker Gašparja ni maral ter mu povsod noge podstavljajal.

Zdaj si pač lahko žalostno stanje našega študenta predstaviš. Ni imel ne staršev, ne prijateljev, ne denarja, ne obleke in, čemur se ne boš mogel čuditi, tudi ne veliko veselja za študiranje. Od kod bi pač naj prišlo veselje in moč za resno delo ubogemu Gašparju, ki se je moral noč in dan boriti z revščino, pomanjkanjem in raznimi nadlogami, kakor s steklimi psi? Če se srce in glava vsak dan od no-rečih skrbi razburi, če prijazni žarki veselja in do-

brodejna rosa neskrbnosti manjkajo, kako bi naj seme učenosti klilo in sad rodilo? Jaz si res ne morem več muke misliti, kakor če se človek, ki ne pozna nobene vesele ure, mora pečati z grškimi glagoli in matematičnimi formulami, ali če mora študent, kteremu uboštvo škoz vsako luknjo luka, pesmi ali ode delati „o veselji“.

Takšni siromak je bil Gašpar. Glejte ga, kako gre po ulici. Stare oglodane hlače so mu že dolgo prekratke, in njegov za 1 gld. 50 kr. šajna kupljen frak na vseh kraji zakrpan mu je pretesen in prekratek. In v roki nese naš junak žalostne postave star cekar, kajti on ni bil le študent in inštruktor, ampak tudi postrešček, ter je nosil iz mesta vsak dan žemlje in žganje domov. In njegovi škornji? Kako klopočejo in spredaj gobec raztegujejo, kakor bi za krpe in podplate prosili.

Res žalostna podoba, ki nam jo predstavljaš ubogi Gašpar!

IX. Poglavje.

*Poročilo o razmerah med Gašparjem in profesorjem.
Koristno berilo za dijake in profesorje, ker izvejo,
kako ne smejo delati.*

Kdor ima vselej in povsod nesrečo, ne sme se čuditi, če tudi pri svojem profesorju nima sreče. Sem se sam zadosti prepričal, da večina teh gospodov

spada med one, katerim so Rimljani djali gens morosa in bi jim jaz rekel čmerni, ali tega še nisem mogel iztuhtati, ali pride to od študiranja ali od sedenja ali od obojega; kar bi pa bilo dobro vedeti.

Gašparja je njegov profesor imel ravno tako rad, kakor trn v peti. Kedar je bil dobre volje, imel je za vsakega dijaka kakšno prijazno besedo, za Gašparja pa tudi takrat ne. Kolikorkrat je prišel Gašpar s prašnjimi škornji v šolo, zadrl se je zaničljivo nad njim: „kako je temu „forarju“ ime?“ Drugi dijaki so se temu smijali in osramotenega Gašparja še dražili, njemu pa so često britke solze v oči stopile, misleč si: „Ko bi se vam tako godilo, kakor meni, gotovo se vam ne bi ljubilo siromaka zasmehovati in zasramovati; ali vam se predobro godi, zato brusite svoj drzni jezik nad menoj ubogo revo.“

Kedar so dijaki zvezke nazaj dobili, bile so Gašparjeve naloge vselej tako debelo podčrtane: kakor vojakov hrbet, kedar je bil skoz šibe bežal. Ker Gašparja nečem bolj hvaliti, kakor zasluži, moram omeniti, da ni ravno preveč marljivo študiral, ker nadloge so mu vse veselje za študiranje vzele, inštruiranje pa ves čas. Pa Gašparju se je vendar dozdevalo, da je profesor nekaj preveč po svoji volji njegove naloge podčrtaval. Zavoljo tega se ga je enkrat nevolja polastila, ktere ni mogel premagati ter jo z britkimi besedami profesorju izjavil. Zdaj pa je bil, kakor si lahko misliš, še le Gašpar naletel; moral je poslušati in čutiti vso jezo razžaljenega profesorja ter še nekoliko ur v luknji premišljevali,

kaj se pravi visokoučenemu profesorju ugovarjati ali celó drzno mu krivico očitati.

Kedar je bil Gašpar poklican, da bi odgovarjal, pa mu ni šlo tako urno, kakor jezik kake klepetulje, moral je v kotu klečati ali po šoli ostati. Drugi dijaki so po štirje v eni klopi sedeli in si pri pismenih nalogah mnogo del usmiljenja in ljubezni skazovali, Gašpar pa je moral čisto sam v zadnji klopi sedeti in če ni kaj znal, kar se je večkrat prigodilo, moral bi steno vprašati ali si iz prsta izsesati.

Moram reči, da je jako grdo, če se kateri profesor tako spozabi, da dijaka do smrti trpinči samo zato, ker mu ni všeč. O tem bi se dalo cele knjige napisati, pa tega treba ni, ker imamo na Gašparju živ izgled. Misli si, da Gašpar ni imel nikoli novih knjig, ampak same stare, ktere so že drugi proč vrgli in v kterih so celi listi manjkali in si jih je Gašpar moral pisati in noter prilepiti; da on ni nikoli imel besednjakov, a drug jih je vsak imel; da je on bil vselej kaznovan, zaničevan, odmetan, — in gotovo boš rekel, da bi bil čmeren profesor bolje storil, ko bi ubogemu dijaku daroval potrebne knjige, skazoval očetovsko ljubezen in imel potrpežljivost ž njim, mesto da ga je trpinčil in mučil. Ali kako bi rekel temu, da je enkrat moral Gašpar dve uri na tleh ležeč svojo nalogo pisati? Naj bi mu pa bili kar trebuh prerezali, bi ravno tako pedagogično ravnali.

Iz šole so Gašparja napodili Bog ve kolikokrat. „Le poberi svojo ropotijo, je profesor jezno kričal, in ne prikaži se mi več tukaj; saj si tako le madež

dijaškega stanú. Poberi se toraj in ne pridi več, jaz te ne morem več videti.“ Gašpar je na to res pokorno svoje raztrgane knjige pobral in odšel pa je vkljub prepovedi drugi dan zopet prišel.

Gašpar je tedaj dobro vedel, da profesor ne mara zanj. „To mora drugače biti“, si misli, in marsiktere dni in noči študira, kako bi se profesorju prikupil. Najboljša misel se mu zdi ta-le: „Gašpar, ti boš od zdaj vedno svojemu profesorju kazal, kako rad ga imaš.“ Šel je potem vsak dan v Vindenovski les, ter je iskal gobe, lovil ptice, zbiral je polže in sploh vse, kar je za rabo ter vse to prinašal ostremu profesorju, prav ponižno proseč, naj milostljivo sprejmejo njegov majhni pa s hvaležnim srcem ponujeni dar. — Pa kaj je to pomagalo? Med pohajanjem po lesu in polji je pozabil svoje naloge izvršiti, in kakor gotovo je Gašpar vedel, da bo vselej, kedar je kakšen dar prinesel poklican, tako gotovo je profesor vedel, da njegov ljubi Gašpar ne bo nič znal.

Ali Gašpar je imel dobro natoro. Če se mu je še tako hudo godilo, otresel si je vse nadloge, kakor pes dež — ter je po mestu veselo skakal, pel in žvižgal, da so ljudje postajali in gledali čudnega fanta, ki je vkljub očivestni siromaščini bil tako dobre volje. Nek hlapec je enkrat bojda celó rekel: „Kedar bo ta fakin duhovnik, tedaj bom jaz rimski papež.“ Pa to ti takoj lahko povem, da je ta hlapec bil slab prerok, kajti Gašpar je postal poznej priden duhovnik, hlapec pa je ostal, kar je bil — hlapec.

Ob nedeljah je šel z dijaki tudi profesor v cer-

kev. Ko so enkrat cerkev belili, ostala je tudi v nedeljo dolga lestvica na steni prislonjena. Vsi dijaki so že bili na svojih prostorih, kar profesor dolgo lestvo zapazi. Čeravno je bila dobro prislonjena in še z močnimi vrvmi privezana, obšla je profesorja vendar grozna misel, da bi se utegnila lestva prevreči in njega in njegove dijake potolči. Morali so toraj vsi ondi blizu lestve prostore zapustiti, le Gašpar je ostal na svojem prostoru blizu lestve ter se še predrznil njo stresti, češ saj trdno stoji. „Boš mi pustil lestvo pri miru?“ zakriči profesor v svojem strahu, pozabivši da je v cerkvi; „kako lahko bi se prevrgla in nas vse pobila.“

„To ni mogoče, odgovarja Gašpar, saj je trdno privezana.“

„Marš semkaj, drzni fant!“ zapove prestrašeni profesor ter ga pusti za kazen med celo božjo službo sredi cerkve klečati. Stari gospod pa je celi čas s saboj godrnjal in mrmral, da so ljudje z glavami majali in mislili: ta pa gotovo nori.

To sicer ni bilo res, ali ko je iz cerkve šel, potožil se je znanemu mestjanu, rekoč: „Vi si ne morete misliti, kakšne strahе sem danes prestal, ker ta ničvredni Gašpar je tako lestvo tresel, da se je cela cerkev majala.“

Domači zapor je dobil Gašpar mnogokrat za kazen, pa zato se ni dosti zmenil.

Nekega dne po zimi pa spet nekaj naredi, in vsled tega je nastal med profesorjem in njim hud prepir, v katerem pa je bil Gašpar popolnoma pre-

magan in za kazen čez poldne v luknjo zaprt. „Čaj, ti brezbožni fant, kriči profesor nad njim, ker imaš tako dolg jezik in vse potrebno poštenje do mene, svojega profesorja opuščáš, boš danes čez poldne ob kruhu in vodi zaprt, da boš imel čas premišljevati svojo hudobijo in priložnost spoznati, da se ti je treba poboljšati.“

Gašpar se na to globoko prikloni ter gre za „familijasom“ v luknjo. To je bila snažna sobica, lepo zakurjena in svetla; tudi kruh je bil dober in voda studena. Gašpar se je toraj prav zadovoljno smejal, ko „familijas“ sobico zapre, zažvižga nektere vesele, poznej pa tako resno premišljuje o svojem poboljšanju, da zaspi in se še-le prebudi, ko je spet „familijas“ s ključem zarožljaj in mu odprl. Profesor se ni malo začudil, ko zločinec veselega obraza predenj stopi. „Zdi se mi celó, reče mu, da se drzneš po prestani kazni še veseliti in šaliti.“

„To je le znamenje hvaležnosti“, odgovori Gašpar priklonivši se; „kajti z zaporom se mi je velika dobrota skazala, in jaz bi prav ponižno prosil, da bi me blagovolili vsak dan čez poldne zapreti.“

„Gašpar, Gašpar! nikar se z menoj ne šali“, svari ga profesor.

„Kdor se misli poboljšati, se ne šali z resnimi rečmi; hočem toraj g. profesorju resnično povedati, zakaj je meni zapor velika dobrota. Jaz imam do doma skoro uro hodá, toraj mi zapor prihrani dve uri hodá, kar mojim raztrganim škornjem dobro dene; potem moram doma dve deklici podučevati,

kar je zavoljo njunih slabih glav hujše, kakor drva cepiti. Doma se ne utegnem učiti, v zaporu pa imam zato mir in čas; tú je bilo lepo toplo, doma pa moram dostikrat zmrzovati; kruha in vode sem imel zadosti, doma pa včasih tudi nič boljšega in nič več ne dobim. Toraj je zapor za-me velika dobrotá in lepo prosim, da bi me večkrat v zapor obsoditi blagovolili.“

Profesor nad temi besedami začuden roke vije in kriči: „O ti nesrečni fant, ki ti je zapor mesto sramotne kazni zaželjena milost! To je že narobe svet. „Familijas“, ogenj v peči ugasni, in nepoboljšljiv Gašpar mora za kazen vsak dan domu iti.“

Tako se je godilo Gašparju in mislim, da mu ne boš njegove sreče zavidal. V dijaškem življenji se najde marsikteri kamen, ob kterega se dijak spodtakne ter pade, zlasti če ga profesor ljubeznjivo ne vodi. Profesor pa ne sme nad dijakom obupati, če tudi včasih burke vganja in knjige bolj varuje, kakor je treba, ako le nima spridenega srea in hudobne volje. Tega Gašpar ni imel, zato je še iz njega vendar nekaj postalo.

X. Poglavje.

Gašpar, naj jé, ali dvori, ali se zabava, povsod ga spremlja nesreča kakor njegova senca, ktere se ne more rešiti.

Bilo je o Binkoštih. Profesor je zaprl knjige, dijaki so veseli peresa otrebili in „familijas“ je zaklenil šolo; bilo je pet dni počitnic, hurá!

Zunaj v naravi je bilo živo in veselo. Na zeleni trati je cvetelo tisoč in tisoč cvetlic, katerim so marljive bučelice sladki prah iz srca sesale, bukovje si je novo obleko obleklo, katero mu je spomlad iz zelenega listja pripravila, ljube ptice pevkinje so pele in žvergolele, čivkale in preslavljale Stvarnika, da je po šumi in polju odmevalo; le sova, podobna resnemu gospodu profesorju z velikimi očali, sedela je resno in zamišljeno na svoji veji, nekterikrat svoj sivi frak stresala in nad razposajenim mladim življenjem z glavo majala, da se je zaduhli pok, pok od časa do časa začul.

Ko od tega spomladanskega veselja zaide žarek v Gašparjevo hišico, ni imel več mirú v sobi, ampak vzal je kapo in palico, ter urno stopal proti domu.

„Zdrava mi, sestra in svak!“ zakliče domov pridši. „Nisem se mogel zdržati, da vaju ne bi obiskal.“

Svak potisne roke globoko v hlačne žepe, pogleda mladega študenta ter reče: „Imaš gotovo že spet raztrgane škornje, ker si domov prišel.“

„Prav si zadel, svak! smeje se študent, pri- vzdigne nogo ter pokaže škornjevo uboštvo, h kateremu je naredil svak kisel obraz in odšel iz sobe. Sestra pa mu je djala, naj le pazi, da prepozno ne pride v Maribor in da vsled tega v študijah ne zaostane.

„Aha“, misli si Gašpar, „že vem, počem je tú smola“ in ko mu čevljar škornje zakrpa, takoj odide nazaj v Maribor.

Vrnivši se najde gospodarico in njeno sestro na polji. „Si lačen, Gašpar?“ pozdravi ga gospodariča že od daleč.

„Lačen, kakor volk“, odgovori študent.

„Verujem ti, ker iz počitnic si še vselej ves izglajen prišel. Idi v kuhinjo, na komenu boš našel pisker kaše, to si vzemi in snej.“

To je bila Gašparjevim ušesom vgodna vest. Urno gré v kuhinjo in najde na komnu dva piskra. Ker je bil vselej pohleven, vzame manjšega, poišče si v miznici žlico, vsede se za peč in začne hlastno jesti.

Ko že tretjokrat zajme, zagodrnja in zamrmra: „Bog ve, kako je danes gospa kuhala, da je kaša tako penasta in britka; tudi nesnažna je tako, da še tega ni nikoli bilo.“ Med tem je listje, slamo in razno smetje iz ust vlačil. Pa je vendar vse snedel, ker je bil lačen, kakor volk. Potem si usta obriše in gre na polje.

„Ti je teknila kaša?“ vpraša gospodinja.

„Hvala, ni bila ravno preslaba, le silno dosti smetja je bilo v njej.“

„Iz ktereга piskra pa si jel?“

„Iz manjšega“, odgovori Gašpar.

Ko to izgovori, gledali ste ga obe ženski začudeni, potem pa se začele strašno smejati, tako, da ste se za trebuh držale, po bedrih pokale in naposled na njivo popadale.

„Kaj neki imate te ženski,“ mrmrá Gašpar, „da se tako razujzdano smejate? Ali se njima je katero kolesce v glavi strlo ali ste čisto znoreli?“

„O ti trapast fant!“ reče naposled gospodinja, „zakaj pa ne pogledaš? Ali veš, kaj si pojedel? Pasjo hrano si snedel.“

Ko Gašpar to zasliši, prime se njegovega želodca strašna revolucija. Kar je bilo spodej, je prišlo navzgor, želodec se je krčil in spet razširjal, Gašparja pa je stiskalo, da je bilo joj, pa vse zastonj: pasja hrana mu je ostala v želodcu, ki jo je potem, ko jo je bil dobro premešal, potrpežljivo prebavljaj.

Moram pa vendar bolj na lahko razložiti, kako je to mogoče bilo. Hram je stal samotno kraj šume. Za stražo in obrambo so toraj imeli velikega psa Sultana. Ker je pes veliko potreboval, vsipali so mu jed vselej v precej veliko posodo in ker pes ni znal lepo gosposko jesti, zmetal si je sam v posodo listja, slame in raznega smetja. Kar je psu ostalo, djala je gospodinja vselej v pisker, kaj malega pridejala ter segrela, da je Sultan še enkrat za večerjo dobil. Tokrat pa mu je Gašpar vse snedel vsled svoje pohlevnosti in strašnega glada. Iz tega pač, ljubi bralec, lahko sklepaš, kaj je študentovski glad in kaj vse študentovski želodec prebavi!

Nekega dne koraka Gašpar možko iz šole mimo „Jägerbirta“ na tezni. Na cesti je stalo majhno dekle in britko jokalo. Usmiljenemu Gašparju se je dekle smililo in jo vpraša, zakaj se joče.

„Ah, glej, ihti dekle, moja žoga je padla konju pod noge in ne upam si po njo, ker konj tam stoji, idi ti po njo; ti si velik in se ga ne bojiš.“ Gašparja je obšel pri tem vitežki občutek. Pogledal je

dobro konja, pa je videl, da je bolje, ne se preveč bližati. Ko premišljuje, kako bi željo tožnemu otroku izpolnil in njegove solze obrisal, zapazi dolg drog, ki je pod oknom „Jägerwirta“ slonel. Tega prime s srčno roko, bliža se previdno od strani štirinožnemu sovražniku in po nekterih nevspešnih poskusih je bil tako srečen, da je žogo dobil. Ravno se je bližal razveseljenemu dekletu, da bi jej pridobljen zaklad izročil in še morebiti kak ginljiv nagovor naredil, kar začuti, da ga od zadej trda roka zgrabi in v tistem trenutku strašno zaušnico dobi.

„Čaj, ti ničvredno seme, jaz ti bom pokazal, kako se poštenim delavcem orodje krade! Da te gromska strela . . .!“ Med tem je delavec ubogega študenta suval, tolkel in pretopal, da vse izgovarjanje ni nič pomagalo. Naposled mu drog s tako silo izdere, da mu je roke odrl in je še štirinajst dni občutil nasledke.

Schiller je toraj res prav imel v svoji pesmi, ko vitez pravi: „Plačila za strežbo kar treba mi ni“; — kajti za tako plačilo bi se bil tudi Gašpar rad zahvalil, a prepozno je bilo.

In da gre ob enem, naj povem, kako je bil ubogi Gašpar še drugokrat tepen.

Šel je z nekterimi tovarši k sv. Jožefu na sprehod. To je sv. Magdalene podružnica, pol ure od mesta oddaljena. Cesta k sv. Jožefu pelje tik Drave, ki globoko spodej svoje valove vali. Zavoljo varnosti so kraj ceste močne rante, da se ne bi kdo v Dravo zvrnil. Drugi pametni ljudje grejo lepo po cesti na-

prej, naši dijaki pa so na rante zlezli ter po njih med cesto in Dravo naprej tekali. En čas je šlo to prav veselo. Gašpar je bil zadnji in bos, da si je svoje malovredne skoŕnje varoval. Naenkrat skoči iz kočee ob cesti mlad pa močen moŕ z bikovico in hudim psom nad dijake. Gašpar si misli: „ta pač hoče z nami burke vganjati ali nas strašiti, da bi kateri z rante pal; morebiti hoče tudi z nami za stavo teči; naj le teče, če hoče“. Pa prišlo je vse drugače, kakor je Gašpar mislil. Človek se ni hotel z dijaki šaliti, ampak svojo jezo si nad njimi ohladiti. Začel je neusmiljeno po Gašparjevih golih nogah mahati ter ga prisilil, da je na cesto skočil, ker v Dravo si ni upal.

Tù pa je plesala bikovica po njegovem hrbtu in če je hotel beŕzati, bil mu je takoj pes za vratom, in ker se je psa bolj bal, kakor bikovice, pustil se je pretepati, dokler se je jeznemu moŕu zdelo.

Zakaj da ga je pretepal, tega mu pa ni povedal in ker se Gašpar tudi ni domislil, da bi ga vprašal, tega ni nikoli izvedel. Imel pa jih je na hrbtu, da jih nikoli ni pozabil.

Enkrat bi bil skoro vstreljen; ko bi se bilo to zgodilo, ne bi mogli več v naslednjih poglavjih o njem pisati. To pa je bilo tako-le:

V vindenavskem ribniku je bila čista voda in prijetna za kopanje; tudi raki so bili v ribniku, ki niso nikogar vprašali, kedar jih je lovil, ali to tudi sme ali ne. V ta ribnik je šel tudi Gašpar z dvema tovaršema rakov lovit. Razpravili so se in se delali, kakor

da bi se hoteli samo kopati in svoje od študiranja zdelano truplo okrepiti, v resnici pa so hoteli rake krasti. Vindenavski oskrbnik je že dolgo imel dijake na sumu in zato je marljivo nanje pazil. Trije mladenčiči so bili ravno najbolj v svoje delo zamišljeni in so imeli že poln čevelj rakov, kar stopi oskrbnik s puško na rami in s hlapcem na strani izza grmovja. Vsi se prestrašijo. Oskrbnik dijake hudo pogleda ter gre proti njihovi obleki, katero je moral hlapec preiskati, pa ni nič sumljivega našel, ker čevelj z raki je bil za grmom skrit. Gašparjeva tovariša naglo z vode skočita in svojo nedolžnost tako zatrjujeta, da ju oskrbnik pusti domov iti. Zdaj pa se obrne proti Gašparju, ki je še vedno v vodi stal, sname počasi puško z rame ter reče: „Ti mi tedaj moje rake kradeš? Da boš si zapomnil, kedaj si zadnjokrat rake kradel, bom malo tvojo zadnjo stran poškopil.“ Potem nategne petelina in nameri na Gašparja. „To pa ne bo dobro“, misli si Gašpar, potone se pod vodo in ostane tako dolgo pod vodo, dokler je mogel duška držati. S smrtnim strahom se spet vzdigne izpod vode, pa takoj se razveseli, ko oskrbnika ni bilo več videti; bil je namreč bolj človeški, bilo mu je zadosti, da se je Gašparju pogrozil in ga postrašil.

XI. Poglavje.

Kako je Gašpar bil ropar, starka in kolednik; dokaz, da je imel lepe zmožnosti in se je vedel vsega poprijeti.

Poletnega dne grejo Gašpar, njegovi trije tovariši in gospodar, pri katerem je eden njegovih tovarišev stanoval, na Pohorje. Nazaj gredé pridejo nad Rotvajnom na občinski pašnik, od kodar je kaj lep razgled čez Mariborsko mesto in Ptujsko polje. Na tem pašniku so pasli pastirji veliko živine in so si s svinkanjem čas kratili. To je namreč pastirska igra, ki je po Štajarskem jako znana. Naredijo si namreč veliko jamo, hlev imenovano; okoli te jame so male jamičke, v katerih pastirji s svinkeračami (palicami) čakajo ter skušajo zabraniti, da bi pastir, ki svinjo vganja, nje v hlev ne spravil. Če se pastirju posreči svinjo v hlev spraviti, ali med odganjanjem drugemu v jamico uiti, je on prost in drugi mora iti svinjo vganjat. Pastirji so zaslišali pri tej igri ptuje glasove in se jako prestrašili, ko so zagledali prišlice. Dijaki so se namreč zlobno pogovorili, da bodo kot tolovaji pastirje napadli ter na videz živino s seboj gnali. V ta namen so si suknje narobe obrnili, hlače podvihali, kape globoko na lice potegnili, le Gašpar je ostal, kakoršen je bil, ker je v svojem tesnem in oglodanem fraku že itak podoben bil strašilu, ter so kričaje planili iz šume.

„Gospod poglavar, kam naj to živino peljamo?“

„Osel, kam drugam, kakor v naš brlog.“

„To je lep plen! Rotvajnski kmetje bodo debelo gledali, ko bodo izvedeli, da je njihovo živino ropar vzel.“

„Moja je najlepša telica“, dère se oni, ki so ga poglavarja imenovali, med tem pa je res mlado telico z nogo sunil, da je zavekala in zbežala.

Pastirji so bili od kraja vsi trdi, ko pa to slišijo, zgubijo vso srčnost in kričaje in tulé zbežijo v vas ter s svojim krikom vse Rotvajnčane spravijo na noge, ker so pripovedovali, da so na pašnik roparji prišli, ki hočejo vso živino v svoj brlog odgnati in ondu zaklati. Dva sta posebno huda, poglavar in eden z rujavim frakom.

Vsled tega poročila so vse Rotvajnčanke začele se jokati in tuliti, in za njimi vsi otroci, možje pa so poiskali puške, stare sablje, sekire, krampe, kose, cepee ter z občinskim pisarjem šli kakor grozna vojaška četa nad tolovaje.

Ko študentje opazijo, da bo iz njihove šale britka resnica, takoj Rotvajnčanjem pete pokažejo, ti pa so jih podili in za njimi streljali, in Gašpar je parkrat slišal blizu svojih ušes kroglo žvižgati. Junaški študentje so bežali, dokler so jih noge nosile; ko so se v dolini ustavili, jim je že sapo zapiralo, sree je klopotalo po njih, mokri so bili do zadnje niti in zdelo se jim je še vedno, kakor da bi Rotvajnci za njimi leteli in streljali.

Tako so bili tolovaji natirani in živina rešena. Mestjan, ki je bil z dijaki, je ves prestrašen na strani v šumi stal, potem pa je šel h kmetom in jih skušal

potolažiti. „Ljubi moji! pravi, zakaj se tako razburite zavoljo par dijakov, ki so si naredili nedolžno šalo in še mislili niso na to, da bi vam kakošno škodo naredili.“ Vsak vé, da take šale so zelo nevarne in hudobne!

„Kaj, študentje so to? jezi se kmet; ti lopovi pa res vsakovrstne vragolije počenjajo. Ko bi le zdaj enega tukaj imel, jaz bi mu nategnil lase, da bi vse žive dni pomnil, kaj se pravi celo občino vznemirjati. Zavoljo teh cigánov kričijo vse žene domá in mi — no, nam bodo se sosedje lepo smejali. Ti presneti študentje, da bi vse hudir obril!“

Zdaj stopi občinski pisar naprej z vso svojo veličastjo in prime mestjana za suknjo, rekoč: „Mož, vi nam morate porok biti, da se Rotvajnski živini zavoljo tega ne bo nič zgodilo, in nam povedati imena teh študentov, da jih naznanimo profesorjem, če bo treba.“ Mestjan pové imena in obljubi, da hoče štirinajst dni dober stati, ter gre v mesto.

Čez štirinajst dni pa res pride Rotvajnčan čohajoč se za ušesi, češ, naj se mu škoda povrne, ker so študentje njegovi kravi naredili, da samo krvavo mleko daje. „Tako ti misliš?“ odvrne mestjan, ob enem pa pokaže kmetu, kjer je zidar luknjo pustil. Študentje pa so se zakleli, da tolovajev ne bodo več igrali, saj blizu Rotvajna ne.

Ljudje, ki imajo dijake na stanovanji, mislijo, da je dijak za vse dober. Koliko jih je zdaj že v visokih službah in velikih gospodov, ki so svoje dni kot ubogi dijaki otroke zibali in pestovali, krompir lupili, gnoj vozili itd. Tudi Gašpar je moral zraven

službe postreščka še drugo službo opravljati, namreč vsak dan na majhnem vozičku vodo za živino voziti iz Vindenavskega ribnika. Se vé, da Gašpar nad tem ni imel posebnega veselja, pa ker je videl, da drugače ne more biti, storil je voljno, česar se ni mogel znebiti.

Bilo pa je o pustu in Gašpar bi rad sebi in drugim naredil malo veselje. Pa kaj storiti. Vidi Barbaro memo iti in takoj mu dobra misel v glavo šine. Zmuzne se toraj v sobico stare Barbare, sestre gospodinjine ter izmed njenih starih cunj izbere vse, kar je najgršega in najbolj raztrganega. V to se obleče, namaže svoj obraz in na kuštravo glavo priveže pisan robec in glej, v celi fari ne bi našel grše starke od njega. Potem vzame voziček in gre v Vindenavski ribnik po vode. Ljudje, ki so ga srečavali, so postajali in gledali to grdavščino, češ, take grde starke še žive dni niso videli. Gašpar se je tiho smejal in si mislil: „Za vas bi še bil vse prelep.“ In ko ga voznik sreča, ustavi voz in prime konja za uздо boječ se, da bi se konja ne splašila. Nad njim pa se zadere: „Glej, da mi s pota greš, grda coprnic! Zdaj vsaj vém, kje je najgrša krevslja najti na božjem svetu.“

Denarja, se vé da, Gašpar ni nikoli imel. „Dostikrat je moral dolgo študirati, kje bi kak krajcar dobil. O božičnih počitnicah je nekterokrati tako-le naredil: Vzel je svakov kožuh in njegove škornje in na glavo si je djal toplo kučmo, ter šel s hlapcem in deklo od hiše do hiše, od vasi do vasi koledovat.

Gašpar je znal take pesmi in jih je tako prilično zapel, da ni nikdar brez dara odšel. Najprej so vsi trije pod oknom zapeli božično pesem o detetu Jezusu tako lepo in ginljivo, da so možje v hiši na svoje pipe pozabili in so ženske kolovrate ustavile, da so laglje poslušale. Potem so jih navadno v hišo poklicali, da se malo segrejejo, in tukaj so navadno veselejše Gašparjeve pesmi na vrsto prišle. Te je Gašpar sam pel tako šegavo, da so mu mladi ploskali in se še starci smejali. Nekatere si je kar sam naredil bil in te je navadno nazadnje zapel. Da pevskega duha ni bilo veliko v njih, lahko se iz sledečih kitic prepričamo. Gospodarju in gospodinji je tako-le pel:

„Naj Bog vam polje blagoslovi,
Naj v hlevih se živad množi,
In v kurnjaku naj vam kokvača
Vsak dan sto pišik izvalí.“

Če je našel v hiši mladino, vsedel se je na klop ter skrivnostno zapel:

Po polji rože evetejo,
Prijetni duh razširjajo,
Ktera se bolje rdečí,
Tista se vsim najlepša zdi.
Ta roža pa si ti in ti . . .

Zadeto osebo je navadno rudečica oblila in Gašpar je dobil marsiktero bunko, on pa se je nasmejal in za slovó s svojima tovarišema zapel:

„Na vaše lepo poštenje
Daj Vam Bog zdravje, veselje,

In vsi nebeški angelji
Naj da bi vas varvali
In v sveto nebo pripeljali —
V sveto nebo svetli raj,
Bog nam ga vsem vkup daj,
Pri vas ostani sveti Duh,
Z nami pa pojde večni Bog.“

Pri neki hiši so hoteli na vsak način Gašparja spoznati, ter so mu svetili čisto pod nos, a Gašpar je stal kakor steber, se pustil gledati, pa ni z očesom trenil in ne z ustnico ganil. In res ga niso mogli spoznati.

Pri neki hiši ga vpraša radovedna dekla: „Kdo pa si ti?“

„Moje matere sin!“

„Kdo pa so tvoja mati?“

„Moja mati so tebi podobni: imajo dve očesi, dve ušesi in sredi lica nos.“

Tako je Gašpar od hiše do hiše, od vasi do vasi popeval in vmes burke vganjal, dokler ni bilo res že vse prepozno. In petje mu je dajalo več denarja, kakor študiranje, kajti pri vsakem hramu so nekaj dobili, ali prediva, ali jaje ali denarja. Gašpar je vse drugo pustil hlapcu in dekli, zá-se pa je obdržal denar in bil je prav vesel, da je denar bil boljši kakor njegove pesmi, vsaj v mestu je dobil več za denar, kakor za svoje petje.

XII. Poglavje.

Kako gré z Gašparjem navzdol, če tudi nikoli ni šlo jako navzgor. Potem nekaj o slabi pedagogiki, vsled česar je bil Gašpar iztiran študent, pa postal potem učiteljski pripravnik in zidar.

Dosti sem ti, dragi bralec — iz Gašparjevega življenja že povedal, kar ti je ljubše slišati, kakor si sam skusiti. Jaz ravno tako mislim, in ko bi si moral papir, na kterega to pišem, tako težko zaslужiti, kakor Gašpar svojega, takoj bi pero odložil, črnilo izlil in nobene črke več ne zapisal.

Temu boš gotovo sam pritrnil.

Gašparjev tovariš je neke dobil kup slabega papirja. Bil je tako tenek, zamazan in raztrgan, da se ni zdel več za rabo. Gašpar pa si je mislil, saj celi svet vé, da sem siromak in da še včasih toliko nimam, da bi si kruha kupil, kje li dobim toliko papirja, kolikor ga potrebujem, da profesorju svojo modrost črno na belem pokažem; poskusil bom svojo drago modrost na slab papir pisati. — Profesor je bil milostljiv in ni godrnjal nad Gašparjevimi umazanimi zvezki, toliko trdosrčniši pa je bil Gašparjev tovariš. Ta je zahteval, da je moral Gašpar, kedar je potreboval polo papirja, tudi v najhujši zimi v sami srajci in spodnjih hlačah po njivi pred hišo gor in doli prebežati, in če je hotel dve poli zaslужiti, moral je še čez cesto in globoko jamo, v kateri se je včasih do vrata v sneg pogreznil.

Ljudje, ki so to videli, pa niso vedeli vzroka, mislili so, da Gašpar norí, trdosrčni tovariš pa ga je iz tople sobe skozi okno gledal ter se tem bolj smejal, čim bolj se je ubogi Gašpar mučil. In to je trajalo cele tri leta.

Iz tega jaz sklepam dvojno, namreč da Gašparju ni bilo nič pretežavnega, če mu je le kaj pomagalo, da je mogel dalje študirati, in da je njegov tovariš imel trdo neusmiljeno srce, ker mu je moral ubogi Gašpar za malo dobroto take neusmiljene burke uganjati. Ali mu je to kaj pomagalo, da je bil tako trdosrčen? In ne, da bi bilo to enkrat ali drugikrat zaradi šale ali mladeniške srboritosti. Ne — tri leta je to trajalo. Pozneje se je pač kesal svoje trdosrčnosti ter jo tudi drago plačeval. Pa pustimo nemarneža in povrnimo se zopet k našemu Gašparju.

Nastopilo je leto 1826 in Gašpar je bil 21 let star, in je vkljub revščini in sili, vkljub marsikteri brezupni uri in vkljub vednemu hudemu gladovanju še precej dobro študiral. Že mu je bilo pri srcu, kakor mornarju, ki po dolgi nevarni vožnji zagleda kopno, zaželjeni cilj in konec svoje vožnje; pa Gašpar bi ne bil smel Gašpar biti, da bi ga nesreča, kot sovražen vihar, ne bila daleč daleč v nezmerno morje njegove revščine nazaj zagnala. Ta vihar pa je naredil profesor, ki je Gašparja tako sovražil, kakor nobenega družega. O tem bi lahko dosti pripovedoval, kako krivično marsikteri učeniki ene učence ljubijo, druge brez vzroka sovražijo in preganjajo, pa rečem: če profesorja lastna vest pri miru pusti,

ga tudi jaz ne bom vznemirjeval. Tedaj tisti visokoučeni in nič manj ljubeznjivi gospod profesor jih je od petdeset študentov hotel zatreti štirindvajset in med njimi, se vé, da je bil tudi Gašpar, ktereга bi bil profesor najrajši dvakrat vničil, ko bi se dalo. Gašparju je bilo zdaj na izvoljo ali sintakso (četrti gimnazijalni razred) ponavljati in potem iti, ali takoj iti in študiranje na klin obesiti. To je res ravno tako prijetna izvolitev, kakor če bi komu rekli, naj si izvoli, ali hoče rajši, da ga obesijo ali da ga vstrelijo.

Gašpar se je kmalo odločil, kar se mu je zdelo za zdaj najprimerniše: on se je začasno odpovedal dijaškemu življenju ter svojo težko pridobljeno znanost in svoje raztrgane knjige po klop vrgel.

Zdaj je bil sam svoj. Lahko se je celi dan sprehajal, božjo naravo občudoval in zavžival ter gladoval, kolikor je hotel. Ko bi mu mogli želodec zadelati, kakor so mu prihodnost zadelali, bi že še bilo. Pa pri vsej nesreči je Gašpar ohranil veselega duha in trdno voljo in njegove celó brezupne razmere ga niso zmotile, še manj pa iz pota čednosti in poštenosti spravile, kakor se je že toliko nadepolnim mladenčem zgodilo. In to je od Gašparja toliko lepše, ker silo dostikrat človeka, zlasti mladega, zapelja na huda pota, s katerih se ne more nikoli več ali le z omadežano častjo vrniti.

Kaj mu je storiti? Kakor daleč so ubogega dijaka oči in misli segle, povsod je bila tema in pot zadelana. Bil je podoben mornarju, ktereга so divji valovi vrgli na pust otok, na katerem ne raste ne

trava in ne cvete nobena cvetlica. Takrat je ubogi Gašpar veliko in zaupljivo molil, naj se nebeški Oče, ki vrabca na strehi ne pozabi, tudi njega usmili. In ko je tako molil, spoznal je, da Bog nikogar ne zapusti, kdor Boga ne zapusti in samega sebe ne zavrže; in če mu že ni duhovskega kruha odločil, sklenil je biti zadovoljen z učiteljskim, naj bo tudi britek, in suh, kakor krave Faraonove; zbere torej vso svojo srčnost, skrtači stari sivi frak, in osnaži blatne škornje ter gré k ravnatelju glavnih šol.

Temu je odkritosrčno in natanko razložil svojo nesrečo in nevoljo. Stari gospod je bil prijazen in je imel usmiljeno srce. Mirno je igral s svojo tobakiro, včasih ponosljal in s svojo sivo glavo zmajal ali celó kako besedo usmiljenja med Gašparjevo pripovedovanje rekel.

„Prav si rekel, oglasi se gospod naposled, prav! Clovek mora srčno in zaupajoč v božjo pomoč nesreči nasproti stopiti. Če imaš resnično željo učitelj postati, izbral si si lep, če tudi trd kruh, in jaz bom ti pomagal ga doseči, kolikor bom mogel. Le oglasi se v začetku šolskega leta, sprejet si že zdaj.“

Tega je bil Gašpar jako vesel. Ginljivo je staremu gospodu roko poljubil ter potolažen domov šel. Pa ni dolgo doma sedel, kar pride nepoznan mož, grozen mustafar, ki Gašparju naznani, da bodo on in njegovih 23 iztiranih tovaršev „po šubu“ iz mesta odgnani, ker postopači brez dela se v mestu ne smejo trpeti; naj se toraj hitro pripravi in svoje reči pobere.

To je bil nov udarec za Gašparja. Če tudi ničesa ni imel, imel je vendar še dobro ime in neomadežano poštenje, in zdaj mu hočejo še to vzeti ter ga kakor kakšnega sleparja ali lopova „po šubu“ domov peljati, samo zato, ker se je enemu trdosrčnemu pedantu (muhovcu; znabiti tudi dvema) tako določiti poljubilo.

Jaz res ne vem, kaj bi o takih učiteljih mislil, kateri brez vzroka vzamejo ubogemu dijaku njegovo srečo, potem pa še bi mu radi vzeli poštenje. Bi pač dostikrat bolje bilo, ko bi ti mogočni gospodje prej mislili in zlasti naj bi sami sebe v razmere takih dijakov postavili, potem še-le določevali; tedaj ne bi toliko dijakov nesrečnih postalo. Tako jaz mislim.

Gašparja je po tem poročilu strašna jeza in žalost popadla; kajti dobro je vedel, kdo mu je to posebno milost in čast, hočem reči, zaničevanje in zasramovanje, skazati hotel. „Ne, zakliče in z roko mahne, da je šiv na fraku popustil, ne, čisto ukončati pa se ne dam! Grem k svojem staremu gospodu in če mi ta ne more pomagati, odbežal bom po noči od tod, naj bo, če tudi na konec sveta.“

Kako je gospod ravnatelj glavnih šol debelo gledal, ko mu Gašpar ves razburjen in zasopljen o novi milostljivi in modri naredbi zoper njega pripoveduje! „Kaj takega pa še nisem slišal, pravi ravnatelj, ter zaporedoma tabak noslja; kdo je dal tem gospodom pravico, poštenega človeka kakor hudodelnike, vlačugarje in drugo sodrgo „po šubu“ domov pošiljati, ter ga ob poštenje spravljati? Ali še poznajo ti go-

spodje vero, pedagogiko, psihologijo in jurisprudenco, če take zavržljive naredbe izdajajo. Absit! To ne sme biti. Veš kaj, moj ubogi Gašpar Fošner, jaz ti napišem attest (spričalo), da si preparand, in če še kdo pride, da bi te po „šubu“ domov tiral, potisni mu pa ta-le attest pod nos.“

To je izgovoril ter napisal na kos papirja nekaj debelih črk Gašparju v obrambo in mogočnim in modrim gospodom vkljub.

In to je bilo od starega gospoda lepo. Kak razloček pač med usmiljenim očetom revnih dijakov in zagrizenim najemnikom, ki gospoduje kot kak turški paša čez ubogo mladino!

Do začetka šole pa je še bilo dolgo časa, in kakor znano, Gašpar ni imel nič; jesti pa je le moral, to vé vsak, to je tudi njegov gospodar sprevidel, zato je dajal na vero iztiranemu študentu hrano in stanovanje, češ, nekdanj bo vendar Gašpar prišel k svojemu kruhu ter bo svoje dolge poplačal. Tudi od gospodarja je bilo to lepo. A Gašpar je bil pošten, toraj ni hotel dolgo dolžan biti, ampak hotel je hitro hrano in stanovanje poplačati.

To pa je tako-le naredil.

Gospodar je takrat ravno nov hram zidal, toraj je imel za pridne roke vedno dovolj dela. Neko jutro stopi Gašpar v svoji najslabši obleki pred hišnega gospodarja, rekoč: Jaz želim, da bi se midva tako pogodila; vi mi daste hrano in stanovanje, jaz pa bom delal kot težak med vašimi delavci, da ne bom pri vas zastonj jedel in da enkrat lahko brez dolgov

od vas odidem.“ Gospodarju je bilo to všeč, le mislil je, da to delo ni zanj, a Gašpar je kar začel pesek sejati, apno gasiti, opeko nositi, zidarjem podajati in kar je bilo enakega dela. Pri tem je pač dobil ogorelo lice in krvave žule na rokah, pa za to se ni brigal. Bolj ga je bolelo, da je moral mnogo zaničevanja in zasramovanja prestati; zakaj gospodar je bil krčmar, zato so prišli dostikrat dijaki tje pive pit, in ti so se z Gašparjem šalili, ga zasmehovali in žalili, kolikor so mogli. Gašpar pa se ni dal zmotiti, čeravno se je na tihem večkrat razjokal, pa mislil si je, boljše je delati, kakor postavati in lepše brez dolga biti, kakor plačo na negotovi prihodnji čas odlašati. Komur se delo sramotno zdi, s takim človekom ne maram kaj opraviti imeti. Tako je Gašpar res plemenito srce povsod kazal, če tudi je sem ter tje kako mladeniško, dijaško burko včinił.

XIII. Poglavje.

Gašpar se uči za kantorja, zraven pa opravlja službo grajščinskega pisarja, povsod preganjan od nesreče, da še niti kantorske službe ne doseže.

Čas je prišel, da si je moral Gašpar roke in lice umiti ter se v preparandijo oglasiti. Takrat se je pošten učitelj v treh mesecih izšolal. Ti se morebiti smejaš in si misliš: ti učitelji so pa morali

biti pravi tumpci, ki niso nič znali, nego malo čitati in slabo pisati.

Ali poslušaj, kaj ti na to odgovarjam: Takrat učitelji res niso bili šolani učenjaki, pa za bose otroke tega tudi treba ni, da se le *abc* in „enkrat ena je ena“ naučijo. Zdaj se vé, da so nekteri učitelji tako učeni, da Pestalozzija in Diestervega molijo, zato pa tudi v Boga ne verujejo, iz sv. pisma in besede božje se norčujejo in čez duhovne, od katerih so poprej podpore dobivali, zabavljajo; zato pa so v svojem stanu nezadovoljni, svoje glave visoko nosijo, v otročje glave pa vtepajo učenosti, katerih sami ne morejo prebavati. — Midva sva še pri starih šolnikih v šolo hodila, pa sva se vendar nekaj naučila, kajti takrat je bil v šoli še strah božji in red, in to je bilo dobro. Gašpar je bil do 11. ure zjutraj prost, in ker je rad delal in lepo pisal, smel je dvakrat v tednu v Vindenavsko grajščino pisat priti. To imenitno in častno službo je opravljal tri mesece in je bil zato izvrstno plačan. Dobil je namreč na dlan tri goldinarje, po Gašparjevem mnenju celo bogastvo, razven tega pa še je dobil bele oskrbnikove hlače, od nekdej vzor njegovih srčnih želj, potem visoko pokrivalo, t. j. precej obnošen in zglijen cilinder in lahko gosposko suktnjo, kakoršne še ni nikoli na sebi imel. Tako oblečen se je zdel Gašpar sam sebi lep, saj je pa tudi po koncu hodil, kakor kralj Salamon v svojem blesku.

Kaj pa ljuba in vedna spremljevalka Gašparjeva, smola, kakor jo dijaki zovejo, ali nesreča, kakor jo

mi imenujemo, ali je li zgrešila pot za Gašparjem, kar je v grajščinsko pisarno odšel? Le počakajte! Gašpar sedi sam v pisarni; gospod oskrbnik in njegov pomočnik sta odšla nekaj cenit, toraj je v osebi Gašparjevi zbrana cela sodnija, in ko bi zdaj kak kmet prišel k sodnji, bi mu Gašpar gotovo resno in odvažno naznanil, „kaj mi od sodnije v tej reči mislimo in določimo“. Pa ni hotel nihče priti, toraj Gašpar ni mogel svojega dostojanstva pokazati. Pisal je toraj mirno svoje jako važno delo, nek zapisnik ubogega siromaka, ktereга so milostno sklenili rubiti. Gašpar je moral to v velike debele knjige pisati, kar je tudi dobro dovršil, samo ko je delo zgotovil, dogodila se mu je nesreča, da je mesto sipe, črnila razlil po knjigi. Gašpar se je tako prestrašil, ko je videl pred seboj črno morje, da bi bil najrajši omedlel; pa ker omedlevice ni bilo, vzel je ročko vode in jo polil čez knjigo, da je črnilo opral; potem je položil na knjigo list pivnega papirja, knjigo zaprl in pisarno zaklenil. Ključ izročil je gospej oskrbnici, potisnil klobuk na čelo ter tiho zginil. Še le čez 23 let si je spet upal v Vindenavsko grajščino. Med tem se je črnilo posušilo, pa pozabili še niso Gašparjevega črnega morja.

Ko se je Gašpar za školnika učil, šel je neko nedeljo popoldne s staro Barbo, sestro svoje gospodinje, proti trem ribnikom na sprehod. Barba pa je bila že stara, nagrbančena in golozoba, sivolasa in suha ženica, s kratka, cela človeška razvalina, kateri je jesenski čas življenja še tiste lepote odvzel, katerih je

morebiti kedaj imela. Gašparju je bilo všeč modro in odkritosrčno govorjenje starke, čeravno jo je sicer imel za pravo strašilo med ženskami. Mislil je toraj, da ne bo ne svojemu dobremu imenu ne poštenju škodoval, če gre ž njo na sprehod. Ali z žensko se pečati je vedno nevarno, in naj bo stara kakor Metzuzalem. Okoli treh ribnikov so hodili takrat tudi na pol dorasli študentje, ki so še Gašparja poznali, in ko so ga s staro žensko zagledali, so se mu glasno posmehovali in ga zasramovali. „Tako daleč je tedaj že s teboj, da se po lesu potepaš in drugim pohujšanje daješ; si pač hitro vse poštenje zapravlil, ti zadušeni študent!“ Te besede so Gašparja globoko v dušo dirnile in ihteč od jeze pravi: „Kako morate tako govoriti, ker spremljam le pošteno ženico, sestro gospodinje, in je mar to kaj napačnega, poštenemu človeku spotikljivega? Komu ni znana modrost in poštenje stare Barbe že od nekdanj? Na to so se hudobni dijaki še bolj smejali in morebiti še bi Gašparja stepli, ko mu ne bi Barba na pomoč prihitela s svojim jezičkom, s katerim je tako strašne dijakom dajala, da so vsi pobegnili.

Od tedaj Gašpar ni nikoli več hodil z ženskami, ampak se jih je vedno ogibal in bal.

Z denarjem, ki si ga je bil v pisarni zaslužil, je plačal in kupil različnih potrebnih reči, tri groše pa še je prihranil. „S temi pa si napravi, Gašpar! enkrat veselo uro in idi v komedijo“, si sam pri sebi misli. Imel je sicer groš premalo, ali ker se mu je revščina že na obrazu videla, pustili so ga

tudi za njegov denar notri. Ondu je bilo mnogo burk videti. V sredini je stal mlin z velikim kolesom; sem so dedje v toligah vozili stare babe ter jih metali v mlin, in vse so na drugi strani prišle vun kot rožnolične mlade deklice. Le z eno babo ni mogel mlin nič opraviti, kajti prišla je na drugi strani ravno tako stara in pusta iz mlina, kakor so jo bili notri vrgli. To je bilo veselje mladini, zlasti čevljarskim učencem, ki so na vse grlo kričali: „Te stare kože pa še peklenski mlin ne more več mlade narediti!“

Hoj! kako je bilo to tudi za Gašparja veselo. Ali gospodar je izvedel, kam da je bil Gašpar odšel in ko pozno po noči domov pride, ni ga hotel v hišo pustiti. Dolgo je moral prositi, preden mu je vrata odprl. Potem jim takoj pripoveduje velika čuda, ktera je videl. Pa s tem je slabo naletel; kajti stara Barba je pripovedovanje o peklenškem mlinu slabo razumela ter se je začela jeziti in repenčiti nad Gašparjem, češ, naj bi si rajši za svoje groše sukanca kupil in si raztrgan frak zašil, ne pa da takih grdih in grešnih komedij gledat hodi, v katerih neverni, brezbožni in hudobni rod zaničuje vsega spoštovanja vredni stan starih ljudi.

Ta pridiga je Gašparja tako v srce zadela, da ni nikoli več šel v nobeno komedijo.

Tri mesece je minulo in Gašpar je bil dovršen pripravnik s tako dobrim spričevalom, da si boljšega ni želel. Kmalo potem se je oglasil Hočki školnik, ki bi rad imel Gašparja za kantorja. Gašpar je bil

od kraja voljen iti; ko pa je izvedel, da mora vsako jutro ob štirih vstajati in jutrnico zvoniti, odkimal je z glavo in rekel: „Ne, ne grem“. Gospodar njegov je bil pač hud, češ, da Gašpar sam ne vé, kaj hoče, da vse začne, pa nič ne dokonča; vprašal ga je, ali hoče vedno berašk študent biti in nikoli lastnega kruha ne jesti. Gašpar mu na to odgovarja, da mu je vsak kruh ljub in drag, ali če si ga mora s tem služiti, da bi po temi čez pokopališče hodil ter v kostenjači jutrnico zvonil, rajši nikoli kruha ne jé, kajti on se mrtvih silno boji in groza ga obhaja že pri mislih, da bi ga mrtvaška kost za nogo ali celó za vrat zgrabila.

Res čudno je to, da se je Gašpar bal po temi čez pokopališče iti, kot stiran ali zadušen dijak pa se ni bal domov iti; saj bi mu mrličí gotovo manj žalega storili, kakor njegovi domači in sosedi v domačiji.

Če kmečki fant za gospoda študira, gledajo vsi iz vasi, da iz cele okolice z nekim posebnim spoštovanjem nanj, ker od njega pričakujejo vsi enkrat vesel dan, lepo čast za celo faro. Dijak ima za gospodi duhovniki največo čast, zlasti kadar so že v večih šolah, skoro tako kakor gospod kaplan, in pred njim se kmetje odkrivajo in kmetice ga prijazno pozdravljajo. In kedar po dolgih večerih v hiši sedijo, računí babica, koliko časa je še do nove maše in če jo bo ona še dočkala; gospodinja ima že balo platna in gospodar nekaj plesnjivih tolarjev pripravljenih za novomašnika; dekleta pa govorijo o vencih in

belih oblačilih, in fantje o možnarjih, ktere bodo o primiciji potrebovali. Ali gorjé študentu, ki vsem te nade vniči, bodi si ker ta ničvrednež, lopov, slepar zavoljo svoje lahkomišljenosti nima veselja gospod postati, bodisi ker so ga zavoljo lenobe ali hudobije zapodili.

Iztiran ali zadušen študent pade v zaničevanje ravno tako globoko, kakor visoko je poprej v spoštovanji stal. Navadno je zadnja oseba v vasi svinjski pastir ali kak zdelan posestnik, ktereга mora cela vas rediti; pa globoko pod tem je še iztiran študent, on je madež cele občine. Kmet, ki ga sreča, ga ojestro pogleda ali celó pljune pred njim, gospodinje si zanj pripravljeno platno razrežejo in dajo rokavce iz njega narediti, dekleta vihajo nosove, češ, pred takim malopridnežem itak ne bi nikoli šle z venci v cerkev, fantje pa ga drzno pogledujejo in ga zbadajo z ojstrimi besedami, ki včasih hujše bolijo, kakor da bi mu v pete žeblje zabijali.

Oj, nesrečen zadušen dijak!

XIV. Poglavje.

O Gašparjevem veselem življenji in visoki časti kot zadušenega dijaka, zavoljo česar zbeži z doma ter spet študent postane. Nesreča pa ga še vedno povsod preganja.

In ravno tako se je ubogemu Gašparju godilo. Škodoželjni ženski jeziki so že davno glas o njegovem

odpustu iz šol domov prinesli, in zavoljo tega so ga zdaj ravno tako nevoljno doma sprejeli, kakor bi ga bili veselo, ko bi se vrnil kot novomašnik.

Ni bilo ust, ki se mu ne bi posmehovale, ne očesa, ki ga ne bi pisano gledalo, ne srca, ki mu ne bi hudo želelo; nihče ga ni hotel pozdraviti, nihče prijazne besede ž njim govoriti, sam je moral hoditi, kakor bi bil okužen. Tako so se proti njemu vsi obnašali, tudi njegovi domači. Hotel je toraj neko popoldne svoji nevolji oditi ter je šel v Konjice. Tam so ga srečale nektere gospe, ki so mislile, da je še Gašpar študent in da bo pač kmalu že gospod, in so ga vprašale, kako dolgo še mora študirati. Gašparju je vsa kri v glavo stopila, kajti radovednim gospem ne bi rad povedal, da je iztiran iz študij, lagati pa tudi ni hotel, delal je toraj, kakor minister, kedar ga v zbornici z neprijetnimi interpelacijami ali vprašanji silijo kaj povedati, kar noče ali ne smé; skušal si je pomagati z besedami brez pomena ter je z resnim obrazom pripovedoval, koliko tisoč ovir večasih študentu nasprotuje, katerih skoro ni mogoče premagati, ali saj ne naprej vedeti. Med tem ko ga gospé sočutno poslušajo, pristopi pa mož, ki je vedel, kako je z Gašparjem, in brez obzira in obotavljanja začne gospem pripovedovati: „Mislite morebiti, da je še ta pošten študent in da se za gospoda uči? Kaj še, to je iztiran tepec!“ Vse so na to začele Gašparja debelo gledati in prestrašene, kakor bi bil on divja zver, so mu hrbet obrnile in zbežale, da še se ozrle niso več na-nj; samo ena ga je še enkrat

pogledala, pa tako na priliko, kakor pogleda bazilisk (zmaj) svojo žrtvo.

Od tistega časa bil je Gašpar še bolj tih in zamišljen. Zdaj že več znal ni, kaj se pravi vesel in dobre volje biti. „Pa vendar mora iti“, je dejal sam pri sebi, „če tudi samo za to, da hudobnemu svetu jezik zavežem“. Šel je toraj spet v Maribor, delal strašno kisel obraz in prosil, da bi kamen omečil, naj ga iz milosti spet v šole sprejmejo, on hoče od zdaj biti vzgled in uzor vsem dijakom. Pa kaj mu je vse to pomagalo! Moral je spet iti, od koder je prišel, vse prošnje so bile zastonj.

Zdaj na svetu res ni imel nič družega, nego žalostno srce in slabo spričevalo. Pač slaba popotnica za daljno življenje! Spet je hotel iti domov in ves zamišljen stal je na Dravskem mostu v deroče valove gledajoč, kar ga nekdo trdno po rami vdari in mu smeje se reče: „Gašpar, misliš mar v Dravo skočiti? Pusti še zdaj to, saj so tudi meni dali slabo spričevalo, da menda slabšega niso mogli, pa sem vendar vesel dijak, ker mi čmerni gospodje profesorji pač zamorejo Mariborske šole, ne pa sveta zapreti. Čuj, prijatelj, jaz ti nekaj povem. Pojdiva v Karlovec, tam bodo naju radi sprejeli in bodo še veseli, če se jim ondi za šolo oglasiva. Ali greš z menoj?“

Gašparju so te besede sicer dopadle, a vendar je ugovarjal: „Kako bova prišla v Karlovec in kako se ondi preživila med ptujci, brez denarja, brez obleke, brez knjig. In kaj potem, ko bi naju še tam

doli ne sprejeli, čemur se po svojih slabih pričevalih ne bi mogla čuditi!“

Prijatelj pa je vse Gašparjeve ugovore pobil, rekoč: „Popotovala bova peš, kakor apostoli, in gredoč „fehtala“ (prosila), kakor rokodelski pomagači. V farovžih pač spričeval ne bova smela kazati, sicer bi dobila več dobrih nauk, kakor darov, nasproti pa bova še tudi pri kmeticah s sladkimi besedami toliko dobila, da se nasitiva.“

Zdaj je tudi Gašpar bil voljen in takoj se napotita, tako, da sta prišla tretji dan zvečer — na praznik vseh svetnikov v Karlovško predmestje. Iz usmiljenja sta dobila ondi v leseni bajtici prenočišče, pa ne posebno prijetno, kajti bajta je bila tako nizka, da je vsak, ki je zraven stal, bil v vedni nevarnosti, da si čelo na stropu ne razbije, v bližnji cerkvi sv. treh kraljev pa so celo noč zvonili, da vkljub trudnosti nista mogla spati. Komaj sta dočakala dneva. — Gašpar je svojo nekoliko zmeršeno lepoto popravil ter šel naravnost v gimnazijo, da bi se ravnatelju predstavil in njegovi milosti priporočil. To je bil bavarski frančiškan, ki je bil vsled dvomljive ljubeznjivosti ondašnje vlade na Avstrijsko zbežal. Bil je jako učen, ponižen in pobožen mož, do ktereга je vsakdo v prvem trenutku zaupanje dobil. Gašpar se mu je nizko priklonil, kakor lačen pisarč mogočnemu odvetniku, ter je pokazal svoje spričevalo, pa od prejšnjega leta, ker zadnjega si ni upal pokazati, ampak tega je držal v tresoči roki med drugim papirjem. Ravnatelju pokazano spričevalo ni posebno

dopadlo, to je Gašpar že na njegovem obrazu videl ter se je začel samega straha na celem životu tresti. In da še je k strahu prišla nesreča, padlo mu je Mariborsko najslabše spričevalo iz rok, in ravnatelj se je hitro pripognil, ga pobral in z velikim začudenjem prebral. Gašparja je po celem životu mrzel pot oblil in v ušesih mu je zašumelo, kakor da bi mu že sodnjega dne tromba na uho donela. Ko bi mu v tem trenutku bil kdo rekel: „Gašpar, zdaj boš ob glavo djan“, mislim, da bi mu odgovoril: „Bog vam plati!“ Tako mu je bilo pri sreči.

Ali ravnatelj je bil blag mož, ki je z revnimi dijaki imel srčno usmiljenje. To mu je rekel: „Spričevalo imaš res slabo. Ko bi le ne bil počel študirati, ker ti za tako težavno reč manjka potrebnih zmožnosti. Vendar jaz te hočem iz milosti sprejeti, ker že tako dolgo študiraš in kažeš dobro voljo. Vem sicer, da k nam radi iztirani dijaki zahajajo, pa moj Bog, taki reveži morajo tudi nekje zavetje imeti, kjer se mesto pravice milost deli. Ti si torej zdaj v „poezijo“ (peti gimnazijalni razred) sprejet.“

To so bile za Gašparja vesele besede; zdaj je imel le edino žalost, da je bil žep prazen. Toraj so se za-nj nekdanje skrbi zopet začele. Najprej si je poiskal stanovanje. V najslabši bajti v predmestju je potrkal in bil sprejet za štiri dvajsetice na mesec. To pa je bila grda beznica, kjer so se najslabši ljudje zbirali. Poprej tega Gašpar ni vedel, zdaj pa ko je vedel, ni znal, kam bi drugam šel. Ostal je toraj ondu in sklenil, da ne bode nič videl, nič slišal in

vsakega greha se ogibal. To je pač lepo spričevalo za mladega človeka, ki nima družnega čuvanja, nego lastno vest!

Toda nadloge so vedno rastle, kakor voda ob povodnji. Ker ni videl druge rešitve, osrčil se je in pisal sestri tako žalostno pismo, da so Ovidijeve žalostinke proti temu, kakor kake štajarske poskočnice; Gašpar bi se skoro bil sam razjokal, ko je pismo prebral, tako žalostno je popisal svojo nadlogo ter dostavil prošnjo za hitro pomoč. Ker pa pismo ni bilo frankirano in bi morala sestra 10 kr. plačati zanj, ni ga hotla sprejeti, in tako je izborni popis Gašparjevih nadlog potoval nazaj v Karlovec. Tam je bilo pismo dolgo za droteno mrežo na pošti izpostavljeno in Gašpar je pred njim lahko pre-mišljeval, koliko se sme človek na svoje ljudi za-našati.

Gašpar je v Karlovcu gladoval, kolikor je le človeku mogoče; kedar je šel mimo peka, kjer so bile žemlje izložene, ali mimo mesarja, kjer so mastne krače visele, moral je vselej zamižati, da je hude skušnjave premagal. Če pa je kje iz krčme prihajal prijeten pečenkin duh, postavil se je bojzljivo za vrata ter prijeten duh požiral in si zraven kos kruha mislil. Ali kedar je gledal, da vojaki svoj kruh dobivajo, bil bi rad tega ali onega poprašal, ali bo sam celi hleb snel, ali bi kakšni kos tudi za ubogega študenta ostal, pa tega si ni upal. Pa ravno v tem slučaju bi moral biti bolj srčen, kajti navadno so vojaki dobrega srca ter bi mu bil gotovo marsikteri

kos kruha podaril. Ako pa je videl debelega mestjana, ki si je sprehajaje se zobe trebil, mislil si je, tako nespodobno pa se vendar jaz ne vedem, pa saj mi tega dela tudi treba ni.

Gašpar je tedaj silno siromaško živel, kakor le kedaj kak reven dijak. Celo leto ni nič kuhanega jedel, ampak vsak dan za krajcar kruha, in to najslabšega, najbolj črnega, da je v želodcu več zalegel. Zraven je pil vodo, ~~kelikor~~ si je te poželel, in da se mu ne bi želodec čisto popačil, vzel je včasih gospodarici pest soli, in tedaj je imel že goščenje.

Lahko si misliš, ljubi bralec, da si je Gašpar v takem stanu večkrat mislil: „Pusti vendar nehvaležno študiranje, sicer moraš še glada umreti. Začni kar koli, želodec boš si povsod laglje potolažil, samo ta vzvišena klasična učenost te vedno bolj suši, da si že suh, kakor slanik.“ Vendar tega sklepa ni izpeljal, ampak je ostal dijak gladovnjak, samo želodec si je vsak večer z jermenom prepasal, da bi ga vsaj ponoči ne motil.

Enkrat se je osrčil in šel pred porto frančiškanskega samostana. Tam se je postavil med druge, ki so obeda čakali: postopači, rokodelski pomagači, žganjepivci, stare ženske in na pol nagi otroci. Ali vratar je takoj Gašparja kot dijaka spoznal in je nevoljno nad njim zarežal: „Zdaj tedaj že študenti beračijo; študent, ki se tako daleč spozabi, zasluži, da ga kar po šubu domov pošljejo. Poberi se toraj od tod.“

Gašpar je moral lačen oditi in si misliti: „Glej, da boš vedno bogat in sit, sicer te po šubu pošljejo domov.“

XV. Poglavlje.

Še nekaj o Gašparjevem gladu in njegovih nadlogah; potem pa mu je šlo vedno boljše, je srečno gimnazijo dovršil in kot žid domov prišel.

V takih stiskah in nadlogah je preživel do Svečnice. Takrat pa ga obsije prvi solnčni žarek sreče; ta dan in potem vsako nedeljo je dobil obed pri usmiljenem gospodu. Kakor se otroci celo leto veselijo svetega večera, ko dobijo pozlačene orehe in jabelka, tako se je veselil Gašpar celi teden nedelje, ko se je smel do sitega najesti. Da bi že prvi dan svojemu stanu čast delal, se je dva dni poprej ojstro postil in ko mu je po želodcu krulilo in ga ščipalo, rekel je: „Čakaj do nedelje, tedaj boš zadosti dobil.“

Če kdo študenta k mizi povabi, sme slobodno kuharici dva napovedati, da ne bo premalo pripravila, pri Gašparju pa bi se bila še takrat ukanila. Usmiljenim ljudem, ki so Gašparju obed dajali, so samega začudenja žlice in vilice iz rok padale, ko so ga gledali jesti; to ti je bila slast, kakor da bi gladnega volka krmili; zato so vsi mislili, da študentovski želodec nima dnà, in da mu mora hrana pa-

dati doli do palca na nogi. Sicer pa mu ni bilo oponošeno, naj je še toliko pojedel, ker je vselej srčen: „Bog plati“ za plačilo dal. Tako pa je bilo le enkrat v tednu, druge dni je vedno pri solncu obedoval. Samo enkrat se mu je posrečilo, da je našel obed; to pa je bilo tako: Nekega dne vzame ročko in beži v sosedov dvor po vodo. Ondu zagleda na gnoju velika volovska pluča, ki se jih je ravno pes hotel polastiti. Gašpar si misli: Čemu se boš ti tako gostil, jaz pa te lačen gledal! Gašpar vzame psu pluča in jih nese domov. Gospodarica mu je dala pisker in soli in on si je pluča sam kuhal. Čeravno so se pluča v piskru razpenjale, da bi skoro pisker raznesle in samo na vodi kuhane pluča niso bile posebno dobrega okusa, jih je vendar Gašpar prav zadovoljen pojedel in se spet enkrat najedel. Zdaj pa še naj kdo reče, da glad ni najboljši kuhar.

Na praznik vnebohoda Kristusovega se je šel Gašpar na Gamesko sprehajat. Tam je bil frančiškanski samostan, kterege pa je bila vlada razpustila in izpraznila. Ker je ta dan od vseh strani mnogo ljudstva prišlo na proščenje, pekli so pod milim nebom cele kozle, ovce in vole. To je bil duh, tako prijeten in okusen, da so se Gašparju sline cedile, in ko bi bil denarja imel, ne bi gledal kmetov, kako pečeno meso v mastnih rokah držeč kar z zobmi češejo. Med tem sliši, da se dva fanta pogovarjata, da bi šla v klošterski vrt slive jest, ker to je vsem dovoljeno, samo domov nositi jih je prepovedano.

„To pa je kaj za te“, si misli Gašpar in lazi

za fantoma v samostanski vrt. Kmalo je našel rodovitno slivo, ki bi potolažila njegov glad. Na to drevo spleza, napolni si vse žepe, potem pa jé in jé, da skoro ni mogel več dihati in da je komaj z drevesa splezal. „Nisem nikoli mislil, da je preveč sit biti, tudi hudo“, mrmrá sam s seboj, kajti v želodcu ga je tiščalo in glava ga je bolela, da mu je bilo skoro umreti. Gašpar je navadno za eno neumnostjo takoj naredil drugo, vendar take, kakor zdaj, še nikoli ne. S polnim želodcem se gre kopat. Ne bi bilo čudo, ko bi ga bil mrtud zadel, vendar tako zlo ga ni zadelo, ampak dobil je samo mrzlico, ki ga je teden dni tresla in spominjala, da je preveč Gameskih sliv pojedel.

Drugo neumnosti je naredil o pustu. Vsi domači so odšli od doma, da bi si naredili veseli dan, le Gašpar je moral ostati doma, lahko si misliš zakaj. On pa si misli domá, če se danes vsi veselijo, smem si tudi sam kaj privoščiti, le vedel ni takoj, kaj? Zakuri si toraj veliko železno peč, in ko se zrak lepo segreje, zaspí na velikem starem kanapeju. Ali čigar delež je smola, ta ima smolo povsod. Čujte! Gašpar ni še dolgo spal, kar se mu zazdi, kakor da bi bil v vicah ali morebiti celó v peklu, kajti same vročine so mu po celem životu tekle debele srage in ko oči odprè, bila je vsa peč žareča in okoli peči postavljena polena so s plemenom gorela. Gašparju so vsi lasje po koncu vstali, kajti prva misel, ki mu je na pamet prišla, je bila, kako bo kot požigalec kaznovan in v keho djan. In res, ko ne bi poklicani

sosedje krepko pomagali, morebiti bi bil ta Gašpar vsem Karlovčanom zadosti zakuril. Tako se je skoro vse nesrečno končalo, kar koli je Gašpar počel. Naj še to resnico z enim dogodkom pojasnim.

V Kulpi se je dosti nevarno kopati, ker je široka in globoka reka. Kraj te reke se je nekega dne Gašpar sprehajal, in ko na vse strani gleda in luka, zagleda na drugi strani svoje tovariše, ki se pripravljajo za kopanje. Ko so bili v vodo poskakali, klicali so Gašparja, naj pride k njim. Da ne bi mogel na uno stran priplavati, tega se Gašpar ni bal, ali kako naj knjige, ktere je s seboj imel in obleko suho na uno stran spravi! Pa v takih zadregah je našel vedno pametno misel. Za gostim grmom se sleče, vzame škornje, suknjo in hlače, ktere je bil kot Vindenavski pisar zaslužil ter zveže culo, v katero tudi knjige zavije, in to si dene na hrbet in s srajčinima rokavama trdno pod vratom zaveže. Na tihem ga je prav veselilo, da je to tako dobro iztuhtal; ali on še ni daleč priplaval, kar cula zavoljo gibanja rok na stran zleze, in kmalu potem mu mesto na hrbtu pod njim na prsih visi. Obleka se napije vode in ubogega Gašparja na dno vleče, da je že mislil na zadnjo uro. Z največo silo je vendar prišel spet do kraja, od koder je plaval ter se ves truden in spehan vrgel v travo. Obleka, škornji, knjige — vse je bilo mokro, toraj je moral za grmom čakati, da bi se posušilo. Čakal je do večera, pa je vendar moral v mokri obleki domov iti. Zraven tega so se mu tovariši posmehovali in v

šoli je drugi dan dobil „dvojko“, ker se iz mokrih knjig ni nič drugega naučil, nego to, da se pri plavanju ne smejo stvari na hrbet navezovati.

Tudi ponočevati je Gašpar poskusil, pa se mu je tako slabo obneslo, kakor vse drugo. V lepi mesečni noči se je klatil po polji, po tratih, po cestah in ulicah Karlovških, in ko pride domov, bila so vrata zaprta in v celem hramu ni bilo luči. Ker je vedel, da je njegova gospodarica huda ženska, da ima oster jezik in trde pesti in ne trpi klateštva in nepokoja po noči; zato se je obrnil in si šel kje drugje prenočišča iskat. Za mestom je našel na travniku nekaj navalov sena ter sklenil ondi prenočiti. Iz prvega navala so že gledale človeške noge, toraj gré on dalje in se zarije v drugega, kjer tako sladko spi in sanja, da je že solnce visoko stalo, ko se je prebudil. Ko je vstal, videl je, kako so ga komarji po rokah in licu pikali, in kako so okoli njega vojaki se vežbali, in se mu posmehovali, da je v tako gosposkem hotelu nocoj prenočeval; a sklenil je vendar, ne več ponočevati.

Zdaj pa so prišli, hvala Bogu, za Gašparja boljši dnevi. Še tudi meni se to dobro zdi; saj mi ni treba samih Gašparjevih nadlog pripovedovati. Eden njegovih sošolcev ga je priporočil premožnemu gospodu, ki je imel dve zanemarjeni hčerci ter bi jima rad poiskal domačega učitelja. Gašpar je bil veselo sprejet, posebno zato, ker je imel tudi dobro učiteljsko spričevalo pokazati. Za svoj trud je dobil stanovanje in kar je bilo zanj glavna reč, dobro

hrano. Od kraja skoraj ni verjel, da je še on vedno nesrečni Gašpar, kajti vsak dan se večkrat najesti, kakor poprej le enkrat v tednu, z gosposkimi ljudmi občevati in sploh v ugodnih razmerah živeti, to so mu bile neznane reči; ali on se jim je vendar hitro in rad privadil.

Gašpar pa ni le dobro jedel in živel, ampak tudi iz njemu izročeni deklic tako pametne otroke odgojil, da ste konci leta v šoli dobile lepo darilo. Za pripoznanje je razveseljen oče izvrstnemu učitelju daroval pravega turškega tobaka. Toda od tega tobaka se je Gašpar tako opijanil, da ga je omotica premagala in se je moral na trato vleči, v želodcu pa je nastal celi potres in kmalo je prikazal vse, kar je bil zajutrkoval in obedoval. In glava še ga je dolgo bolela. On sam si je očital: „Zakaj si kadil? Nisi mogel tega pustiti! oh!“

Med tem je Gašpar še en domač poduk dobil ter si toliko prislužil, da je že imel 20 gold. prihranjenih. In tako je gimnazijo srečno dovršil; le en dan še, in potem je prost in rešen strašnega študiranja.

Pa tudi zadnji dan je bil še hud, kajti ko je profesor naznanjal, kako se je kateri učil, in so dvojke in trojke letale, kakor prepelice nad Izraelskim ljudstvom v puščavi, začeli so dijaki mrmrati, potem vedno glasneje in drznejše godrnjati in naposled kričati in se groziti. Na to pride ravnatelj z biričem, kterege so se razburjeni dijaki tako prestrašili, da so radovoljno sprejeli dobro zaslužene slabe razrede.

Za slovó jim je ravnatelj prav mirno rekel: „Drugó leto bom pa že jaz skrbel, da v Karlovško gimnazijo lmpí ne bodo sprejeti.“

Gašpar je šel domov in vse svoje reči nesel v srajci zavite in čez ramo na palici obešene. Zavoljo tega in ker je imel že malo kozlovsko brado, imeli so ga v Samoboru za žida ter ga vprašali, ali prodaja igle, gumbe, trake itd. On je rekel, da ne in si je mislil: „Čajte, bom vam pa eno naredil“ — in je šel naravnost v frančiškansko cerkev. Temu se Samoborčani niso mogli načuditi, ker še nobenega žida niso videli v cerkvi; samega so pustili v eni klopi sedeti, in so vsi vanj zijali, in ker se je Gašpar celó križal, dregali so drug drugega in si šepetali: „To pa mora res nek poseben žid biti!“

Domá so zdaj Gašparja prijazno sprejeli in ga zopet vsi lepo pozdravljali, ker zdaj je bil zopet pravi študent.

XVI. Poglavje.

Gašpar preganjan kot begun. Čudno njegovo ozdravljevanje griže. Podučljivo poglavje za marsikoga, kako ne sme delati.

Gašparju se je večkrat prigodilo, da so ga ljudje za kaj imeli, kar ni bil, in da ga v njegovi oglodani obleki niso imeli za dijaka, kar pa je vendar bil.

Enkrat je šel o počitnicah na potovanje in je prišel tudi v slavni trg Lemberg ter si je hotel Lemberžane in njihov trg ogledati. Vse mu je lepo dopalo; okolica, ljudje in trg. Ko si tako vse ogleduje, stopi nekdo k njemu in mu reče: „Ljubi prijatelj!“ To je Gašparja zeló razveselilo, da so ljudje tako prijazni ter se je lepo za pozdrav zahvalil. Uni pa ni bil samo prijazen, ampak tudi radoveden ter ga je vprašal: od kod in kam? Gašpar mu je vse odkritosrčno povedal, pa uni mu ni veroval. „Veš, kdo si ti? Begun!“ odgovori uni osorno in ga ob enem za ramo prime; bil je namreč to „ibljatar“. Tega pa Gašpar ni hotel verjeti ter pravi: ne; a uni spet reče: da, in tako sta se nekaj časa prepirala. Naposled je moral pred župana iti, kjer so ga ostro izpraševali, in prosto stanovanje dali, dokler ni dober prijatelj, ki je slučajno tje prišel, dokazal, da je Gašpar študent iz Prihove doma. Gašparju pa se je to prav zgodilo, zakaj pa ni svojih spričeval s seboj vzel na potovanje.

Enako se mu je godilo v Konjicah, blizo njegove domačije. Gašpar ni mislil, da mora, če gré uro daleč od doma, krstni list, šolsko spričevalo itd. s seboj imeti, da bi ne bil osebam javnega reda in varnosti sumljiv. Ko je toraj v Konjicah na trgu stal in po ljudeh gledal, prime ga nekdo za rame in ga po pôsu (potnem listu) vpraša, in ker Gašpar ni imel pôsa, moral je kot begun v grajščino, da se izkaže, kdo je in od kod. Sicer je bilo dosti kmečkih fantov, ki so ga poznali, pa nobeden se ni

za Gašpara oglasil, ampak vsi so se na tihem smejali, češ, Gašpar je že tako učen, da se bo sam vedel rešiti. Po dolgi preiskavi so ga res izpustili, ker nedolžnost naposled povsod zmaga; vendar kmalo poznej je prišel spet v enako nevarnost.

Ker so bile počitnice, si je Gašpar hotel enkrat prav počitka zavžiti; potegnil si je suknjo čez ušesa in se pri belem dnevu vlegel v posteljo. In ko je nekoliko časa lenobo pasel, odprla so se vrata in prišli so v hišo „ibljatarji“, ki so tobaka iskali. Vso hišo so preiskali, pa niso nič našli, ker pa s praznimi rokami vendar ne bi radi odšli, potegnili so Gašparja iz postelje, češ, on je begun, ker ima tako kratke lase. Gašpar je zatrjeval in se rotil, da je nedolžen, pa zastonj; ibljatarji so trdili svojo, odgnali Gašparja k sodniji in še le ondi so verjeli, ko so od sodnika slišali, da je Gašpar študent in ne begun, ker na Avstrijskem ne more biti nihče begun, ki še ni bil vojak.

Jako čudno se mi zdi, kako da je takrat vsak, ki ni imel pisem in pečatov s seboj, takoj se imel za beguna, če je le pred vrata stopil. Ali je morebiti takrat res bilo toliko begunov, in če jih je bilo, zakaj pa?

Ko je Gašpar šel s Karlovca domov, prišel je tudi v frančiškanski samostan v Brezicah. Opoldne je tam prav ponižno pozvonil in prosil za skledico juhe. Zdelo se mu je, da je bil vratar voljen njegovo prošnjo uslišati, pa prej ga je še prašal to in drugo. Gašpar je odkritosrčno pripovedoval, da je Karlovski

študent, da je dobro šole izvršil in da je zdaj domov gredé postal jako lačen pa brez denarja. Na to pater hudo pogleda in se zareži: „Če si ti Karlovški študent, tedaj pa le hodi v božjem imenu po svojem potu, kajti ni še tri dni minulo, kar je tak študent pri nas spal, posteljo ognjusil in prte ukral, potem pa zginil. Bo pa gotovo en potepin, kakor drugi.“ Rekši to, je zaprl vrata pred Gašparjevim nosom. Tako mnogokrat jeden nepoštenovič vsem drugim srečo kvari.

Da Gašparju tudi o počitnicah ni bilo predobro in predolgočasno, dobil je grižo. To pa je bilo tako. V Prihovi je bilo mnogo griže, ko je prišel Gašpar na počitnice. Sestra mu je to takoj povedala in dostavila, da jih je že 40 v fari za grižo umrlo in bi jih še več, ko ne bi padar imel takega olja zoper grižo, ki vsakega obvaruje, kdor si ž njim trebuh namaže. Vsled tega poročila je bil Gašpar v velikem strahu, da bi tudi njega utegnila griža popasti in padarjevo olje njemu morebiti vendar ne bi pomagalo. Ni mu dišalo ne jesti ne piti, kar se še o njem ni nikoli slišalo. Želel je sestri lahko noč ter odšel spat. Dolgo se je valjal po postelji, pa ni mogel zaspati, kar ga oblije mrzel pot, v želodcu ga začne žgati in ščipati, da je moral vstati in na prosto iti. Mislil si je: „Je pač škoda, da bi svoje mlado življenje že zdaj končal, boljše bi bilo, ko bi zarad starosti umrl!“ Tedaj se spomni na padarjevo olje, ki bi mu vendar utegnilo pomagati. Zleze toraj v sestriino sobico, vleže se na klop pri peči in javče: „Ah,

sestra, ljuba sestra, z menoj je proč! jaz imam že grižo, morebiti celó dve, — daj mi olja!“ Sestra hitro vstane in mu dá olja. Gašpar ni utegnil misliti, kaj ima z oljem storiti, toraj naglo steklenico odpre in olje izpije. Le en požirek je naredil in kakor mrtev je ležal na klopi.

„Kaj mu neki je“, si misli sestra in naredi luč. Mrtev še sicer ni bil Gašpar, pa tako hudo mu je bilo, da je resno na smrt mislil; zdelo se mu je, kakor da bi mu kdo z žarečo roko čreva in želodec preobračal. Žalostno se je ozrl na sestro, in potem —

Potem je šla sestra vun, prinesla skledo vode in je osnažila sebe, peč, klop in tla, kajti — — —

Kajti sestra mu je bila dala mesto olja za mazanje, jelenovca, ki ga je Gašpar izpil. Ko je padar o tej čudni vračitvi slišal, naredil je čudno-resen obraz in rekel: „Čudom se čudim, da študenta ni mrtud zadel. To je hujše od konjskega zdravila, mora toraj Gašpar močnejšo natoro imeti od konjske. — Jaz pač nikomur tega zdravila zoper grižo ne svetujem, čeravno je Gašparju pomagalo. Bolje je za te, če misliš, da nimaš konjske nature, ter z jelenovcem snažiš maroge v obleki in ne vračiš ž njim griže.“

V takih in enakih nadlogah je Gašpar vkljub vsem zaprekam šesto latinsko šolo dokončal.

Gašpar je toraj gimnazijo dovršil. Kakošni počutki pač takrat dijaka obhajajo, ko gimnaziji slovó da! Takrat so njegovi koraki trdnejši, njegova postava bolj ravna in samosvestna, njegov pogled prostejši in

drznejši, govor odločen, lasje mu ne visijo več ponižno po čelu, bodoče brke se po stokrat na dan pogledajo in drzno zavihajo, če je le količkaj maha videti, pipo očitno po ulicah, cestah in potih na sprehod nosi in gosti dim iz nje na levo in desno spušča, krčma in pivarna mu niste več zgubljeni raj, ampak široko ste odprti žejnemu študentu, ki se oblastno vsede k najlepši mizi brez strahu, da bi se potem moral v luknji trezniti. Poprej je moral celi kup knjig pod pazduho v šolo nositi in ondu v strahu in trepetu odgovarjati ali pisati in še zraven poslušati ojstre pušice čmernega profesorja, zdaj pa hodi študent s paličico kot svobodni državljani v kolegije ali pa tudi izostane, če se mu ne ljubi profesorja poslušati; in naj tudi celi teden izostane in nič ne študira, profesor vendar ne sme zavoljo tega gospoda študenta grajati ali mu slabe razrede dati. Čemu bi neki bil drugače svobodni akademiški državljani?

Gašparju je bil v zadnjih počitnicah svaki vso dedščino izplačal, in v kljub temu, da se je prvič v svojem življenju od pete do glave novo obleko omislil, mu je še vendar 100 gld. v žepu ostalo. Za velike šole je bil to prijeten začetek, drugače kakor v srednjih šolah, ko so mu oče dve dvajsetice dali, rekoč: „To imaš denar, pa glej, da ne boš postal lump.“

Bilo je že pozno v jeseni, ko se je Gašpar poslavljati, ter odpravljati na velike šole študirati. Ko je zadnji dan vzel klobuk in palico in se tudi pri domačih poslovil, so ga vsi domači in sosedi zopet

lepo prijazno gledali in vprašali, bo li res za gospoda študiral in Gašpar je prav resno prikimal in rekel: „Če mi dá Bog življenje in še nekaj družega, je moja resna volja in trden sklep gospod postati.“

Potem je hitro odšel po prašni cesti in kdor je srečal veselega študenta, ki si je vedno kakošno okroglo pel ali žvižgal, bil ga je vesel ter ga je prijazno pozdravljajal.

XVII. Poglavje.

Kako človek obrača, Bog pa obrne; resno poglavje, v katerem ni nikakoršne Gašparjeve neumnosti.

Po dolgem hodu je prišel Gašpar v veliko mesto. Če hočeš vediti, kako se imenuje, poišči ga na zemljevidu, jaz ti ga ne povem, saj nič ne dene, če tudi ne najdeš pravega.

Prve dni je hodil Gašpar po ulicah gori in doli, ter si je ogledal veliko lepo mesto z velikanskimi palačami, krasnimi cerkvami, visokimi zvoniki, širokimi ulicami, v katerih je bilo obilo bleska in bogastva videti. Se vé, da se tudi ni manjkalo ozkih umazanih ulic, v katerih se uboštvo, pa tudi ostudnost skriva. Zlasti množine različnih ljudi, ki so po ulicah gomazeli, kakor mravlje v mravljenjaku, se ni mogel zadosti nagledati. Tù je videl debelo, blagorodno, plemenito damo, ki se je tako težko naprej pomikala, kakor voz sena po razdrapani cesti, poleg nje pa so

plavale tenke skoro breztelesne podobice vse s svilo in zobci obložene, in blede lice s pajčolanom zakrito. Na drugem kraju so stali višji častniki v veselem pogovoru, prave vojaške podobe, ravni, zagorelega pa poštenega obraza, že precej rejenega telesa, in pod nosom z dolgimi mogočnimi brkami. Nasproti tem častitljivim sinovom precej osornega Davorja (Marta), so njihovi mlajši tovariši dosti bolj gibčno stali ali lahko in tiho stopali, kakor veter, ter z naočniki svet opazovali in z najprijetnijim tobakom ga kadili.

Pa naj bo zadosti o tem, kar je Gašpar v velikem mestu videl, saj si menda že sam kedaj opazoval to velikomestno dirjanje in gnetenje različnih ljudi, med katerimi je eden bogat, drugi največji siromak, ta bister in čil, uni na telesu in duhu pohabljen, ta v visoki službi in ošaben kakor pav, uni v kot potisnjen in pokvečen in vsem na poti, da mora skoraj za odpuščenje prositi, se tudi on drzne živeti in po svetu gibati. Vestno tega še tako spretno pero ne more popisati, toraj rajši molčim. Tega pa vendar ne smem zamolčati, da Gašpar se je od jutra do večera klatil po ulicah in kakor pravi kmečki sin se marsikje spodtaknil ter bil od marsikoga na stran sunjen ali zasmehovan, ker je po visokih hišah z odprtimi ustmi zijal ter pisane in dragocene izložbe s pohotnimi očmi meril. Sicer pa tako vsak dela, ki pride z idiličnih pašnikov, šum in njiv v veliko mesto; njemu je ogledovanje in občudovanje potreba in veselje.

V tem mestu je bil samostan in v samostanu Gašparjev bivši tovariš. Tega se je Gašpar spomnil, ko je stal pred dolgim starinskim poslopjem, ki se mu je zdelo tako pusto in mrtvo, kakor mrlič med živimi ljudmi. Ko si Gašpar od vseh strani poslopje ogleda, postane zmiraj bolj zamišljen in resen, srce mu je hitreje in glasneje bilo in naposled strese glavo in stopi v odprto samostansko cerkev.

Ako stopiš iz hrupnega trga v tiho prazno cerkev, objame te čisto nek poseben zrak, ki nekako čudno truplo hladi srce pa greje. Različne misli ti rojijo po glavi in le sčasoma se duša umiri. Če se okoli oziraš, zdi se ti vse domače, še svetniki se ti smehljajo in uboge verne duše v vicah na veliki podobi stegujejo proti tebi roke. Kaj prijazno in skrivnostno brlí v srebrni svetilnici večna luč in prižiga v tvoji duši resno mile-misli, da se tudi v nji daní, kakor po temni noči, ko zlato solnce vzhaja izza meglenih hribov.

Tudi Gašparju so različne misli po glavi rojile. Ko je začel moliti, silile so mu vsakovrstne posvetne misli med prošnje očenaša, in ko je bil v posvetnih mislih, vsilila se mu je zopet med nje molitev. Tako se mu je že večkrat godilo, saj je iz skušnje vedel, da dijaška molitev ne spada med najpopolniše molitve, toraj se temu ni čudil, pa nekaj družega se mu je čudno zdelo. Od kar je imel za seboj gimnazijska vrata, zdela se mu je bližnja bodočnost jasna in prijetna, kakor trudnemu popotniku bližnja vas, v kateri si hoče odpočiti. Gašpar si je to v lepi podobi

pred oči stavlil: Najpred slovesna nova maša, potem na videz revno, pa zadovoljno kaplansko življenje in zadej pismonoša z župnijskim dekretom. Zdaj pa se mu zdi, kakor bi bila ta lepa podoba zbrisana in jo mora z nova začeti risati. In ker mu ni bila molitev, ne njegove misli prav všeč, šel je iz cerkve, da bi svojega starega znanca obiskal in si veselega študenta v meniški kuti ogledal. „Bo pač glavo globoko povetil, oči v tla vpiral in od posta in trpljenja suh, kakor ktera izmed sedmero Faraonovih slokih krav; mesto veselih pesmi, ktere je bil kot dijak prepeval, bode zdaj z votlim glasom od smrti govoril in pokoro pridigoval.“ Tako in enako je pre-mišljeval Gašpar, ko je v tesni vratarjevi sobici čakal prijatelja. Ta pa je prišel vesel in krepek ter se glasno nasmejal, ko je zagledal Gašparja in se spomnil njegovih burk.

„Na tebe bi se bil pa gotovo najzadnje spomnil, ti stara sablja, ko bi bil pre-mišljeval, kdo da me išče“, pozdravi menih in Gašparju roko podá. „Veseli mi, da te spet vidim in upam, da bova se danes dobro imela, saj še menda nisi vseh burk pozabil.“

Temu pozdravu se Gašpar jako čudi ter debelo gleda prijatelja v meniški obleki. „Glej ga no! mrmrá osupnjen Gašpar bolj za-se, ti si tudi v kuti vedno veseli Francek, česar jaz nikakor ne morem umeti.“

„Da da, tega vi v svoji modrosti ne morete umeti, odgovori menih, ker mislite, da kdor kuto obleče, je takoj mračnjak brez veselja in svobode;

človek, ki ne pozná več ljubezni, ampak le pekel in pogubljenje, za kterega še svet le obstoji zato, da ga zaničuje in sovraži, pod čigar stopinjami se trava suši in zemlja poka. Vi posvetnjaki ste vkljub svoji omiki pravi bedaki, ker ne morete verjeti, da ni manj nevarnega in bolj zadovoljnega človeka od pravega meniha.“

„Ti si tedaj zadovoljen in srečen?“ jecljá Gašpar, kteremu so menihove besede misli malo zmešale.

„Povej poprej ti meni, ali si ti zadovoljen?“ vpraša menih.

Gašpar se britko nasmeja in odgovori: „Srečen, kakor večni žid in zadovoljen, kakor tisti, kteremu vsega manjka. Kako me moreš le kaj takega vprašati, saj veš, da sem žive dni trd kruh in kislo juho jedel in da me je vedno nesreča preganjala. Jaz mislim, ko bi danes kaša z neba padala, bi vsak drugi imel žlico, da bi se je najedel, le jaz je gotovo ne bi imel. Ti se temu smejaš, jaz pa bi se najrajši jokal.“ In Gašpar žalostno povesi glavo.

„Je res čudno, pravi menih, da imate vi posvetnjaki toliko skrbi in žalosti, mi menihi pa tako veselo in brez skrbi gledamo proti nebu in po svetu. Gašpar, jaz ti odkritosrčno povem; tu notri pri sreč, kjer tebe tišči, stiska in peče, je pri meni mir in sreča. Jaz nimam nobene skrbi, ki bi me vznemirjala. in imam le eno dolžnost, povsod in vselej božjo voljo spolnovati ter za svoje izveličanje skrbeti, in čem bolj to dosežem, tem srečnejši sem. Ti moraš noč in dan misliti in študirati, kaj boš jedel, s čem boš

čevljarju in krojaču in sitni gospodarici plačal, kar si dolžan; to so temni oblaki, skozi ktere ne more solnce sreče v srce prisijati, meni pa Bog pokrije vsak dan priprosto mizo; dá mi obleko, ki ni sicer lepa, pa trdna in topla, in tako sem brez skrbi vesel in zadovoljen.“

„Da, ti si srečen, ker si zadovoljen“, reče Gašpar ves zamišljen in gleda v tla.

„In kdo brani tebi, da si tudi ti srečen?“ vpraša ga s posebnim naglasom menih.

Mesto odgovora pogleda ga Gašpar z velikim začudenjem; kajti po tem vprašanju mu je bilo, kakor bi kdo njegovo dušo za roko prijel in prijazno rekel: „Ti si utrujen mladeneč, ki ne veš, kje bi si pokoj dobil. Pojdi z menoj, jaz ti pokažem hišico, kjer boš mirno in dobro živel, ker jo Bog varuje in ti je hudobni svet ne more podreti.“

Ker človek takrat ne more veliko govoriti, kedar je sree polno, poslovil se je tudi Gašpar tiho od prijatelja ter šel iz samostana.

Menih je smehljaje za njim gledal in si v svojem srcu mislil: „Bog bo že tako naredil, da boš tudi ti mir našel.“

Gašpar je spet šel v cerkev in zdaj je prav lahko molil. In ko je poslušal, kako so menihi na koru peli kompletorij (sklep vsakodnevnega brevirja) odmevalo mu je kaj prijazno v njegovem sreju in po besedah: „Dominus det nobis suam pacem — Bog nam daj svoj mir — se je milo razjokal.

XVIII. Poglavje.

Gašpar naredi veliki korak iz sveta v samostan, kar pa ni bilo tako lahko, kakor bi si marsikdo mislil; potem nekaj lepih naukov za Gašparja od starega župnika.

Tisto noč je Gašpar malo spal; toraj je bil vesel, ko je jutro nastalo, se obleče in gré v samostan. Ali moralo mu je nekako čudno pri srečanju biti, kajti skoraj po vsakem drugem koraku je postal, mislil in študiral, kakor v šoli, kedar ni dosti znal. Se enkrat se je ogledal od pet do glave, trdno zobe stisnil ter tako odločno pozvonil, da je glasno in dolgo odmevalo po hodniku. Zavaljo tega ga vratar ni nič prijazno pogledal, zakaj on vse svojo ljudi sodi po zvonjenju, ali namreč mirno, lepo ponižno, ali naglo in močno, kakor v kakšni krčmi pozvonijo. Le pater gvardijan slobodno zvonijo, kakor se njim ljubi, da lahko takoj vsi bratje vedó, kedaj da skrbni oče domu pridejo.

Gašpar je vratarju mrmral nekaj o novicu, provincijalu, o sv. sklepu itd., kar bi kdo drugi težko zastopil; vratar pa je vse razumel, zakaj kateri študent se je pri porti prav okorno ali smešno obnašal, postal je navadno priden novice, ki je samostanu čast delal, ker le ponižni se dajo tako obdelati, kakoršnih v samostanskem življenju potrebujejo.

Brat vratar se je malo posmehnil, kar je toliko pomenilo, kakor če kdo zmrči: hm, hm.

Gašparju je srce strahovito tolklo. Mislil je že, da bo ga zadušilo ali da bo ga mrtud zadel. In ko ne bi bil ravno pater nadzornik novicev vstopil, bržkone bi bil zopet skozi vrata zginil iz samostana.

Ta pater pa je bil ljubeznjiv, prijazen gospod, pa ne eden takih, ki te s praznimi nakloni in sladkimi besedami mučijo, da bi jim najrajši pobegnil, ampak eden takih, katerim se prava, odkritosrčna ljubezen do bližnjega že na obrazu jasno lesketá. Pater si je vzel stol, mirno pogledal dijaka ter vprašal: „Kaj želite?“

„Jaz — jaz bi rad — če se vam ne zamerim — novice postal.“

„Tako — hm!“

To se je Gašparju zdelo mrzlo, da ga je po celem životu kurja polt obšla. K temu še se je pridružila moreča misel, češ, tvoja prošnja patru ni posebno všeč, tedaj tudi tebi ne bo v posebno čast. Morebiti je mislil, da bodo ga z bobni in trompetami pozdravili in alelujo peli, kakor bi samostanu ž njim odrešenje došlo. Pa bilo je celó drugače.

„Zakaj pa sploh hočete menih postati?“

„Ker — ker“ — — Strašno mu je sapo zapiralo, ker tega vendar ni mogel povedati, da bi rad na duši in na telesu dobro imel; to bi utegnil pater krivo razumeti in mu skozi vrata pot pokazati. Ravno v pravem času pa mu na pamet pride, da pové: „Ker upam, da bom se kot menih laglje izveličal.“

„Dobro; pa zakaj ste si ravno naš red izvolili?“

Ali poznate naša pravila in naše dolžnosti? Pomislite na trdo obleko, ojster post, ponočne molitve; na vse to morate poprej pomisliti, kakor v samostan stopite.“

„Upam, da bom z božjo pomočjo vse to prenesel“, odgovori Gašpar.

„Kje pa imate svoja spričevala?“

To je bil grom in strela ob enem. Gašpar je bil prišel iz gimnazije, ki je takrat imela malo častno ime „gimnazija za lumpe“, in še tam je on dobil pošteno kljuko. In zdaj, ko nameni pot popolnosti nastopiti, mora črno na belem pokazati, da je do zdaj hodil po potu dvomljive popolnosti, zato sta ga tak strah in groza obšla, da si je zdaj z levim, zdaj z desnim rokavom pot s čela brisal.

Pater se je na tihem smejal in pustil dijaka trepetati in se strahu potiti.

Sčasoma se je vendar Gašpar ohrabil, segel v notranji žep svoje suknje in z dergetečo roko privlekel spričevalo za spričevalom. Pater pa je bil jako pameten mož, ki človeka ni sodil po spričevalih, ktera niso vselej resnična, ali če so resnična zdaj, vendar za bodočnost malo veljajo; prebere toraj enega za drugim ter mrzlo reče: „Takah spričeval sem že dosti bral. Navadno pa človek ni nikoli takošen, kakor ga drugi sodijo, ampak boljši ali slabši; od vas mislim jaz, da ste boljši, kakor vaša spričevala.“

Tega se je Gašpar razveselil ter je veselo pri-kimal; tudi pri srcu mu je postalo tako lahko, da se je veselo s svojimi jasnimi očmi na patra ozrl.

Gašpar je šel z lepo nado domov, da bi še to in uno vravnal in vse niti in vezí porezal, ki bi ga utegnile na svet in na posvetno vezati. Tako tudi mora biti, če hoče kdo v samostan iti in tam ostati.

Doma je Gašpar odločno naznanil, da hoče menih postati. Zavoljo tega so se mu nekteri še bolj priklanjali, drugi pa so z glavami zmajevali in si na ušesa šepetali, saj do pravega župnika tako ne bi nikoli spravil. Zato pa se Gašpar ni nič zmenil, ker je vedel, da vsem ljudem ne more nihče vstreči. Šel je tudi, kakor se spodobi, v farovž, ter je povedal, kaj namerava. In ker je bilo lepega jesenskega dneva popoldne, bili so ondu tudi gospodje iz soseščine. Ko je Gašpar tem pripovedoval, da hoče menih postati, nasmejala ste se mu glasno dva gospoda in mu začela tako neslano odgovarjati, da je častitljivi župnik vstal in šel z Gašparjem na vrt. Tù sta postala pod gostim drevjem, ktereга je bil že jesenski veter mnogih listov oropal.

Župnik si je vzel iz velike tobakere tobaka, pogleda Gašparja skoz očali ter pravi: „Kaj se ti zdi o govorjenju teh dveh gospodov? Jaz sem opazil, da te je rudečica oblila in bil si gotovo nevoljen. Pa pusti zdaj to iz misli, saj je bilo zadosti neumno. Veš, so tudi taki, ki — pa pustiva to. Pazi zdaj na moje besede. Jaz sem star mož, ki je človeško življenje od vseh strani videl in spoznal. V svojih 70 letih sem se naučil, kar sicer že otroci v šoli slišijo, da je tisti človek najsrečnejši, ki najmanj posvetnega poželi in najbolje Bogu služi. Tako je

in ne drugače. Če marsikdo zdaj tudi z glavo maja in to zanikuje, na smrtni postelji bo mi gotovo pri-trdil, da je tako, kajti takrat spozná človek resnico, če je tudi poprej nikoli ni hotel spoznati. Kje pa človek laglje to doseže, kakor v samostanu? Ti imaš tedaj dober in hvalevreden namen. Moraš pa tudi vedeti, da boš v samostanu še le nebesa iskal in si jih služil, ne da bi jih ondu že imel. Menihi so ljudje, kakor drugi in imajo toraj tudi svoje težave, ki se v samostanu ne poboljšujejo samo, ampak morajo se tudi prenašati. Če brez ponižnosti ni nikjer čednosti, nje v samostanu še celó ni; tam je po-nižnost vir in podlaga vsega dobrega. Potem pomisli, da bo ti gospod Bog vsak dan mizo pogrnil in ti dal vsakdanji kruh. To ni majhna reč, če pomisliš, koliko je treba skrbi in truda, da se pripravi kruh, sol in zabela in kar je za hrano potrebnega. Menihi si sami tega ne pripravljajo, ampak grejo po svetu z žakljem, v ktereга devlje premožni od svojega pre-moženja. Te hrane toraj ti ne smeš tako zavživati, kakor če bi si bil jo s svojim potom pripravil ali v krčmi kupil, ampak misliti moraš, da si dolžnik in da moraš svojo hrano plačati z najboljšim denarjem, z marljivo molitvijo in z dobrimi deli. Naposled ne smeš misliti, če imaš kuto, da si že tudi menih in smeš vsemu svetu pridigovati in vsakega oistro svariti. Pridiguj najprej sebi, in ko boš moral drugim pri-digovati, naj bodo tvoje besede tako ponižne, kakor tvoja obleka; kajti če se tvoje besede ne vjemajo s tvojim obnašanjem, bode se ti svet smejal in te

zaničeval. Ne preziraj nobenega posvetnega duhovna in ne misli, da si ti več, kakor on, ker imaš drugačno suknjo. Sv. Frančišek je zahteval od svojih bratov, da so vsakemu duhovniku, ktereга so srečali, tako spoštovanje skazali, kakor da bi bili Kristusa srečali. Tega se tudi ti drži. To sem ti hotel za slóvo povedati. Zdaj pa pojdi z Bogom. Denarja ti ne bom dajal, ker odzdaj ga ne bodeš toliko potreboval.“

XIX. Poglavlje.

Iz študenta postane tedaj novic in iz Gašparja frater Peregrin. Gašparjeve dogodbe iz prvih dni vsem v poduk in tudi v posnemo.

Gašpar je doma vse vredil in povsod rekel „z Bogom“ ali „srečno“! Notarja mu ni bilo treba, ko je svoje reči vredoval, kajti premoženja ni imel, ki bi ga komu podaril, saj je že tudi rjavi tisočkrat zakrpani frak odšel po poti vse minljivosti, in v bodoče ga tudi ne bo imel, ker bo kot menih moral narediti obljubo večnega ubožstva.

Prvi dan je bil Gašpar v samostanu kot gost sprejet. Sedel je na prvem prostoru zraven gvardijana in dobil je lepše namizno orodje in k jedi vrček vina. To se mu je tako dopadlo, da je mislil, tū pač začetek ni posebno težak. Po jedi je šel z nekterimi patri na vrt, kjer je željno ogledoval lepe cvetlice na gredah, in še bolj lepe jabelka in hruške, ki so na košatih drevesih visele.

Samo nekaj se mu je tukaj čudno zdelo ter v njem vzbudilo nekakošno bojazen, namreč, čem bolj se je večer bližal, tem bolj dolg in resnejši se mu je zdel obraz patra nadzornika novicev, in zvečer ga je pater nenadoma za ramo prijel, peljal ga po ozkih dolgih hodnikih in po stopnjicah doli, dokler nista prišla do vrat ozke celice. V celici je bilo le malo svetlobe in malo lepote; postelja in v nji slama in volnata odeja, stol in miza, nekaj starih knjig, križ z mrtvaško glavo, okoli ktere se je vila kača z jabelkom, to je bilo vse pohištvo. Skoz ozko nizko okno je sijal še zadnji solnčni žarek.

Pater je takoj globoko ginjenemu Gašparju govoril nekoliko besed, ki so mu globoko v srce segale. Zapopadek teh besed je bil, da mora tukaj osem dni čisto za-se živeti in samega sebe premišljevati, soditi, poboljšati se, svoje srce odtrgati od vsega posvetnega in se tako rekoč živega pokopati, da bo potem prišel do tiste stopinje popolnosti, na kateri ne bo druge volje imel, kakor to, da ne bo nobene lastne volje imel.

Tako in enako je govoril stari menih, potem pa je blagoslovil mladega učenca in odšel iz celice. Nekoliko trenutkov še so bili slišati počasni njegovi koraki in šum obleke, potem pa je postalo tiho, kakor v grobu.

Gašpar je sklenil roke, povetil oči in gledal v tla. Takrat je zadnji solnčni žarek pozdravljajoč ga lahko šinil mimo njega skozi okno in mesto njega je prišel gospod mrak, ki je vedno bolj temno gledal,

dokler ni gospá temá gospodarstva prevzela. Ko ne bi bile nektere zvezdice prijazno skozi okno lukale, bi se bil Gašpar že gotovo zjokal. Gašpar ni znal, kaj bi počel; prijel se je za čelo, potem si je potipal žile, in se prepričal, da še živi. Po glavi so mu rojile različne misli, tako strašne, kakor bi ple-sale samo pošasti okoli njega. Telo se mu je treslo, v duši ga je zeblo in bilo mu je tako hudo, kakor da bi ud za udom na njem umiral. Takrat zazvoni v zvoniku Ave Marijo in vsak glas se mu je zdel nebeški pozdrav, sladek in mil kakor božji poljub, in preden je zvon odpel, klečal je Gašpar na tleh in zakrivši si z rokama obraz je dolgo dolgo govoril z ljubim Bogom. Vstal je potolažen; bile so te misli le skušnjave, ktere pa človek lahko premaga, če le umé se v molitvi k Bogu obrniti.

Osem dni je trajalo to sveto tiho življenje, in Gašparju je to čedalje bolj dopadalo ter zdelo zadnjič tako lahko, tako lepo, da se celo svoje življenje ni počutil tako mirnega in tako zadovoljnega.

Osmi dan so Gašparja o polnoči zbudili ter je moral z menihi iti v kor. Strah ga je obhajal, ko je videl mračne podobe ob stenah stati z globoko čez glave potegnenimi kapucami in k molitvi sklenjenimi rokami. In kako mogočno je donelo petje psalmov po visoki cerkvi in kako veličastno je odmevalo na visokem stropu! To je trajalo celo uro do ene po polnoči. Tedaj pa so šli menihi s kora pred veliki altar in so se postavili v velik polukrog, a Gašpar je moral poklekniti na stopnjice altarne

ter je med molitvijo in sv. opomini prejel redovno obleko z zvonanjim znamenjem novicev. Potem so ga peljali v drugo celico, ki je bila še prostejša in revniša od prejšnje in frater Peregrin, — tako ga od zdaj imenujmo — vlegel se je na slamo, čeravno ni mogel dosti spati, ker prejšnji dogodki so ga bili pretresli na duši in na truplu. Še le proti jutru mu je prišla želja do spanja, pa takrat je bilo prepozno, ker frater je z lesenim kladivom po podu spalnice tolkel, ter so se vsi urno prebudili.

Jaz vem, da je modri svet jako radoveden in zlasti vse natanko hoče vedeti, kar se za skrivnostnim samostanskim zidovjem godi, zato hočem dragim bralcem tukaj nekoliko povedati in objaviti, kaj vse se navadno v samostanu godi. V ta namen bom ti takoj prvi dan iz življenja fratra Peregrina v samostanu na drobno in resnično popisal.

Ko je frater vse menihe z lesenim kladivom vzbudil, gré tudi Peregrin plaho za drugimi, radoveden, kje in kako bo se umival, ker nikjer ni videl ne skledice z vodo, ne obrisáče. Tega še ni vedel, da je bil v kuhinji velik studenec z obilno vodo, tam so se vsi umivali pozimi in poletu, in v omari so visele obrisáče tako trde in debele, da se je celó Peregrin, ki ni bil razvajen, za svojo kožo bal. Lahko si mislimo, da kakor je bilo to umivanje poletu prijetno, tako je bilo pozimi v hudem mrazu neprijetno. Ko so se vsi umili, šli so v kor k molitvi. To je trajalo četrť ure, in ravno tako dolgo je Peregrin za silo prosto klečati zamogel; ali ker je

potem še moral celo uro klečé premišljevati, postalo mu je klečanje težavno in čas tako dolg, kakor bi bil na tezavnici ali v kladi. V kolenih ga je žgalo, pikalo, šegatalo; potem so mu otekle in postale neobčutljive, pa le toliko časa, da so ga potem še hujše sklele. Peregrin je že mislil, da bo ga konec, kar njegov sosed vstane in za njim tudi on ter se tako še za zdaj reši. Pri prvem premišljevanji se mu je godilo, kakor slepcu pri barvah; tako duševno delo se mora dolgo učiti in v ponižnosti in krotkosti opravljati, če hočemo, da le količkaj veljá.

Mlademu Peregrinu je od kraja poleg pobožnih misli mnogokrat še tudi kakošna prav posvetna misel v glavo šinila, n. pr. da je že lačen ali da bi mu po premišljevanji sklediea juhe dobro dišala. Pa vse take misli so bile zastonj, ker po premišljevanji je sledila molitev brevirja, potem sv. maša, potem pobožno branje, potem pa še zajutrek vendar ne; ampak potem se je reklo pòd zmivati, na vrtu pleti in več takega do desetih. Peregrinu je bilo že prav hudo v želodcu in začel je s praznim želodcem si po navadi vest izpraševati ter našel, da ni bil čisto zadovoljen z božjimi in samostanskimi naredbami gledé posta. Ko je z zamolklim glasom odpel „nono“, šli so vendar vsi v obednico. Pa še zdaj je našel ovire, kajti pri frančiškanih je navada in šega, da novici pred jedjo pokleknejo in se ponižno obtožijo, kar so se pregrešili zoper hišni red ali pri svojem delu. Peregrinu to ni dopadlo, kajti obhajala ga je slutnja, da bo on vselej imel veliko pripovedovati, in v tem

se ni motil. Pater gvardijan so vsakega ali pokarali ali mu kako kazen naložili, kar je v to služilo, da se je vadil v ponižnosti in mislil na poboljšanje.

Spominjam se, kar so o nekem benediktinskem novicu pripovedovali. Ta je bil vedno poln veselih in tudi nedostojnih šal in burk, kakor naš Gašpar, zato je moral tudi pri obedu se s kruhom in vodo zadovoljiti. To mu ni bilo po volji, toraj premišljuje in tuhta, kako bi naredil, da bi se to spremenilo. Vzame toraj ročko, pogleda žalostno v njo in glasno zapoje, kakor duhovnik, ko o veliki noči po cerkvi kropijo: „Vidi aquam“, to je: „Videl sem vodo“. Temu so se smejali opat in drugi očetje in brati, samo novic ne, ki je vedno žalostno v vrček gledal. Opat so se ga usmili in kmalo se je po njegovi milosti voda v vino spremenila.

Teknila je jed Peregrinu izvrstno. Popoldne je imel različna duševna in telesna opravila; potem je bil kor, premišljevanje, večerja, večerna molitev in naposled počitek na trdi slami.

Peregrin toraj ni bil četrť ure brez dela in iz tega lahko sam vidiš, kako po krivici se govori o lenobi menihov, ki nikoli ne posedajo cele popoldneve v kavarnah, in ne šetajo po ulicah, kakor mnogo drugih, ki menihom lenobo očitajo.

Tudi to ni res, če misliš, da so menihi od lenobe in dobre jedi debeli in dobro rejeni, kajti temu je vzrok le zmernost in mirna vest; zakaj če bi to bilo od dobre jedi in počivanja, morali bi biti

vsi bogatini debeli, pa so vendar navadno suhi in sloki.

XX. Poglavje.

Daljno življenje fratra Peregrina v samostanu z nekaterimi dogodki po Gašparjevi šegi in potem nenadoma konec cele povesti.

Tako je bilo zdaj dan za dnevom z redkimi izjemami. Gašpar namreč tudi kot frater Peregrin ni zgubil svojih muh in dobre volje, in kjer je bila prilika je oboje razodeval. To je bilo dobro, kajti za telo pa tudi za dušo je dobro, ako se človek pri dobri volji ohrani.

Tako je teklo prvo leto dan za dnevom in je prišel zadnji večer novicijata. Peregrin je sedel v celici in premišljeval to in uno, kar mu naznanijo, da sta sestra in svak prišla in se v neki krčmi nastanila. „Zdaj pa že moraš k njima“, si misli Peregrin ter gré k celici provincijalovi, da si izprosi blagoslov in dovoljenje. Provincijal pa so bili v spovednici in ravno danes ni hotlo biti konca teh, ki so se častnemu provincijalu svojih grehov obtoževali. Frater Peregrin se ni mogel zdržati in ko mu potrpežljivosti zmanjka, odide brez dovoljenja in blagoslova iz samostana v predmestje v krčmo, kjer je našel svoje ljudi pri kupici vina. Najpred so se srčno pozdravili, potem pa se izpraševali in si pripovedovali brez konca in kraja. Sestra se ni mogla

Gašparja nagledati, tako jej je dopadla obleka, ki jo je nosil; Peregrin pa je govoril tako modro in lepo, kakor star gvardijan, da je svak z ušesi in ustmi poslušal in ni mogel zapopasti, da je ta frater Peregrin nekdanji Gašpar.

Ko se je začelo mračiti, zategne si Peregrin pas in pravi: „V samostanu je ojster red, zato jaz vselej pridem rajši eno uro poprej, kakor eno minuto prepozno; z Bogom! toraj . . . in jutri me obiščita. Za samostan bota že zvedela, če kogar koli poprašata.“

Domov gredé pa se mu vendar ni čisto prav zdelo, da je danes bil novic in provincijal, ker si je sam dovolil iz samostana iti. Vendar ni dovolil strahu gospodovati čez-nj, ker vino dela človeka srčnega in drznega. Koraka toraj srčno v celico provincijalovo in pové svoj: benedicite. Provincijal ga temno pogleda in reče: „Jaz ne vem, kakošni menih bo iz tebe, ki si kot novic že tako trmoglav in lahkomišljen? Ali ne uči naše vodilo, da noben brat ne sme čez prag stopiti, če nima od vikšega blagoslova za to? Česar se stari menihi ne drznejo storiti, to se pa umišliš ti kot novic in ravno pred svojo profeso! Jaz mislim, da boš zdaj velikost svoje napake proti redu in dolžni pokorščini spoznal in se ponižno svoje krivde obtožil, tedaj se ti za zdaj pregleda in zaslužena kazen milostno odpusti.“

Tega pa frater ni hotel razumeti, bržkone ker je še bilo v njem več študenta, kakor meniha. Dal je toraj provincijalu tak-le odgovor: „Jaz le pokorno

naznanjam, da ne najdem na sebi krivde in da se toraj ne spoznam kazni vrednega, ker reda in vodila nisem sam rad in lahkomišljeno prelomil, ampak sem dolgo časa čakal pri spovednici Vaše milosti, da bi dovoljenje dobil; jaz tedaj nisem kriv, da ga nisem dobil. Sicer — zdaj pa iz Peregrina samo študent Gašpar govori — če je res moja krivica tolika, bojim se, da samostanski red in jaz ne bi mogla dolgo v miru živeti, zato bi zdaj ponižno za odpust prosil. Sestra je z vozom v mestu, toraj se lahko takoj ž njo domov peljam.“

Po tem ne ravno dostojnem govoru bi drugega pravična jeza popadla, in bi ošabnega novica skozi vrata porinil, a patra provincijala ni, kajti on je dobro vedel, koliko je tako duhovito dijaško življenje vredno in kako včasih ne samo pri ženskah, ampak tudi pri moških jezik pamet prehititi. Toraj tudi ni izpolnil želje fratrove, ampak ga je s prijazno-resnim opominom poslal v njegovo celico.

Drugi dan so se vsi patri zbrali, da bi presodili, je li novic Peregrin vreden narediti profes ter v red sprejet biti. Zato so ga opomnili, naj med tem na koru moli, da se posvetovanje dobro izvrši. Peregrin pa je djal, da bi bilo bolje, ko bi patri poprej molili, da bi jih sv. Duh razsvetlil in bi pravično sodili. Nad takimi besedami so se vsi čudili in ga ojstro posvarili.

Posvetovanje se je dobro izvršilo, ker so vsi rekli: amen, ter so Peregrina sprejeli v red; poprej pa še so ga ojstro opomnili, naj ne pozabi, da je

to zanj velika sreča in da se te sreče mora vedno vrednega kazati.

Potem so Peregrinu tonzuro napravili, on je slovesno meniške obljube naredil in škof, kterega je Bog že davno k sebi vzel, so ga v mašnika posvetili.

Zdaj je tedaj bil pater simpleks, to se pravi, smel je maševati, pa ne spovedovati, ampak moral je kakor študent v kolegije hoditi in se marljivo učiti. Enkrat se mu je prigodilo, da se je krive naloge naučil, od pravih pa še pojma ni imel. Mislil si je toraj, da bi bilo bolje, pod milim nebom se sprehajati, kakor v kolegij iti in tam osramoten biti in še slab razred dobiti. Da mu pa ne bi dolg čas bil, zapeljal je še družega klerika, da sta šla na sprehod mesto v kolegije. Drugi dan pa sta zato oba slišala pridigo, da sta jo pomnila žive dni.

Spet drugikrat je mislil, da — —

Pa skoraj bi bil pozabil, da sem hotel samo dogodbe mladega Gašparja pripovedovati. Moram toraj, ker je že redovnik in mašnik postal, prenehati.

Samo to naj še povem, dragi bralec, preden zadnjo piko naredim: Kar si tukaj čital, so resnične dogodbe ter ne izmišljene pravljice, in tisti, ki jih je doživel, živi še zdaj v nekem samostanu na Slovenskem kot star menih. Videl si, po kako trnjevem potu pomanjkanja je moral Gašpar hoditi, da je prišel do svojega cilja, in če si to s pametjo in sočutjem bral, si se gotovo marsikaj lahko naučil.

Za nauk naj opomnimo posebno dve reči, in sicer prvič: Ne jemlji ter ne sodi prehudo vsake

stopinje dijakove na levo. Mnogokrat ni nikakoršne hudobije, ampak le nepremišljenost ali lahkomišljenost mladeniška, ali pa tudi skrajna sila — lakota. N. pr. Če nismo nič opomnili, da je mladi Gašpar posebno ljubav skazoval ptujim češnjem, ne misli, kakor bi reč odobraval. Ne, hvaliti čina ne moremo in nočemo; a vendar moramo opomniti, da na kako češnjo zlesti, kako jabelko pobrati, sosedje navadno tega drug drugemu za tolik greh ne štejejo. Večinoma le pričakujejo, da se za dovoljenje prosi in — vse je dobro; če se ne prosi, to ni lepo in se marsikdo jezi in grozi bolj na videz, kakor v srcu. Tako saj je pri nas — mislimo, da še marsikje.

Potem moramo pa tudi mileje soditi živo razposajenost mladosti, zlasti dijaške. Marsikteremu dijaku ni toliko za češnje, kakor za plezanje, in da je zopet eno včini! Recimo pa še, da je dijak lačen, da se zgornji in spodnji del telesa komaj še vkup držita, kaki neusmiljeni surovež bi revnega dijaka po znani sedmi postavi tako ojestro sodil, kakor se sodi navadni tat? Gotovo noben pameten ne.

Še drugi nauk naj tû dostavim ter te, ljubi bralec, prosim: Imej usmiljenje z dijaki. Pomagaj jim rad kaj za obleko, za hrano, za potrebne knjige i. t. d., kakor so že razmere. To ti bo neslo večje obresti, kakor vsaka hranilnica. Glej, če postane revni dijak, recimo, redovnik ali sicer pošten mašnik. Kolikih zaslug si deležen le po daritvi sv. maš v 20, 30,

50 letih njegovega življenja? Res: „Blagor usmiljenim, usmiljenje bodo dosegli.“ S tem življenjepis mladega Gašparja sklenem.

Konečno le še mlademu Gašparju — staremu o. Celestinu — želimo, še mnogo veselih dni, potem pa nebeško veselje, kar on gotovo tudi bralcem in nam vsem iz srca želi.

